

**UNIVERSITATEA “NICOLAE TITULESCU” DIN
BUCUREȘTI
FACULTATEA DE DREPT**

**REZUMAT
AL TEZEI DE DOCTORAT
CU TITLUL**

**ASPECTE LEGISLATIVE, TEORETICE ȘI DE
PRACTICĂ JUDICIARĂ PRIVIND PROBAȚIUNEA ÎN
CAZUL LUĂRII, REVOCĂRII ȘI ÎNCETĂRII DE
DREPT A MĂSURILOR DE PREVENȚIE**

Conducător științific:
Prof. Univ. Dr. ION NEAGU

Doctorand:
ALINA GABRIELA PĂUN

București

2014

PLANUL LUCRĂRII

CAPITOLUL I. *CONSIDERAȚII CU CARACTER INTRODUCȚIV REGLEMENTĂRILE REFERITOARE LA LIBERTATEA INDIVIDUALĂ*

SECȚIUNEA 1. LIBERTATEA INDIVIDUALĂ ÎN REGLEMENTĂRILE DIN ROMÂNIA

1.1. Dispozițiile existente în Constituție

1.2. Dispozițiile Codului de procedură penală în vigoare și ale noului Cod de procedură penală

1.3. Dispozițiile Codului penal în vigoare și ale noului Cod penal

1.4. Prevederile noului Cod civil în materia libertății individuale

SECȚIUNEA 2. APĂRAREA LIBERTĂȚILOR INDIVIDUALE PRIN INSTRUMENTE JURIDICE EUROPENE ȘI INTERNAȚIONALE

2.1. Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Curtea europeană a drepturilor omului.

2.2. Declarația universală a drepturilor omului

2.3. Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice

CAPITOLUL II. *CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND ROLUL PROBELOR ȘI MIJLOACELOR DE PROBĂ ÎN REZOLVAREA FONDULUI CAUZEI PENALE PRECUM ȘI ÎN SOLUȚIONAREA UNOR ASPECTE CARE NU VIZEAZĂ FONDUL CAUZEI*

SECȚIUNEA I. SUCCINTĂ PRIVIRE ASUPRA PROBELOR ȘI MIJLOACELOR DE PROBĂ ÎN PROCESUL PENAL

SECȚIUNEA A II-A. PROBELE ȘI MIJLOACELE DE PROBĂ CA PRINCIPALE INSTRUMENTE PRIN CARE SE REZOLVĂ FONDUL CAUZEI

SECȚIUNEA A III-A. INSTITUȚII PROCESUALE CARE NU VIZEAZĂ FONDUL CAUZEI, ÎN A CĂROR FUNCȚIONALITATE ROLUL PRINCIPAL ÎL AU PROBELE ȘI MIJLOACELE DE PROBĂ

3.1. Suspendarea urmăririi penale și a judecării cauzelor penale

3.2. Amânarea și întreruperea executării pedepsei închisorii și a detențiunii pe viață

3.3. Luarea măsurilor de ocrotire și siguranță

3.4. Incompatibilitatea

3.5. Strămutarea

CAPITOLUL III. SUCCINTĂ PRIVIRE ASUPRA PROBELOR ȘI MIJLOACELOR DE PROBĂ CA ELEMENTE DETERMINANTE LA LUAREA, ÎNLOCUIREA, REVOCAREA ȘI ÎNCETAREA DE DREPT A MĂSURILOR DE PREVENȚIE

SECȚIUNEA I. CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND MĂSURILE DE PREVENȚIE CU PRIVIRE SPECIALĂ ASUPRA ACTUALEI REGLEMENTĂRI. REGLEMENTAREA DIN NOUL COD DE PROCEDURĂ PENALĂ

SECȚIUNEA A II-A. ACTELE PROCESUALE ȘI ACTELE PROCEDURALE NECESARE FUNCȚIONĂRII SISTEMULUI MĂSURILOR DE PREVENȚIE

SECȚIUNEA A III-A. ORGANELE COMPETENTE SĂ DISPUNĂ LUAREA, ÎNLOCUIREA, REVOCAREA ȘI ÎNCETAREA DE DREPT A MĂSURILOR DE PREVENȚIE. ACTUALA REGLEMENTARE ȘI REGLEMENTAREA DIN NOUL COD DE PROCEDURĂ PENALĂ

CAPITOLUL IV. PROBAȚIUNEA ÎN CAZUL MĂSURILOR DE PREVENȚIE NEPRIVATIVE DE LIBERTATE

SECȚIUNEA I. CONSIDERAȚII PRELIMINARE

SECȚIUNEA II. PROBE ȘI MIJLOACE DE PROBĂ CARE POT FI ADMINISTRATE ȘI CONSIDERATE CONCLUDENTE ÎN CAZUL OBLIGĂRII DE A NU PĂRĂSI LOCALITATEA

SECȚIUNEA III. TEMEIURILE FUNDAMENTATE PRIN PROBE ȘI MIJLOACE DE PROBĂ ÎN CAZUL OBLIGĂRII DE A NU PĂRĂSI ȚARA

CAPITOLUL V. PROBAȚIUNEA ÎN CAZUL MĂSURILOR DE PREVENȚIE PRIVATIVE DE LIBERTATE

SECȚIUNEA I. CONSIDERAȚII PRELIMINARE

SECȚIUNEA II. PROBELE ȘI MIJLOACELE DE PROBĂ NECESARE PENTRU A SE PUTEA DISPUNE REȚINEREA

SECȚIUNEA III. FUNDAMENTAREA PRIN PROBE A LUĂRII MĂSURII ARESTĂRII ÎNVINUITULUI

SECȚIUNEA IV. PROBELE ȘI MIJLOACELE DE PROBĂ NECESARE, POTRIVIT LEGII, ÎN CAZUL ARESTĂRII INCULPATULUI

4.1. Inculpatul a fugit ori s-a ascuns, în scopul de a se sustrage de la urmărire penală sau de la judecată, ori există date că va încerca să fugă sau să se sustragă în orice mod de la urmărirea penală, de la judecată ori de la executarea pedepsei

4.2. Inculpatul a încălcat, cu rea-credință, măsura obligării de a nu părăsi localitatea sau țara ori obligațiile care îi revin pe durata acestor măsuri

4.3. Există date că inculpatul încearcă să zădărnicească în mod direct sau indirect aflarea adevărului prin influențarea unei părți, a unui martor sau expert ori prin distrugerea, alterarea sau sustragerea mijloacelor materiale de probă

4.4. Există date că inculpatul pregătește săvârșirea unei noi infracțiuni

4.5. Inculpatul a săvârșit cu intenție o nouă infracțiune

4.6. Există date că inculpatul exercită presiuni asupra persoanei vătămate sau că încearcă o înțelegere frauduloasă cu aceasta

4.7. Inculpatul a săvârșit o infracțiune pentru care legea prevede pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 4 ani și există probe că lăsarea sa în libertate prezintă un pericol concret pentru ordinea publică

CAPITOLUL VI. ASPECTE SPECIALE PRIVIND PROBAȚIUNEA NECESARĂ ÎN CAZUL ARESTĂRII CARE POATE FI DISPUSĂ ÎN CADRUL COOPERĂRII JUDICIARE INTERNAȚIONALE ÎN MATERIE PENALĂ

SECȚIUNEA I. CONSIDERAȚII PRELIMINARE

SECȚIUNEA II. ARESTAREA PROVIZORIE ÎN PROCEDURA EXTRĂDĂRII

SECȚIUNEA III. MANDATUL EUROPEAN DE ARESTARE

CONCLUZII

BIBLIOGRAFIE

Ideea lucrării a avut ca punct de plecare multitudinea de situații în care, în materia măsurilor preventive, procurorul, judecătorul sau instanța de judecată au apreciat, în mod diferit, care sunt criteriile în baza cărora pot fi dispuse aceste măsuri, care sunt probele și mijloacele de probă, ca elemente determinante la luarea, înlocuirea, revocarea sau încetarea de drept a măsurilor de prevenție.

În cadrul activității de cercetare științifică am evidențiat faptul că în nenumărate situații, judecătorul sau instanța de judecată au formulat aprecieri generice referitoare la existența pericolului concret pentru ordinea, fără a face o analiză efectivă a cauzei, în totală neconcordanță cu principiul apărării ordinii sociale.

Deși a făcut obiectul a numeroase lucrări de specialitate, alegerea prezentei teme a lucrării și cercetarea problematicii probațiunii în cazul măsurilor preventive este necesară și actuală, având în vedere, pe de o parte de importanța instituțiilor analizate în cadrul procesului penal, iar, pe de altă parte, având în vedere efervescența legislativă în materie măsurilor preventive, fără a neglija, totodată, utilitatea și exigența corelării legislației naționale cu principiile europene și cu standardele impuse de jurisprudența constantă a Curții Europene a Drepturilor Omului.

Astfel, dreptul la libertate și siguranță consacrat în art. 5 din Convenția europeană a drepturilor omului și libertăților fundamentale are ca scop principal protejarea libertății fizice a individului împotriva oricărei arestări sau detenții arbitrare.

Astfel, cercetarea științifică în acest domeniu poate avea ca scop identificarea eventualelor neconcordanțe existente atât în dispozițiile legale, cât și în activitatea practică desfășurată de organele judiciare, constituind totodată un reper într-o materie în care este imposibil de identificat o rezolvare unică.

Oportunitatea acestei teme rezultă din faptul că, de-a lungul timpului, măsurile de prevenție au suportat modificări considerabile, nu numai ca reglementare, dar și ca aplicare, precum și din necesitatea efectuării unei analize temeinice a modului în care în activitatea de judecată principală intervine o activitate prin care este afectată libertatea persoanei.

În cercetarea științifică efectuată, am evidențiat diferențele de opinie, cu argumente legale, de probațiune și factice, dar chiar și interpretările divergente ale dispozițiilor legale, care au drept finalitate existența, în practica judiciară, a unor soluții diametral opuse, aspect care, de nenumărate ori, a contribuit la reducerea în credibilitatea actului de justiție.

De asemenea, apreciem că alegerea și analiza unei astfel de teme răspunde, într-o oarecare măsură, uniformizării cadrului normativ în materia măsurilor de prevenție, în scopul armonizării legislației procesual penale naționale cu legislația țărilor din Uniunea Europeană.

Totodată, prin propunerile de *lege ferenda* menționate în această lucrare am urmărit a conferi considerația cuvenită drepturilor și libertăților fundamentale garantate persoanelor implicate în procesele penale, cu referire specială asupra dreptului la libertate și siguranță, precum și asupra sistemului de garanții menit să asigure eliminarea arbitrariului din materia afectării acestui drept fundamental.

În conținutul ei lucrarea este structurată pe șase capitole, care cuprind atât aspecte de natură doctrinară, dar și de practică judiciară, legate de probațiunea în cazul luării, înlocuirii, revocării și încetării de drept a măsurilor de prevenție, însă și reglementări referitoare la dimensiunea juridică a conceptului de libertate la nivel european, precum și cele referitoare la instrumentele internaționale prin care se asigură respectarea libertății ca drept fundamental.

Capitolul I al prezentei lucrări de doctorat, intitulat ”**Considerații cu caracter introductiv. Reglementările referitoare la libertatea individuală**” este consacrat aspectelor generale privind libertatea individuală, instrumentelor juridice de apărare a libertății ca drept fundamental, instrumentelor juridice naționale de apărare și garanțiilor constituționale și procesuale pentru apărarea libertății în procesul penal, mijloacelor juridice prin care se realizează apărarea libertății individului reglementate prin dispozițiile dreptului penal substanțial și a dreptului civil și instrumentelor europene și internaționale de apărare a libertății.

În prima secțiune a lucrării sunt analizate instrumentele juridice și garanțiile legate de materia libertății ce se regasesc în Constituția României, în dispozițiile Codului de procedură penală în vigoare și ale noului Cod de procedură penală, în dispozițiile Codului penal în vigoare și ale noului Cod penal, dar și prevederile din noul Cod civil.

În acest sens, actuala Constituție a României, revizuită în octombrie 2003, conține în Capitolul II dispozițiile privind drepturile și libertățile fundamentale ale omului, iar, în ansamblul acestora, dreptul la propria libertate apare ca un complex de drepturi și libertăți care implică din partea autorităților asumarea unor obligații concrete în vederea realizării lor.

Dispozițiile art. 23 alin. (1) cuprins în Titlul II ”Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale” din Constituția României, revizuită în octombrie 2003 prevăd că libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile.

În literatura de specialitate¹, se apreciază faptul că dispozițiile constituționale cuprinse în art.23 din Constituție sunt, în parte, prea mult detaliate și se substituie practic prevederilor care, în această materie, trebuie să-și găsească locul în Codul de procedură penală.

Dispozițiile art.23 din Constituția României revizuită în octombrie 2003 arată că percheziționarea, reținerea și arestarea sunt permise numai în cazurile și cu

¹ I. Neagu, *Tratat de procedură penală., Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p.89.

procedura prevăzută de lege, adică în situațiile sau împrejurările în care autoritățile publice pot proceda la percheziții, rețineri și arestări, potrivit regulilor procedurale a căror respectare se impune, textul constituțional obligând legiuitorul să stabilească expres atât cazurile, cât și procedurile, având în vedere și dispozițiile art.1 alin.(3) din același act normativ, potrivit căruia demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane și dreptatea reprezintă valori supreme și sunt garantate.

Astfel, legiuitorul prevede că reținerea nu poate depăși 24 de ore și că arestarea preventivă se dispune de judecător și numai în cursul procesului penal.

Arestarea preventivă, cea mai aspră formă de privare de libertate, este supusă unor reguli constituționale ample, însă clare și ferme, dispunerea acestei măsuri fiind de competența unor autorități care acționează numai din ordinul legii, independente și imparțiale, și anume judecătorilor.

Consacrând cerința instituirii unui control judiciar eficient, ca o garanție a legalității măsurilor privative de libertate, Constituția prevede că încheierile instanței privind măsura arestării preventive sunt supuse căilor de atac prevăzute de lege.

În ciuda caracterului obligatoriu al punerii în libertate la dispariția motivelor ce au determinat arestarea, ca un reflex al caracterului judiciar al măsurii, realizarea efectivă a eliberării presupune o constatare tot judiciară, realizată de organul competent în acest sens, cel arestat având posibilitatea de a cere liberarea provizorie, sub control judiciar sau pe cauțiune (instituții procesual penale care garantează că persoana va răspunde tuturor solicitărilor autorităților), care se realizează potrivit unor reguli detaliate, reguli ce sunt de domeniul procedurii penale.

Art. 23 din Constituție mai stabilește două reguli fundamentale: prezumția de nevinovăție și legalitatea pedepsei.

Alături de cele două reguli fundamentale mai sus menționate, cu ocazia revizuirii Constituției din anul 2003, a fost adăugată regula imposibilității de se prevedea prin lege sau a se aplica sancțiuni privative de libertate în alte domenii decât cel penal.

În ceea ce privește instrumentele juridice și garanțiile instituite în cadrul procesului penal o importanță deosebită o au principiile care guvernează desfășurarea procesului penal.

După anul 1990, garantarea libertății persoanei, ca drept fundamental, a căpătat în Codul de procedură penală o nouă reglementare, prin Legea nr.32/1990, modificându-se textul inițial al art.5, conferindu-se astfel un conținut mai bogat acestui principiu fundamental al procesului penal, prin introducerea unor garanții privind libertatea persoanei. Actuala redactare a art.5 din Codul de procedură penală este dată, însă, de modificările aduse prin Legea nr.281/2003.

Elementele de noutate aduse prin Legea nr.281/2003 sunt cuprinse în alin.(2) – (5) ale art.5 din Codul de procedură penală, ele constituind o întărire a garanțiilor

pentru inviolabilitatea libertății, extinzând garanțiile privind privarea de libertate și la măsurile de restrângere a libertății individuale.

Garanțiile juridice sunt transpuse în obligații impuse prin lege autorităților publice, garanțiile juridice privitoare la libertatea individuală având un caracter preponderent constituțional, însă unele își găsesc corespondență și în Codul de procedură penală.

În acest sens a fost instituită obligația respectării stricte a cazurilor și condițiilor prevăzute de lege nu numai la luarea măsurii reținerii și arestării preventive, ci și la luarea oricărei alte măsuri privative de libertate – sintagma ”*privată de libertate*”² incluzând toate celelalte moduri de restrângere a libertății persoanei – spre exemplu măsura de siguranță a internării medicale, prevăzută de art.114 Cod penal.

O altă modificare semnificativă adusă de Legea nr.281/2003 a reprezentat-o lărgirea ariei de acțiune a dispoziției principiale cu caracter reparatoriu, context în care dreptul la reparații va lua naștere nu numai dacă măsurile privative sau restrictive de libertate au fost luate cu nerespectarea condițiilor și cazurilor prevăzute de lege – sintagma ”ilegal”- ci și în cazul în care acestea au fost luate printr-o apreciere greșită a temeiniciei motivelor invocate – sintagma ”pe nedrept”.

Ultima modificare importantă adusă de Legea nr.281/2003 o reprezintă reglementarea, la nivel principal, a modalităților de individualizare neprivative de libertate ale arestării preventive prin instituirea posibilității pentru cei care au fost arestați preventiv să solicite punerea în libertate provizorie, sub control judiciar sau pe cauțiune.

Pe lângă reglementarea de principiu, legea instituie și anumite garanții practice pentru respectarea libertății persoanei prin limitarea expresă a cazurilor în care se poate dispune privarea de libertate (art.148 Cod procedură penală), prin repartizarea exactă a prerogativelor privării de libertate, stabilind competența organelor de urmărire penală și a instanței de judecată în acest sens și prin controlul judiciar permanent care se poate efectua atât asupra legalității măsurilor luate, asupra duratei privării de libertate, cât și asupra locurilor de deținere.

Prin adoptarea Legii nr.135/2010 privind noul Cod de procedură penală se reformulează conceptul care vizează libertatea individuală, asigurându-se o abordare completă a garanțiilor consacrate prin art. 23 din Constituția României, prin reglementarea în art. 9 a dreptului la libertate și siguranță.

Deși noul Cod de procedură penală folosește noțiunile de ”libertate individuală” și ”siguranța persoanei” în cadrul aceleiași dispoziții legale, aceste două noțiuni se află într-o strânsă corelație, noțiunea de ”siguranța persoanei” neavând un sens autonom, de sine stătător în situația reglementată de art.9 din noul Cod de procedură penală.

² Art. 5 alin. (2) Cod procedură penală

Noile reglementări stabilesc caracterul excepțional al măsurilor privative sau restrictive de libertate, în alin. (2) al art. 9 din noul Cod de procedură penală, iar, din punct de vedere al garanțiilor instituite pentru apărarea libertății persoanei, se impune a fi menționate noile reglementări din materia măsurilor preventive : proporționalitatea măsurii preventive în raport de gravitatea faptei săvârșite, necesitatea luării măsurii preventive pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea sa, informarea scrisă a persoanei față de care s-a luat o măsură preventivă cu privire la drepturile pe care aceasta le are, caracterul excepțional și subsidiar al măsurii arestării preventive în raport cu celelalte măsuri preventive, instituirea unor noi măsuri preventive (controlul judiciar, controlul judiciar pe cauțiune și arestul la domiciliu), reglementarea duratei maxime a arestării preventive în faza judecății, stabilirea unor noi cazuri în care se poate dispune măsura arestării preventive și a unor criterii în raport cu care poate fi apreciat pericolul concret pentru ordinea publică.

Dreptul la libertate este ocrotit și prin intermediul normelor de drept penal, care prevăd și sancționează, în raport cu gravitatea lor, faptele de pericol social prin care se încalcă dreptul la libertate sub oricare din aspectele pe care le implică.

Aceste fapte constituie infracțiunile contra libertății, cărora legiuitorul le-a consacrat capitolul al II-lea din titlul conținând infracțiunile contra persoanei.

Raportându-ne la obiectul analizei noastre, am evidențiat doar infracțiunile care încalcă relațiile sociale referitoare la libertatea fizică, precum și infracțiunile ce încalcă relațiile sociale cu privire la înfăptuirea justiției, respectiv cele care implică respectarea strictă a legalității măsurilor procesuale privative de libertate : lipsirea de libertate în mod ilegal, sclavia și supunerea la muncă forțată sau obligatorie, arestarea nelegală și cercetarea abuzivă, represiunea nedreaptă.

În ceea ce privește mijloacele specifice dreptului civil, garanția instituită pentru persoanele a căror libertate a fost afectată, o reprezintă nașterea dreptului subiectiv la reparații.

La nivel național, pentru a se asigura o funcționare eficientă a dreptului la reparații a fost reglementat atât instrumentul juridic adecvat în vederea materializării acestui drept - acțiunea pentru repararea pagubei în cazul privării de libertate pe nedrept (art.506 Cod procedură penală), dar și procedura specială de reparare a pagubei materiale sau morale (art.504-507 Cod procedură penală).

Răspunderea în cazul privării de libertate pe nedrept este o formă specială de răspundere civilă delictuală, reglementată ca o răspundere patrimonială a statului pentru fapta altei persoane, care se reflectă și în modalitatea specială de reglementare a acesteia: acțiunea civilă, cât și procedura de reparare a pagubei sunt reglementate ca modalități ale procedurii speciale instituite în art.504-507 Cod procedură penală, dispoziții speciale care se completează cu dispoziții comune, atât cele substanțiale din materia obligațiilor (Codul civil), cât și cele procesuale din materia cererilor de chemare în judecată (Codul de procedură civilă).

În cazul răspunderii patrimoniale a statului, criteriile de stabilire a caracterului ilicit al faptei cauzatoare de prejudicii sunt reglementate, în mod limitativ, în dispozițiile art.504 din Codul de procedură penală.

Deși existența prejudiciului în cazul privării de libertate pe nedrept se prezumă, această prezumție nu exclude însă obligația procesuală a persoanei condamnata pe nedrept sau care a fost privată de libertate ori căreia i s-a restrâns libertatea, de a dovedi întinderea acestui prejudiciu, acțiunea în repararea pagubei având ca obiect atât prejudiciul de natură materială, cât și prejudiciul moral.

Dispozițiile legale stabilesc drept criterii de determinare a întinderii reparației *”durata privării de libertate sau a restrângerii de libertate suportate, consecințele produse asupra persoanei ori familiei celui privat de libertate sau a cărei libertate a fost restrânsă”*(art.505 alin.(1) Cod procedură penală), fără însă a rezolva problema pe care o pune repararea integrală a prejudiciului.

La stabilirea întinderii reparației în cazul privării de libertate ilicită, instanțele de judecată, ca organe judiciare suverane în această apreciere, trebuie să aibă în vedere, cu caracter de recomandare, și unele criterii doctrinare și jurisprudențiale, precum și Recomandările Consiliului Europei cu privire la repararea daunelor morale, făcute în 1965 la Londra.

În ceea ce privește prejudiciul moral, oricât de subiectiv ar fi prin natura sa acesta, numai o apreciere echilibrată, ar putea compensa dificultatea cuantificării sale, practica instanțelor de judecată în materie oferind o mai concretă aplicare a criteriilor pe care le regăsim la art. 505 Cod procedură penală, pentru stabilirea felului și întinderii reparației. Astfel, ca repere de apreciere a prejudiciului moral, în prezenta lucrare, am redat soluții din practica Secției civile a Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Mijlocul, instrumentul juridic prin făptuitorul suportă repararea prejudiciului este acțiunea în regres pe care o are statul împotriva celui care a provocat situația generatoare de daune, temeiul de drept al acestei acțiuni reprezentându-l dispozițiile art.1384 din Codul civil (în general) și ale art.507 din Codul de procedură penală. Exercitarea acțiunii în regres are un caracter obligatoriu atât din punct de vedere al dispozițiilor procesual penale (art.507 Cod procedură penală), cât și al dispozițiilor noului Cod civil (art.1384 alin.(2)).

Secțiunea a 2-a a primului capitol este dedicată unei analize laborioase a instrumentelor juridice prin intermediul cărora se realizează apărarea libertății ca drept fundamental la nivel internațional, acestea fiind Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale/ Curtea Europeană a Drepturilor Omului, prevederile Declarației Universale a Drepturilor Omului și ale Pactului Internațional privind Drepturile Civile și Politice.

Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale elaborată în cadrul Consiliului Europei a fost deschisă spre semnare la data de 4 noiembrie 1950 la Roma și a intrat în vigoare în septembrie 1953.

Convenția consacră o serie de drepturi și libertăți civile și politice și, în același timp, instituie un sistem de garanții, pentru respectarea de către statele contractante a obligațiilor asumate, conținutul ei fiind sistematizat în cazuri de privare de libertate în context penal permise de convenție (art.5 alin.(1) lit.a-c)) și în garanții instituite împotriva arbitrariului în materia privării de libertate (art.5 alin.(2) – (5)).

Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale cuprinde în art. 5 intitulat ”Dreptul la libertate și siguranță”, ample prevederi de principiu menite să garanteze libertatea persoanei.

În cadrul acestei secțiuni am supus analizei modul în care Curtea Europeană a Drepturilor Omului realizează controlul judiciar al respectării libertății ca drept fundamental. Sistemul de protecție a drepturilor omului instituit de Convenția europeană a drepturilor omului și libertăților fundamentale, pe două nivele (Comisia europeană a drepturilor omului și Curtea europeană a drepturilor omului) a fost înlocuit, prin intermediul Protocolului nr.11 din 11 mai 1994 de la Strasbourg, prin înființarea unei instanțe unice, cu caracter permanent (Curtea Europeană a Drepturilor Omului cu sediul la Strasbourg), care a început să funcționeze la 1 noiembrie 1998.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului este alcătuită dintr-un număr de judecători egal cu cel al statelor contractante; judecătorii dețin mandate individuale și sunt aleși pe o perioadă de 6 ani, cu posibilitatea realegerii, competența Curții fiind legată de interpretarea și aplicarea Convenției și a Protocoloalelor sale.

Fiecare stat contractant sau persoană particulară pot adresa direct Curții o cerere invocând violarea de către un stat contractant a unuia din drepturile garantate de convenție. Accesul la Curte este permis numai după epuizarea căilor de recurs intern, sub sancțiunea respingerii cererilor ca inadmisibile.

Viziunea modernă asupra drepturilor omului a început cu adevărat odată cu formarea O.N.U. în 1945. Declarația Universală a Drepturilor Omului a fost adoptată la 10 decembrie 1948, prin Rezoluția 217 A în cadrul celei de a III-a sesiuni a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite.

Documentul pornește de la necesitatea recunoașterii unui standard minim al drepturilor omului și libertăților acestuia, fiind primul document internațional cu vocație de universalitate în domeniu în care sunt consacrate o serie de drepturi civile, politice, sociale și culturale, însă cele mai importante sunt considerate a fi dreptul la viață, la libertate și la securitatea persoanei.

Cu privire la libertatea persoanei relevante sunt dispozițiile art. 4 – „nimeni nu va fi ținut în sclavie”, art. 5 – „nimeni nu va fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante”, art. 9: ”nimeni nu poate fi arestat, deținut sau exilat în mod arbitrar”.

Având în vedere că Declarația Universală a Drepturilor Omului reprezintă o afirmare a principiilor fundamentale ce guvernează drepturile și libertățile omului, neavând forța unui instrument juridic obligatoriu pentru statele semnatare, Adunarea

Generală a O.N.U. a adoptat Rezoluția nr.2200/XX din 16 decembrie 1966 Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, care a intrat în vigoare la 3 ianuarie 1976 și Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice intrat în vigoare la 23 martie 1976.

Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice a reiterat principiile enunțate în Declarația Universală a Drepturilor Omului, enumerând și analizând ansamblul de drepturi civile și politice recunoscute de comunitatea internațională, statelor fiindu-le interzis, potrivit art.4 alin.(1) să limiteze sau să suspende exercițiul acestor drepturi, afară de cazul în care un pericol public excepțional, proclamat printr-un act oficial al puterii de stat, ar amenința existența națiunii.

Prin prevederile art.9 din Pactul internațional privind drepturile civile și politice s-a conferit forță juridică obligatorie dispozițiilor referitoare la libertatea persoanei, respectiv a faptului că în materia arestării preventive nu poate exista arbitrarul, că privarea de libertate poate fi dispusă pentru motive bine determinate, în condițiile legii și cu respectarea tuturor garanțiilor procesuale constând în dreptul de a fi încunoștințat de învinuirea adusă, dreptul de a beneficia de o judecată în fața unei instanțe competente, într-un termen rezonabil, dreptul de a fi prezent la judecată, de a ataca legalitatea măsurii arestării preventive sau dreptul la reparație în cazul în care arestarea sau detențiunea au fost ilegale.

Capitolul II al lucrării, intitulat "Considerații generale privind rolul probelor și mijloacelor de probă în rezolvarea fondului cauzei penale, precum și în soluționarea unor aspecte care nu vizează fondul cauzei" este structurat pe trei secțiuni.

Astfel, *prima secțiune a celui de-al doilea capitol* cuprinde o succintă privire asupra probelor și mijloacelor de probă în procesul penal.

Astfel, în art.62 din Codul de procedură penală, se prevede că *"în vederea aflării adevărului, organul de urmărire penală și instanța de judecată sunt obligate să lămurească cauza sub toate aspecte, pe bază de probe"*.

Complexitatea informațiilor pe care le aduc probele în procesul penal a condus la definirea lor ca fiind elemente de fapt care servesc la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanei care a săvârșit-o și la cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a cauzei (art.63 Cod procedură penală).

În limbajul juridic, expresia de probă are un sens deosebit de cuprinzător, accețiunea rezultând numai din contextul exprimării; astfel, într-un sens larg, folosit îndeosebi de nespecialiști, termenul cuprinde atât proba, în adevăratul sens al cuvântului, cât și mijloacele de probă, procedeele probatorii, dar și unele concepte care au numai legătură cu probele. De aceea, nu trebuie confundate noțiunile de probă, mijloc de probă și probațiune: probele, ca elemente de fapt care servesc la aflarea

adevărului în procesul penal, sunt aduse la cunoștința organelor judiciare prin intermediul mijloacelor de probă.

În al doilea rând, nu se confundă noțiunea de probă cu cea de probațiune – ca activitate de strângere și verificare a probelor, constând în acele acte procedurale prin care organele judiciare și părțile stabilesc, prin mijloace prevăzute de lege, elementele de fapt necesare pentru constatarea faptelor și împrejurărilor care formează obiectul cauzei penale.

Am arătat că în sistemul nostru de drept a fost adoptat principiul liberei aprecieri a probelor. Astfel, potrivit art.63 alin. (2) din Codul de procedură penală ”*probele nu au valoare mai dinainte stabilită*”, aprecierea fiecăreia realizându-se de organele de urmărire penală și de instanța de judecată, în urma examinării tuturor probelor administrate.

Referitor la clasificarea probelor, în literatura de specialitate³ nu au fost adoptate criterii identice, dar există categorii de probe care sunt recunoscute de marea majoritate a teoreticienilor⁴. Astfel probele pot fi clasificate după caracterul lor (probe în apărare și probe în acuzare), după izvoarele din care provin (probe imediate și probe mediate) sau după legătura lor cu obiectul probațiunii (probe directe și probe indirecte).

Mijloacele de probă sunt metode legale prin care se stabilesc elementele de fapt care servesc la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanei care a săvârșit-o și la cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a unei cauze și care contribuie la aflarea adevărului în procesul penal.

Deși în limbajul practicii judiciare, cuvântul ”*probă*” este folosit atât cu înțelesul noțiunii de ”*probă*”, cât și cu cel al noțiunii de ”*mijloc de probă*”, aceste două noțiuni nu trebuie confundate, ele fiind două categorii juridice deosebite, fiecare dintre ele reglementată, în mod corespunzător, de dispozițiile Codului de procedură penală. Mijloacele de probă nu se confundă nici cu subiectul probei, care este persoana care poate procura elementul de informare care constituie proba (martor, expert, interpret etc.) și nici cu procedeele probatorii, acestea din urmă reprezentând modul de a proceda în folosirea mijloacelor de probă.

Astfel, potrivit dispozițiilor art.64 din Codul de procedură penală, mijloacele de probă sunt mijloacele prevăzute de lege prin care se constată elementele de fapt ce pot servi ca probe în procesul penal.

Mijloacele de probă admise în legislația procesual penală română sunt prevăzute, așa cum am precizat, limitativ, în dispozițiile art.64 din Codul de procedură penală: declarațiile învinuitului sau ale inculpatului, declarațiile părții vătămate, ale părții civile și ale părții responsabile civilmente, declarațiile martorilor, înscrisurile,

³ I. Neagu, *Tratat de procedură penală, Partea generală, 2013, op. cit.*, p. 441.

⁴ M. Damaschin, *op.cit.*, p. 242.

înregistrările audio sau video, fotografiile, mijloacele materiale de probă, constatările tehnico-științifice, constatările medico-legale și expertizele.

Regula admisibilității generale a probelor în materie penală (cu excepțiile precizate), atestă teza că, în principiu, este posibilă și permisă dovedirea oricărei împrejurări de fapt care constituie probă în rezolvarea cauzei penale, la care se adaugă și libertatea mijloacelor de probă, înțeleasă în sensul că deducerea în fața organelor judiciare a situațiilor de fapt constituind probe se poate realiza prin orice mijloc de probă.

Literatura de specialitate⁵ cunoaște o enumerare a ceea ce se consideră mijloace de probă inadmisibile: cele oprite expres de lege; cele neconforme cu mijloacele legale de probă excepțional prescrise; cele incompatibile cu sistemul dreptului procesual penal; precum și cele necunoscute de știință ca susceptibile de a produce certitudini.

Principiul libertății mijloacelor de probă cunoaște anumite limitări în ceea ce privește modul de administrare a unor probe : art. 114 și art. 117 Cod procedură penală.

Subliniind importanța modului de administrare a probelor în procesul penal, legiuitorul a prevăzut în art.64 alin.(2) Cod procedură penală că *”mijloacele de probă obținute în mod ilegal nu pot fi folosite în procesul penal”*.

În cea de a doua secțiunea a celui de-al doilea capitol sunt analizate probele și mijloacele de probă ca principale instrumente prin care se rezolvă fondul cauzelor penale.

În cadrul acestei secțiuni am analizat noțiunea de obiect al probațiunii, ca fiind ansamblul faptelor sau împrejurărilor de fapt ce trebuie dovedite în vederea soluționării cauzei penale. Conținutul obiectului probațiunii nu trebuie confundat cu conținutul probei: conținutul probei este ceea ce dă în vileag proba, adică datele informative sau elementele de informare pe care proba le procură .

Tot în această secțiune am arătat că faptele și împrejurările care formează obiectul probațiunii sunt faptele sau împrejurările care au relevanță asupra fondului cauzei și faptele sau împrejurările de care depinde normala desfășurare a procesului penal, am analizat faptele similare, auxiliare și negative, arătând că această categorie de fapte pot intra în conținutul obiectului probațiunii.

Principiul care călăuzește probațiunea în procesul penal este acela al admisibilității oricărei probe dacă aceasta este concludentă și utilă pentru aflarea adevărului.

Principiul admisibilității probelor cunoaște două categorii de limitări: limitări legale, cum sunt cele prevăzute de art.68 alin.(1) Cod procedură penală și art.79 alin.(1) Cod procedură penală și limitări impuse de principiile generale, de concepțiile

⁵ R. Botaș, P. Ștețcu, M. Gabor, *Mijloacele de probă în procedura penală*, Ed. Concordia, Arad, 2005, p. 62.

noastre despre lume și viață cum sunt faptele și împrejurările care vin în contradicție cu normele morale sau cunoștințele științifice.

Deși prin dispozițiile art.62 din Codul de procedură penală se instituie regula potrivit căreia ” *în vederea aflării adevărului, organul de urmărire penală și instanța de judecată sunt obligate să lămurească cauza sub toate aspectele, pe bază de probe*”, de la această regulă sunt prevăzute și excepții, în sensul că nu trebuie dovedite în cadrul procesului penal faptele și împrejurările pe care legea ori cunoștințele noastre despre lume și viață le consideră existente sau inexistente: *prezumțiile legale absolute, faptele evidente și cele notorii, precum și faptele necontestate*.

Dintre faptele sau împrejurările cu ajutorul cărora este rezolvat fondul cauzei se face distincție între faptele principale (*res probandae*) și faptele probatorii (*res probantes*).

Faptele principale reprezintă însuși obiectul procesului penal – săvârșirea cu vinovăție de către învinuit sau inculpat a faptei prevăzute de legea penală, faptă pentru care este urmărit sau judecat.

Faptele probatorii sunt faptele și împrejurările care, deși nu se cuprins în faptul principal, prin existența sau inexistența lor permit constatarea existenței sau inexistenței faptului principal. Ele mai poartă și denumirea de *indicii*, adică fapte sau împrejurări care permit formularea unor deducții logice privind aspecte ale rezolvării cauzei. Din economia dispozițiilor legii, se poate trage concluzia că indiciile au o dublă funcționalitate: pe de o parte, ele pot conduce la stabilirea faptelor principale, având rolul de a ajuta la rezolvarea fondului cauzei, iar, pe de altă parte, ele pot conduce la luarea unor măsuri de care depinde buna desfășurare a procesului penal.

Potrivit dispozițiilor art.68¹ din Codul de procedură penală, ”*sunt indicii temeinice atunci când din datele existente în cauză rezultă presupunerea rezonabilă că persoana față de care se efectuează acte premergătoare sau acte de urmărire penală a săvârșit fapta*”.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit că prezența unor ”*presupuneri rezonabile*” reclamă existența unor fapte sau informații apte să convingă un observator obiectiv că este posibil ca persoana în cauză să fi săvârșit infracțiunea; ceea ce poate fi considerat ”*plauzibil*” depinde de ansamblul circumstanțelor cauzei⁶.

Faptele și împrejurările ce trebuie constatate prin probe se pot referi la latura penală a cauzei, la latura civilă sau la unele chestiuni adiacente.

Formează obiect al probațiunii faptele și împrejurările de fapt ce constituie latura obiectivă a infracțiunii sau infracțiunilor faptei penale puse în sarcina învinuitului sau inculpatului. În al doilea rând este necesar să se stabilească cine este autorul faptei penale, iar în caz de participație, trebuie să se determine contribuția

⁶ C. E. D. O., cauza Cauza Fox, Campbell și Hartley c. Regatului Unit, hotărârea din 30 august 1990, www.echr.coe.int.

celorlalți participanți la săvârșirea infracțiunii imputate și gradul de contribuție al acestora. În al treilea rând, trebuie să fie dovedită existența sau inexistența vinovăției, în forma prevăzută de lege pentru fapta săvârșită. Totodată trebuie să se dovedească circumstanțele care agravează sau atenuază răspunderea penală, atât cele legale, cât și cele judiciare, atât împrejurările reale, cât și cele personale.

Cu toate acestea, învinuirea unei persoane cu privire la săvârșirea unei infracțiuni poate fi neîntemeiată, în total sau în parte, astfel încât este necesar a se dovedi prin probe realități de fapt care infirmă cu totul învinuirea sau care modifică în parte învinuirea inițială. Astfel, pentru infirmarea învinuirii, formează obiect al probațiunii faptele și împrejurările care constată unul din cazurile prevăzute în art.10 lit. a) -e) din Codul de procedură penală, în prezența căruia nu există infracțiune (fie sub raportul laturii obiective, fie sub raportul laturii subiective), cât și unul din cazurile prevăzute în art.10 lit. f) – j) din același cod, care împiedică aplicarea sancțiunii penale, procesul penal urmând să înceteze.

Așadar, în latura penală a cauzei sunt susceptibile a fi dovedite atât faptul principal, cât și faptele probatorii, adică realitățile de fapt a căror stabilire conduce indirect la confirmarea sau infirmarea acușării, astfel încât, în fiecare proces penal, atât faptul principal, cât și faptele probatorii constituie elemente ale obiectului probațiunii.

Există însă fapte și împrejurări care trebuie dovedite în legătură cu latura civilă ori cu alte aspecte determinate de incidența unor instituții procesuale, sens în care obiectul probațiunii, în latura civilă a procesului penal, cuprinde toate realitățile de fapt ce se cer a fi dovedite pentru stabilirea existenței sau inexistenței raportului juridic civil, pentru stabilirea faptelor care au modificat sau stins raportul juridic civil, ca și a faptelor de invaliditate a acestui raport juridic: existența sau inexistența prejudiciului, natura și întinderea acestuia, legătura sa de cauzalitate cu infracțiunea formând obiectul cauzei penale, modalitatea de reparare a pagubei (în cazul reparării în natură trebuie identificate lucrurile ce trebuie restituite, trebuie dobândite că bunurile găsite la inculpat aparțin părții civile pentru a putea fi restituite; în cazul repunerii în situația anterioară, acesta trebuie exact determinată prin probe, iar dacă există și parte responsabilă civilmente, trebuie dovedite împrejurările prevăzute de lege care atrag sau înlătură răspunderea sa civilă), cheltuielile judiciare efectuate de părți și pentru care se cere restituirea lor.

Probele trebuie să îndeplinească următoarele cerințe, pentru a putea fi administrate într-o cauză penală: să fie admise de lege (admisibile); să aibă legătură cu soluționarea cauzei (pertinente); să aibă un rol hotărâtor în soluționarea cauzei (concludente); să fie necesară administrarea lor (utile), iar în acest sens am explicat ce înseamnă o probă admisibilă, pertinentă, concludentă și utilă.

Pentru administrarea probelor, legea a fixat un anumit regim procesual, pentru ca, într-adevăr, proba să inspire siguranță în valorificarea ei în vederea aflării adevărului, prin dispozițiile art.68 din Codul de procedură penală.

Interdicția din alin.(2) al art.68 comportă însă unele derogări, cuprinse în art.26¹ din Legea nr.78/2000, art.20 din Legea nr.143/2000.

În procesul penal este necesar a se cunoaște cine are obligația procesuală a dovedirii împrejurărilor care formează obiectul probațiunii, aceasta purtând denumirea de *sarcina probei*.

Sarcina administrării probelor revine organelor judiciare, regula fiind consfințită expres în dispozițiile art.65 alin.(1) Cod de procedură penală⁷.

A doua latură, cu caracter subsidiar în problematica sarcinii probei derivă din dreptul părților de a propune și cere administrarea de probe, potrivit dispozițiilor art.67 alin.(1) Cod procedură penală. Trebuie subliniat că părțile nu au obligația de a administra probe, în cadrul procesului penal, această obligație revenind acuzării, tocmai de aceea sarcina probațiunii nu trebuie confundată cu propunerea de probe.

Totodată, sarcina probațiunii nu trebuie confundată nici cu obligația pe care o au părțile sau orice altă persoană, care cunoaște sau deține anumite probe sau mijloace de probă, de a le aduce la cunoștință organelor judiciare, potrivit dispozițiilor art.65 alin.(2) Cod procedură penală.

În literatura de specialitate⁸s-a făcut vorbire despre un procedeu care nu este expres prevăzut de lege, dar care decurge din principiul rolului activ al organului judiciar, cunoscut sub denumirea de *regula probei celei mai accesibile* și constă într-un transfer al obligației de prezentare a probei și nu trebuie considerat ca un transfer al sarcinii administrării probei.

Tot în secțiunea a doua al celui de-al doilea capitol am abordat aspecte privind prezumția de nevinovăție reglementată de art. 66 din Codul de procedură penală și am arătat că în literatura de specialitate⁹ s-a arătat că teza potrivit căreia legea presupune pe cel în cauză nevinovat, cât timp nu a fost făcută deplin dovada vinovăției sale, este absolută și trebuie interpretată în sensul că învinuitul sau inculpatul nu are niciodată obligația dovedirii nevinovăției sale, nici chiar atunci când dovada vinovăției s-a făcut de cel care acuză.

Totodată, am arătat că interesul pentru respectarea prezumției de nevinovăție își găsește exprimare nu numai în jurisprudența națională a statelor europene dar și în bogata jurisprudența a C.E.D.O. Consacrarea actuală a prezumției de nevinovăție ca regulă de bază a procesului penal reprezintă pentru persoana învinuitului/inculpatului o puternică garanție împotriva erorilor judiciare. Prezumția de nevinovăție nu este anulată decât prin certitudinea dovedită a vinovăției inculpatului, însă, dacă aceasta nu se manifestă, prezumția poate fi completată uneori cu principiul in dubio pro reo,

⁷ Art. 65 alin. (1) Cod procedură penală: "*Sarcina administrării probelor în procesul penal revine organului de urmărire penală și instanței de judecată*".

⁸ S. Kahane, *op. cit.*, p. 136; V. Dongoroz ș. a., *op. cit.*, p. 177; N. Volonciu, *op. cit.*, p. 352.

⁹ N. Volonciu, *op. cit.*, p. 353.

aplicabil doar la stabilirea situațiilor de fapt și fără incidență asupra interpretării normelor juridice.

Tot în această secțiune am făcut vorbire despre administrarea probelor ca o activitate care constă într-un complex de acte procedurale prin care se strâng și se aduc în fața organului judiciar probele necesare aflării adevărului și pentru lămurirea cauzei sub toate aspectele, în vederea justei soluționări a acesteia, fiind o activitate procesuală desfășurată de organele judiciare, în colaborare cu părțile.

Administrarea probelor se realizează prin intermediul procedurilor probatorii: ascultarea părților, a martorilor, ridicarea de obiecte și înscrisuri cu ocazia constatării unei infracțiuni flagrante, ori a efectuării unei cercetări la fața locului, a percheziției, efectuarea de constatări tehnico-științifice, medico-legale, expertize, înregistrări de convorbiri ori de imagini etc.

În cazul organelor de urmărire penală, administrarea probelor presupune strângerea probelor necesare pentru aflarea adevărului și lămurirea cauzei sub toate aspectele, aceasta presupunând ca anterior probele să fie descoperite, identificate, adunate. În cadrul acestei activități organul de urmărire penală are în vedere probele atât în favoarea, cât și în defavoarea învinutului sau inculpatului.

Administrarea probelor în fața instanței de judecată se face în prezența părților, ea prezentând anumite particularități, întrucât, în această fază cauza ajunge cu majoritatea probelor deja adunate, ceea ce nu mai obligă instanța la o strângere a probelor în sensul celor efectuate de organul de urmărire penală, ci doar la readministrarea probelor.

Însă, instanța de judecată, exercitându-și rolul activ, poate administra probe noi care nu au fost cunoscute sau administrate în faza de urmărire penală, această activitate purtând denumirea de *cercetare judecătorească*.

Am inclus în această secțiune și aspecte privind aprecierea probelor, arătând că aceasta se face de către organul de urmărire penală și de către instanța de judecată potrivit convingerii lor formate în urma examinării tuturor probelor administrate și conducându-se după conștiința lor juridică, precum și că probele nu au valoare dinainte stabilită, ci o dobândesc ca rezultat al aprecierii concrete de către organele judiciare a probelor administrate în desfășurarea procesului penal, potrivit art.63 alin.(2) Cod procedură penală.

Am prezentat în această secțiune soluții din jurisprudența națională și cea a instanței europene.

Pentru analiza mijloacelor de probă, le-am grupat în trei categorii, în funcție de procedeele comune de administrare a acestora: declarațiile părților și ale martorilor; înscrisurile și mijloacele materiale de probă; rapoartele de constatări ale specialiștilor și rapoartele de expertiză.

În actualul Cod de procedură penală, mărturia este reglementată în art.69-74, sub denumirea ”Declarațiile învinutului sau inculpatului” și aparține categoriei

mijloacelor de probă orale, existând însă și situații, în care, datorită infirmității fizice (muștenia), ea nu poate fi făcută decât în scris.

Referitor la natura juridică a acestui mijloc de probă, în literatura de specialitate¹⁰ s-a arătat acesta constituie un drept al inculpatului, iar nu o obligație, mijloc de probă care are o dublă funcționalitate în procesul penal: pe de o parte, furnizează informațiile necesare aflării adevărului, iar, pe de altă parte, constituie prima modalitate prin intermediul căreia cel ce urmează să fie tras la răspundere penală își exercită dreptul la apărare.

Codul de procedură penală instituie anumite momente în care organele judiciare sunt obligate să treacă la ascultarea învinuitului sau inculpatului: la începutul urmăririi penale, la sfârșitul urmăririi penale, cu ocazia arestării inculpatului, în cazul continuării cercetării după punerea în mișcare a acțiunii penale, cu ocazia prezentării materialului de urmărire penală, iar în faza de judecată, ori de câte ori este necesar.

Totodată, Codul de procedură penală a reglementat anumite situații în care organele judiciare sunt absolvite de această obligație: în faza de urmărire penală, atunci când acesta este dispărut, se sustrage de la cercetare sau nu locuiește în țară (art.237 alin.(4) Cod procedură penală), iar în faza de judecată, în cazul în care nu se prezintă, deși a fost legal citat (art.291 Cod procedură penală).

Procedura de obținere a declarației învinuitului sau inculpatului înmănunchează un complex de reguli de ordin procesual și de ordin tactic, problemele referitoare la tactica obținerii acestora fiind studiate de criminalistică, procedura fiind prevăzută prevăzută în art.70-74 din Codul de procedură penală.

Valoarea probatorie a declarației învinuitului sau inculpatului este stabilită în art.69 din Codul de procedură penală, în care se arată că declarațiile învinuitului sau ale inculpatului făcute în cursul procesului penal pot servi la aflarea adevărului, numai în măsura în care sunt coroborate cu fapte și împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauză.

Referitor la declarațiile părții vătămate, părții civile și părții responsabile civilmente am arătat că dispozițiile care reglementează desfășurarea urmăririi penale și a judecării cauzelor penale prevăd obligația organelor judiciare de a obține aceste declarații, potrivit art. 76 alin. (1) Cod procedură penală

Ascultarea propriu-zisă a părților menționate mai sus se face potrivit dispozițiilor referitoare la ascultarea învinuitului sau inculpatului, așa cum prevăd dispozițiile art. 77 din Codul de procedură penală.

Având în vedere că pe parcursul desfășurării procesului penal sau chiar înainte de dispoziția de începere a urmăririi penale, făptuitorul poate întreprinde acțiuni menite să intimideze persoana vătămată, constând în amenințări sau atingeri ale vieții, integrității corporale sau libertății persoanei vătămate sau persoanelor apropiate

¹⁰ I. Neagu, *Tratat de procedură penală, Partea generală*, 2013, *op. cit.*, p. 459.

acestora, prin art.77¹ din Codul de procedură penală a fost reglementată o procedură specială de ascultare a părții vătămate, respectiv a părții civile.

Valoarea probatorie a declarațiilor părții vătămate, părții civile și părții responsabile civilmente este aceeași ca și a declarației inculpatului, respectiv fac dovadă în măsura în care se coroborează cu ansamblul probelor existente în cauză, motiv pentru care ascultarea acestora nu poate avea loc sub prestare de jurământ.

În ceea ce privește declarațiile martorilor, am arătat că pentru a preîntâmpina refuzul martorilor de a se prezenta la organele judiciare în vederea relatării aspectelor pe care le cunosc în legătură cu săvârșirea infracțiunii, legea a prevăzut pentru aceștia două obligații: obligația de a se înfățișa la locul, ziua și ora arătate în citație și obligația să declare tot ce știu cu privire la aspectele cauzei, potrivit dispozițiilor art. 83 din Codul de procedură penală.

Corelativ obligațiilor impuse prin lege, martorii au următoarele drepturi: dreptul de a depune liber, dreptul de a cenzura întrebările care i se pun (art.86 alin.(2) Cod procedură penală), dreptul de a solicita consemnarea exactă și completă a declarației făcute, drepturi de ordin patrimonial, vizând cheltuielile de judecată (art.190 Cod procedură penală), dreptul de a exercita căile ordinare de atac dacă apreciază că le-au fost încălcate drepturile patrimoniale (art.362 Cod procedură penală) și pot beneficia, în condițiile legii, de cadrul instituționalizat al programului național de protecție a martorilor.

Referitor la capacitatea testimonială, art.79 din Codul de procedură penală instituie o interdicție de la posibilitatea depunerii ca martor și anume, aceea a persoanelor obligate să păstreze secretul profesional, care nu vor putea fi ascultate în legătură cu acele fapte și împrejurările de care a luat cunoștință în exercițiul profesiei, fără încuviințarea persoanei sau a unității față de care este obligată a păstra secretul, însă dispoziția legală nu operează în cazul unor date care privesc săvârșirea unor infracțiuni contra siguranței statului sau contra păcii și omenirii¹¹.

Spre deosebire de persoanele care nu pot fi ascultate ca martori, în procesul penal sunt anumite categorii de persoane care pot fi ascultate ca martor, numai dacă ele consimt la acest lucru : soțul și rudele apropiate ale învinutului sau inculpatului, potrivit art. 80 alin. (1) Cod procedură penală, însă, în ipoteza în care sunt de acord să depună ca martori, au toate drepturile și obligațiile persoanelor având această calitate

Art. 84, 85 și 86 din Codul de procedură penală reglementează procedura după care martorul își va depune mărturisirea. Dispozițiile privind tactica ascultării martorului sunt cele aplicabile și ascultării învinutului sau inculpatului.

Declarațiile martorilor au o forță probantă egală cu a celorlalte mijloace de probă, însă în timp ce declarațiile celorlalte părți pot servi la aflarea adevărului numai

¹¹ Potrivit art. 170 din Codul penal, omisiunea de a denunța de îndată săvârșirea vreuneia dintre infracțiunile contra siguranței statului se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani.

în măsura în care se coroborează cu alte probe, declarațiile martorilor pot servi la aflarea adevărului în mod necondiționat.

În activitatea judiciară sunt situații în care învinuitul sau inculpatul, direct sau indirect, prin intermediul unor alte persoane, încearcă să determine martorii (în special martorii acușării) să nu declare tot ceea ce cunosc cu privire la fapte penală. Pentru a preveni aceste incidente, în scopul eficientizării procedurii aflării adevărului, a fost reglementată o procedură distinctă, având drept finalitate protecția martorilor, sediul acestor reglementări aflându-se în Codul de procedură penală (art.86¹ – art.86⁵) și în Legea nr.682/22002 privind protecția martorilor.

În această secțiune am prezentat soluții din jurisprudența națională și cea a instanței europene.

Codul de procedură penală prevede procedee speciale de ascultare a martorilor: confruntarea și folosirea interpreților.

Referitor la mijloacele materiale de probă constând în înscrisuri, am arătat prin înscris, în sensul legii penale, nu se înțelege orice exprimare a gândirii într-un obiect material, ci numai exprimarea în scris, numai dacă gândirea ce le-a emanat a fost exprimată prin semnele scrierii fonetice (litere, cifre, semne de punctuație).

De asemenea, am mai arătat că un loc important în cadrul înscrisurilor ca mijloace materiale de probă îl ocupă procesele-verbale, că acestea sunt încheiate de organele de urmărire penală (art. 90, art.108, art. 131 Cod procedură penală), și de către instanța de judecată (art. 90 și art. 299 Cod procedură penală), însă ele pot fi încheiate și în afara procesului penal de către alte organe decât cele judiciare penale, când legea arată în mod expres (lucrătorii operativi ai Ministerului Administrației și Internelor pot efectua acte premergătoare și pot încheia procese verbale cu privire la cele constatate, organele de constatare prevăzute de art. 214 și art. 215 din Codul de procedură penală). Totodată am prezentat conținutul unui proces-verbal, potrivit dispozițiilor art. 91 din Codul de procedură penală și am precizat că regula conform căreia nici un mijloc de probă nu are valoare probantă preferențială (art. 63 alin. (2) Cod procedură penală) se aplică și în cazul înscrisurilor.

Am mai arătat că în literatura de specialitate, mijloacele materiale de probă sunt denumite și probe materiale¹², ele furnizând uneori informații prețioase privind infracțiunea și autorul ei și fiind împărțite în patru grupe: a)obiectele folosite sau destinate să servească la săvârșirea unei infracțiuni; b)obiectele care sunt produsul infracțiunii; c)obiectele care conțin sau poartă o urmă a faptei săvârșite; d)orice alte obiecte care servesc la aflarea adevărului.

Din punct de vedere al valorii probatorii, mijloacele materiale de probă au forță de dovadă ca orice mijloc de probă, evaluarea informațiilor pe care le pot furniza trebuind făcută cu atenție, urmărindu-se ca întotdeauna, datele ce pot fi desprinse din

¹² S. Kahane, *op. cit.*, p. 150.

cercetarea mijloacelor materiale de probă să se coroboreze cu celelalte din dosarul cauzei.

Ca și procedee de descoperire și ridicare a înscrisurilor și a mijloacelor materiale de probă am analizat ridicarea de obiecte și înscrisuri, prevăzută de art. 97-99 Cod procedură penală, percheziția, prevăzută de art.100 din același cod (organele competente să dispună efectuarea acesteia, precum și cele care o efectuează, procedura de urmat, felurile percheziției și dispozițiile speciale privind identificarea și păstrarea obiectelor și înscrisurilor), cercetarea la fața locului, prevăzută de art.129 și art.131 Cod procedură penală și reconstituirea, prevăzută de art.130 din Codul de procedură penală.

Am arătat că instanța europeană¹³ a constatat o gravă intruziune din partea autorităților asupra integrității fizice și psihice a reclamantului, prin forțarea acestuia să regurgiteze 0,2182 grame de cocaină, în scopul obținerii de probe, prin administrare de vomitive, prin intermediul unui tub în nas. Deși nu se interzice apelarea la proceduri medicale prin care se obțin dovezi, dincolo de voința suspectului, precum prelevarea de sânge, însă interferența cu integritatea fizică a unei persoane în scopul obținerii de probe, trebuie să fie riguros analizată, în sensul până unde poate fi extinsă intervenția medicală obligatorie, riscurile de sănătate, modul în care s-a realizat măsura și suferințele fizice sau psihice cauzate, gradul de supraveghere medicală disponibil și efectele asupra stării de sănătate a suspectului. Curtea a constatat că, deși nu a fost în intenția autorităților de a produce durere și suferințe reclamantului, proba a fost obținută printr-un tratament inuman și degradant, încălcându-se art. 3 din Convenție.

Referitor la interceptările și înregistrările audio-video am arătat că includerea acestora în rândul mijloacelor de probă reprezintă o modernizarea a sistemului probațiunii în procesul penal.

În cadrul acestor mijloace de probă am analizat dispozițiile art. 91¹ din Codul de procedură penală referitoare la condițiile generale ce trebuie îndeplinite pentru a solicita și a efectua interceptarea și înregistrarea convorbirilor și a comunicărilor, infracțiunile pentru care se poate solicita autorizarea efectuării interceptarea și înregistrarea convorbirilor și a comunicărilor, procedura de urmat pentru solicitarea și efectuarea acestora, dar și procedura în caz de urgență, când întârzierea obținerii autorizării ar aduce grave prejudicii activității de urmărire penală, organele competente să efectueze interceptările și înregistrările prevăzute în art. 91¹ din Codul de procedură penală, conținutul și forma proceselor verbale redare în scris a convorbirilor, potrivit dispozițiilor art. 91³ din Codul de procedură penală.

Am arătat că prin dispozițiile art.91¹alin.(3) din Codul de procedură penală a fost reglementată o competență teritorială alternativă, autorizația putând fi dispusă la nivelul instanței căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță ori

¹³ C. E. D. O., cauza Jalloh c. Germaniei, hotărârea din 11 iulie 2006, www.echr.coe.int.

instanței corespunzătoare în grad instanței căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță, în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală.

Totodată am redat exemple din jurisprudența națională arătând că, în practica instanței supreme s-a stabilit că legalitatea interceptărilor și înregistrărilor audio-video nu este condiționată de începerea urmăririi penale, ci de respectarea condițiilor prevăzute de art. 91¹ din Codul de procedură penală, interceptările și înregistrările audio sau video putând fi autorizate și în faza actelor premergătoare¹⁴, având în vedere că începerea urmăririi penale nu este una dintre condiții, astfel încât, folosirea în cuprinsul textului de lege a sintagmei ”procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală” este justificată doar de necesitatea de a particulariza organul judiciar care instrumentează cauza.

Ca element de noutate, Codul de procedură penală prevede în art. 91² alin. (5) din Codul de procedură penală, ”*convorbirile sau comunicările interceptate și înregistrate pot fi folosite și în altă cauză penală dacă din cuprinsul acestora rezultă date sau informații concludente și utile privitoare la pregătirea sau săvârșirea unei alte infracțiuni dintre cele prevăzute la art. 91¹ alin. (1) și (2).*”.

Referitor la convorbirile dintre avocat și partea pe care o reprezintă sau o asistă, a fost instituită ca și condiție suplimentară de admisibilitate existența în conținutul înregistrărilor a unor date sau informații concludente și utile privitoare la pregătirea sau comiterea uneia dintre infracțiunile pentru probarea căreia se poate solicita autorizarea.

Am mai arătat că dispozițiile art. 91⁴ din Codul de procedură penală extind procedura anterior analizată și în cazul înregistrărilor în mediul ambiental, localizării sau urmăririi prin GPS ori prin alte mijloace electronice de supraveghere, că cele ale art.91⁵ din același cod stipulează că aceleași reguli sunt aplicabile și în cazul înregistrării de imagini, inclusiv procedura de certificare a acestora, cu excepția redării în formă scrisă care poate fi sau nu posibilă, după caz, că mijloacele de probă prevăzute în prezenta secțiune pot fi supuse expertizei la cererea procurorului, a părților sau din oficiu, potrivit dispozițiilor art. 91⁶ din Codul de procedură penală; am subliniat distincția între înregistrările efectuate de părți sau alte persoane care privesc propriile convorbiri sau comunicări și alte înregistrări efectuate de părți sau alte persoane, primele fiind mijloace de probă, iar celelalte putând constitui mijloace de probă, dacă nu sunt interzise de lege.

Referitor la aceste mijloace de probă am redat exemple din jurisprudența instanței europene potrivit căreia interceptarea convorbirilor telefonice constituie o ingerință serioasă în viața privată și corespondența unei persoane, motiv pentru care

¹⁴ Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 948 din 12 martie 2010, www.scj.ro; Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 10 din 7 ianuarie 2008, www.scj.ro.

aceasta trebuie să fie bazată pe un temei legal care să se bucure de un anumit grad de precizie în reglementare, iar citirea în public, în cadrul unei audieri, a conținutului unei convorbiri telefonice interceptate, trebuie analizată din perspectiva încălcării art.8 din Convenție. Cu această ocazie am prezentat soluții pronunțate în sens contrar¹⁵ de instanța europeană.

În ceea ce privește constatarea tehnico-științifică, după ce am definit această noțiune, am arătat că în literatura de specialitate¹⁶, constatarea tehnico-științifică, deși este enumerată în cuprinsul art.64 din Codul de procedură penală printre mijloacele de probă, nu este o categorie propriu-zisă a mijloacelor de probă, ci constituie un procedeu de probațiune, adică un mod de a opera asupra mijloacelor de probă a căror folosirea nu ar fi posibilă fără cunoașterea exactă a valorii lor probatorii. În continuare am indicat organele care dispun efectuarea, precum și cele care efectuează constatarea tehnico-științifică, obiectul acestor constatări, condițiile ce trebuie întrunite pentru a se putea folosi o constatare tehnico-științifică, procedura de efectuare a constatării tehnico-științifice, faptul că aceasta nu trebuie confundată cu expertiza, unde, de asemenea, se recurge la oficiile unui specialist, însă între cele două mijloace de probă există deosebiri din punct de vedere al conținutului și mai ales cu privire la complexitatea formelor procedurale în care se realizează, de multe ori, prin expertiză putând fi interpretate chiar constatările tehnico-științifice.

Referitor la constatările medico-legale, după ce am definit această noțiune, am arătat condițiile în care aceasta se dispune, organele competente a dispune și efectua constatarea, precum și procedura de efectuare a acesteia.

În ceea ce privește valoarea probatorie a constatărilor medico-legale, ca și constatările tehnico-științifice, au o forță probantă egală cu a celorlalte mijloace de probă, fiind apreciate prin coroborare cu întregul probator al cauzei.

Am redat soluții din jurisprudența națională.

În ceea ce privește expertiza, după ce am definit această noțiune, am precizat că în literatura de specialitate¹⁷ s-a arătat că expertiza este de fapt un procedeu probator, care a fost înscris, prin extinderea denumirii de expertiză, printre mijloacele de probă prevăzute de lege, că Spre deosebire de constatările medico-legale și tehnico-științifice, care se dispun numai în faza de urmărire penală (cu excepția cazurilor de la art. 115 alin. (2) Cod procedură penală, analizate în subsecțiunea anterioară), expertizele se pot dispune atât în faza de urmărire penală, cât și în cea de judecată.

Totodată am arătat că expertizele sunt clasificate după mai multe criterii : după natura problemelor ce urmează a fi lămurite prin expertiză (expertiza criminalistică,

¹⁵ C. E. D. O., cauza Volkert Van Der Graaf c. Olandei, hotărârea din 1 iunie 2004, www.echr.coe.int.

¹⁶ V .Dongoroz ș. a., *op. cit.*, p. 259; în același sens Gr. Theodoru, *Tratat de drept procesual penal, 2007, op. cit.*, p. 405.

¹⁷ Gr. Theodoru, *Tratat de drept procesual penal, 2007, op. cit.*, p. 406.

expertiza medico-legală, expertiza psihiatrică, expertiza contabilă, expertiza tehnică); după modul în care legea reglementează necesitatea efectuării expertizei (expertize facultative și expertize obligatorii – prevăzute de art.117 Cod procedură penală); în raport de modalitatea de desemnare a expertului (expertiza simplă sau oficială, expertiza contradictorie și expertiza supravegheată); după modul de organizare (expertiza simplă și expertiza complexă sau mixtă).

Am analizat procedura de efectuare a expertizei, conținutul raportului de expertiză în care sunt cuprinse concluziile la care au ajuns experții, precum și modalitatea în care pot fi procurate scriptele de comparație, potrivit art. 127 din Codul de procedură penală și am analizat soluții din jurisprudența națională.

În ceea ce privește valoarea probatorie a raportului de expertiză, deși este un mijloc de probă în care sunt prezentate opiniile unor specialiști cu privire la anumite aspecte de care depinde rezolvarea cauzelor penale, expertiza nu are o forță probantă deosebită față de celelalte mijloace de probă.

În secțiunea a treia a celui de-al doilea capitol am analizat instituțiile procesuale care nu vizează fondul cauzei, în a căror funcționalitate rolul principal îl au probele și mijloacele de probă : suspendarea urmăririi penale și a judecării cauzelor penale, amânarea și întreruperea executării pedepsei închisorii și a detențiunii pe viață, luarea măsurilor de ocrotire și siguranță, incompatibilitatea și strămutarea cauzelor penale.

Am precizat că faptele și împrejurările care vizează normala desfășurare a procesului penal nu au implicații asupra fondului cauzei, dar este necesară dovedirea lor pentru a se putea constata dacă sunt sau nu incidente anumite dispoziții legale care disciplinează cursul procesului penal, având drept finalitate asigurarea unei proceduri care să fie adusă la îndeplinire fără ca părțile să fie private de anumite drepturi procesuale, ori în vederea respectării principiului operativității, conferind organelor judiciare anumite prerogative în scopul anihilării încercărilor de tergiversare a înfăptuirii actului de justiție.

În ceea ce privește instituția suspendării urmăririi penale, am arătat că în situația în care se constată că învinuitul sau inculpatul nu se poate prezenta la activitățile de urmărire penală, organul de cercetare penală dispune efectuarea unei expertize medico-legale, spre a verifica gravitatea bolii și dacă acesta nu poate lua parte la efectuarea activităților ce-l privesc, că împrejurarea de fapt ce trebuie constatată este starea de sănătate a învinuitului sau inculpatului, boala sa gravă, iar mijlocul de probă pentru dovedirea acesteia îl reprezintă expertiza medico-legală, care reprezintă, din punct de vedere al modului în care este reglementată activitatea procesuală, o expertiză obligatorie.

În legislația în vigoare sunt reglementate și unele cazuri speciale de suspendare a urmăririi penale: conform art.70 din Legea nr.192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, dacă procedura de mediere se desfășoară după

începerea urmăririi penale, declanșată în urma introducerii plângerii prealabile, urmărirea penală se suspendă, mijlocul de probă fiind în acest caz un înscris, respectiv contractul de mediere prezentat de părți. Suspendarea durează până când procedura medierii se încheie prin oricare din modalitățile prevăzute de lege, dar nu mai mult de trei luni de la data semnării contractului de mediere.

Referitor la instituția suspendării judecării cauzelor penale, am analizat cele trei situații în care aceasta se dispune:

a) atunci când se constată că inculpatul suferă de o boală gravă, care îl împiedică să participe la judecată. Ca și la suspendarea urmăririi penale, boala gravă (împrejurarea de fapt) de care suferă inculpatul trebuie să fie constatată prin expertiză medico-legală (mijlocul de probă), expertiză medico-legală a cărei efectuare are un caracter obligatoriu, instanța dispunând, prin încheiere suspendarea procesului penal până când starea sănătății inculpatului va permite participarea acestuia la judecată.

b) în cazul cererii de extrădare activă. În cazul în care, potrivit legii, se solicită extrădarea unei persoane în vederea judecării într-o cauză penală, instanța pe rolul căreia se află cauza poate dispune prin încheiere motivată suspendarea judecării până la data la care statul solicitat va comunica hotărârea sa asupra cererii de extrădare.

Solicitarea de extrădare se face în baza procedurii stabilite de Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, împrejurarea de fapt fiind situația persoanei a cărei extrădare se solicită, iar mijloacele de probă fiind reprezentate de totalitatea înscrisurilor, documentelor ce se cer să fie depuse la dosar, conform dispozițiilor legii sus amintite.

c) în cazul procedurii de mediere. Potrivit dispozițiilor art. 70 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, în cazul în care medierea se desfășoară după începerea fazei de judecată, instanța va dispune suspendarea judecării cauzei, în temeiul prezentării de către părți a contractului de mediere, care este mijlocul de probă prin care se dovedește existența situației în care se află părțile (medierea). Suspendarea durează până când procedura medierii se încheie prin oricare din modalitățile prevăzute de lege, dar nu mai mult de 3 luni de la data semnării contractului de mediere.

În ceea ce privește instituția amânării executării pedepsei închisorii și a detențiunii pe viață, am arătat că aceasta constituie o excepție de la regula punerii în executare de îndată a hotăririlor penale definitive, legea prevăzând expres, în art. 453-454 din Codul de procedură penală, cazurile în care poate fi amânată executarea pedepsei, titularii cererii de amânare a executării pedepsei, instanța competentă să acorde amânarea, procedura judecării unei astfel de cereri. Am enumerat și analizat cele trei cazuri în care se poate solicita amânarea executării pedepsei: a) atunci când se constată, pe baza unei expertize medico-legale, că cel condamnat suferă de o boală gravă, care face imposibilă executarea pedepsei, iar instanța apreciază că amânarea executării și lăsarea în libertate nu prezintă un pericol concret pentru ordinea publică;

b) atunci când o condamnată este gravidă sau are un copil mai mic de un an, caz în care împrejurarea de fapt o reprezintă starea de graviditate a femeii sau faptul că aceasta are un copil mai mic de un an, iar mijlocul de probă pentru a dovedi aceasta îl reprezintă orice fel de certificat medical care să ateste existența stării de graviditate, respectiv certificatul de naștere al copilului, adică un înscris; c) atunci când din cauza unor împrejurări speciale executarea imediată a pedepsei ar avea consecințe grave pentru condamnat, familie sau unitatea la care lucrează, executarea putând fi amânată cel mult 3 luni și numai o singură dată. Împrejurările de fapt reprezintă tocmai acele situații speciale: starea sănătății părintelui paralizat aflat în îngrijirea exclusivă a celui condamnat, iar mijlocul de probă îl reprezintă în acest caz înscrisurile, atât actele medicale din care rezultă starea de sănătate a părintelui, cât și cele în dovedirea faptului că acesta din urmă se află în îngrijirea exclusivă a condamnatului.

Totodată am arătat că pe durata amânării executării pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață, instanța va dispune ca cel condamnat să respecte patru obligații (prevăzute de dispozițiile art.453¹ alin. (1) din Codul de procedură penală) și poate dispune ca acesta să respecte alte șase obligații (prevăzute de dispozițiile art. 453¹ alin. (2) Cod procedură penală).

Referitor la instituția întreruperii executării pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață, am arătat că aceasta este o măsură care constă în sistarea executării pedepsei pe o anumită perioadă de timp și care se poate lua în anumite cazuri și condiții prevăzute de lege, că nu trebuie confundată cu amânarea executării pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață, întrucât acesta din urmă are loc înainte de a fi început executarea, în timp ce întreruperea executării pedepsei presupune începerea executării pedepsei, că nu trebuie confundată nici cu liberarea condiționată, deoarece întreruperea executării presupune reluarea executării după o perioadă de întrerupere, în timp ce în cazul liberării condiționate, pedeapsa se consideră executată dacă în intervalul de timp de la liberare și până la împlinirea duratei pedepsei, cel condamnat nu a săvârșit din nou o infracțiune. Am precizat care sunt titularii cererii de întrerupere a executării pedepsei, instanța competentă să acorde amânarea, arătând că pot fi competente alternativ mai multe instanțe, potrivit art.446 din Codul de procedură penală, precum și procedura judecării unei astfel de cereri.

De asemenea, am arătat că întreruperea executării pedepsei poate fi dispusă în aceleași cazuri (prevăzute în art. 455 Cod procedură penală) în care poate fi dispusă amânarea executării pedepsei. Am prezentat soluții din practica judiciară națională.

În ceea ce privește instituția măsurilor de ocrotire, am arătat că acestea sunt măsuri care urmează a fi luate de către autoritatea competentă atunci când un organ judiciar a dispus reținerea sau arestarea preventivă a învinutului sau inculpatului în a cărui ocrotire se află un minor, o persoană pusă sub interdicție, o persoană căreia i s-a instituit tutela sau curatela, ori o persoană care, datorită vârstei, bolii sau altei cauze,

are nevoie de ajutor și care sunt condițiile ce trebuie îndeplinite cumulativ în cazul luării măsurilor de ocrotire.

În ceea ce privește instituția măsurilor de siguranță, am arătat că acestea sunt sancțiuni de drept penal cu caracter preponderent preventiv, care au ca scop înlăturarea unei stări de pericol și preîntâmpinarea săvârșirii faptelor prevăzute de legea penală, enumerarea acestora fiind prevăzută de dispozițiile art. 112 din Codul penal, că instanța de judecată este organul judiciar competent să dispună luarea, în mod provizoriu, a măsurii de siguranță.

Totdată am arătat că unele sancțiuni de drept penal sunt convertite în măsuri procesuale, acest lucru fiind posibil prin natura celor două măsuri de siguranță, care au un pronunțat caracter de protejare a făptuitorului și un redus caracter de constrângere

. Cele două măsuri de siguranță care devin măsuri procesuale sunt obligarea la tratament medical și internarea medicală, ele putând fi luate în mod provizoriu în cursul urmăririi penale sau în cursul judecării numai dacă făptuitorul, din cauza unei boli ori a intoxicației cronice prin alcool, stupefiante sau alte asemenea substanțe, prezintă pericol pentru societate. Am arătat că pentru luarea acestor măsuri trebuie îndeplinite cumulativ două condiții, precum și procedura de urmat pentru luarea măsurilor, perioada de timp pe care se pot dispune măsurile.

Referitor la instituția incompatibilității, am arătat că pentru soluționarea legală și temeinică a cauzelor penale, este necesar ca judecătorul să-și formeze convingerea deplină despre vinovăția sau nevinovăția inculpatului, despre sancțiunea penală pe care trebuie să o aplice, fără nici un fel de presiune sau vreun amestec din afară, de natură a influența negativ această convingere, precizând, totodată că pentru înlăturarea suspiciunilor cu privire la obiectivitatea și imparțialitatea organelor judiciare pe parcursul procesului penal, legiuitorul a conceput anumite remedii procesuale, ca incompatibilitatea (prin abținere și recuzare), în cazul suspiciunii individuale constând în înlăturarea judecătorului, procurorului, organului de cercetare penală, expert, interpret.

Incompatibilitatea este instituția prin intermediul căreia anumite persoane ce fac parte din organele care desfășoară procesul penal sau care ajută la soluționarea acestuia, sunt împiedicate să participe la activitatea procesuală. Împiedicarea prevăzută de lege se justifică prin faptul că în privința persoanelor respective survin anumite împrejurări personale, de natură a pune sub semnul îndoielii obiectivitatea acestora în soluționarea cauzei penale.

Am analizat cazurile de incompatibilitate prevăzute expres de lege în dispozițiile art. 46, 47, 48, 49, și 54 din Codul de procedură penală, arătând că acestea se referă la următoarele categorii de persoane: judecătorul, procurorul, magistratul asistent, grefierul, organul de cercetare penală, expertul și interpretul.

În ceea ce privește instituția strămutării, am arătat că aceasta este instituția procesuală prin intermediul căreia o anumită cauză penală este luată din competența

unei instanțe și este dată spre rezolvare unei alte instanțe egale în grad, fiind vorba de o deviație de competență teritorială, competența teritorială normală fiind înlocuită cu una delegată .

Am enumerat și analizat cazurile de strămutare prevăzute de dispozițiile art. 55 alin. (1) din Codul de procedură penală, am arătat că potrivit ultimelor modificări legislative¹⁸, competența funcțională în materia strămutării este repartizată între Înalta Curte de Casație și Justiție și curtea de apel, respectiv curtea militară de apel. Am indicat titularii cererii de strămutare și procedura de soluționare a cererii. Am prezentat soluții din practica Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secția penală.

Concluzionând în legătură cu instituția strămutării și incidența acesteia cu instituția probelor, se poate susține să pentru soluționare se utilizează doar probe cu înscrisuri, iar urmare admiterii cererii, instanța, pronunțându-se cu privire la actele îndeplinite, realizează și o cenzură a probelor administrate pentru soluționarea fondului cauzei. Această consecință poate naște critici, întrucât, într-o procedură cu caracter derogator de la regulile judecătii, în care garanțiile procesuale sunt mult simplificate, se poate ajunge la înlăturarea în parte sau în întregime a rezultatelor cercetării judecătorești și la reluarea acesteia.

Pe de altă parte, despre judecătorii care au admis cererea de strămutare și au dispus desființarea unor acte importante, îndeplinite de instanța de la care se strămută cauza, s-ar putea spune că nu sunt imparțiali în cazul participării în calea de atac a cauzei și deci ar deveni incompatibili.

Sub aspectul procedurilor, s-ar putea conchide că strămutarea este o instituție în care se întâlnesc activități cu caracter administrativ, cu referire la informare și activități specifice judecătii, constând în judecarea de către o instanță, în condiții de contradictorialitate, pe baza probelor cu înscrisuri, cu luarea concluziilor părților prezente, prin hotărâre judecătorească a unei cereri cu privire la soluționarea unei cauze penale.

Capitolul III este intitulat ***”Succintă privire asupra probelor și mijloacelor de probă ca elemente determinante la luarea, înlocuirea, revocarea și încetarea de drept a măsurilor de prevenție”*** . Structurat pe trei secțiuni acest capitol realizează o analiză judicioasă a măsurilor de prevenție pornind de la evoluția acestora în sistemul român de drept, cadrul normativ, natura juridică și clasificarea acestora, atât în reglementarea din actualul Cod de procedură penală, cât și în reglementarea din noul Cod de procedură penală, actele procesuale și procedurale necesare funcționării sistemului măsurilor de prevenție, precum și organele competente să dispună luarea, înlocuirea, revocarea și încetarea de drept a măsurilor de prevenție.

¹⁸ Legea nr.2 din 1 februarie 2013 privind unele măsuri pentru degrevarea instanțelor judecătorești, precum și pentru pregătirea punerii în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, publicată în M. Of. al României, Partea I, nr.89 din 12 februarie 2013.

Măsurile preventive reprezintă acea categorie a măsurilor procesuale, prevăzute de lege, cu caracter de constrângere, prin luarea cărora organele judiciare urmăresc privarea de libertate sau restrângerea libertății de mișcare a învinuitului sau a inculpatului, în scopul asigurării bunei desfășurări a procesului penal ori de a împiedica sustragerea învinuitului sau inculpatului de la urmărirea penală, de la judecată sau de la executarea pedepsei

Vom concentra analiza noastră asupra acestei categorii de măsuri procesuale – măsurile preventive – urmând a încerca să reliefăm atât conotațiile teoretice, dar și cele practice, potrivit reglementărilor din actualul Cod de procedură penală, dar și din perspectiva noului Cod de procedură penală, prezentarea literaturii de specialitate, a soluțiilor din practica judiciară națională și a Curții Europene a Drepturilor Omului, iar nu în ultimul rând, vom exprima propria opinie asupra aspectelor susceptibile de controversă.

Deși definițiile date acestei instituții a măsurilor de prevenție sunt numeroase, toate sunt unanime în a aprecia caracterul și funcționalitatea comună a acestora, ce rezultă din actuala reglementare a Codului de procedură penală (Titlul IV al Părții generale), respectiv în art.136.

În ceea ce privește natura juridică a măsurilor de prevenție, în literatura de specialitate s-au conturat opinii, care fie au negat legitimitatea măsurilor preventive, fie au absolutizat-o. Criticând ambele concepții, doctrina contemporană a admis necesitatea obiectivă a măsurilor de prevenție în reglementarea procesual penală.

Măsurile preventive au caracter de constrângere fără a fi sancțiuni procesual penale ori sancțiuni penale și nu contravin libertății individuale și nici nu atacă principiul prezumției de nevinovăție atâta vreme cât sunt luate cu respectarea strictă a prevederilor legale.

Am prezentat evoluția reglementării instituției măsurilor preventive după anul 1990, ca efect al deciziilor Curții Constituționale, dar și al hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului, precizând pentru articolele din Codul de procedură penală, din materia măsurilor preventive, care au fost modificările majore aduse și actul normativ prin care a fost realizată aceasta.

Am analizat cele trei aspecte distincte, prevăzute de dispozițiile art. 136 alin. (1) din codul de procedură penală, prin care măsurile preventive sunt destinate a sprijini derularea procesului penal.

Având drept punct de plecare dispozițiile constituționale (art. 23, art. 25 și art. 53), precum și cele din Codul de procedură penală (art. 5 și art. 136), am analizat trăsăturile măsurilor preventive.

Am arătat că urmare a intrării în vigoare a Legii nr.278/2006, care a introdus răspunderea penală a persoanei juridice în sistemul nostru de drept, prin Legea nr. 356/2006 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală, au fost reglementate dispoziții în materia măsurilor preventive aplicabile persoanei juridice și

am arătat care sunt acestea, potrivit dispozițiilor art.479⁵ din Codul de procedură penală.

În ceea ce privește reglementarea măsurilor de prevenție din noul Cod de procedură penală, am arătat scopul și categoriile măsurilor preventive.

Cu titlu de noutate, viitoarea reglementare instituie un impediment legal absolut în activitatea de inițiere și dinamizare a unei măsuri preventive; astfel, potrivit dispozițiilor art. 202 alin. (2) din noul Cod de procedură penală, nicio măsură preventivă nu poate fi dispusă, confirmată, prelungită sau menținută dacă există o cauză care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale.

Tot ca element de noutate, am arătat că noul Cod de procedură penală propune trei noi măsuri preventive și anume: controlul judiciar, controlul judiciar pe cauțiune și arestul la domiciliu.

Dacă primele două măsuri preventive se regăsesc și în reglementarea actuală, ca măsuri de individualizare a arestării preventive, așa cum am arătat în subsecțiunea anterioară, măsura preventivă a arestului la domiciliul apare ca o noutate absolută pentru legislația procesual penală românească.

Totodată, în acord cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, se realizează reglementarea explicită a principiului proporționalității oricărei măsuri preventive cu gravitatea acuzației aduse unei persoane, precum și a principiului necesității unei astfel de măsuri pentru realizarea scopului legitim urmărit prin dispunerea sa.

În ceea ce privește măsura arestării preventive, s-a prevăzut, la nivel de principiu, caracterul său excepțional și, totodată, caracterul subsidiar al acestei măsuri raportat la celelalte măsuri preventive neprivative de libertate, sens în care, această măsură poate fi dispusă numai dacă luarea unei alte măsuri preventive nu este suficientă pentru realizarea scopului legitim urmărit.

În ceea ce privește instituția cauțiunii, noutatea este reprezentată de faptul că aceasta garantează nu doar participarea inculpatului la procesul penal, ci și plata despăgubirilor acordate pentru repararea pagubelor cauzate prin infracțiune sau a amenzii, stabilindu-se că plata sumelor anterior menționate din cauțiune are caracter prioritar față de confiscarea acesteia, chiar și în situația înlocuirii măsurii controlului judiciar pe cauțiune cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive.

Urmărind modelul Codurilor de procedură penală din țările membre ale Uniunii Europene, precum și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, noul Cod de procedură penală a reformulat cazurile în care se poate dispune arestarea preventivă a unei persoane.

Spre deosebire de reglementarea actuală, noul Cod de procedură penală stabilește criterii legale în raport cu care să fie apreciat pericolul anterior menționat și, totodată, instituie, după modelul german, o nouă trăsătură legală a acestuia, respectiv

caracterul actual, ceea ce presupune dovedirea sa la momentul când se dispune asupra privării de libertate.

Ca o noutate absolută pentru legislația procesual penală românească este reglementată măsura preventivă a arestului la domiciliu, instituția fiind inspirată după modelul Codului de procedură italian.

Totodată, pentru a se asigura respectarea caracterului eminent preventiv al arestării dispuse în cursul unui proces penal în desfășurare, noul Cod de procedură penală, inspirându-se din Codul de procedură penală italian, propune instituirea unor termene maxime ale arestării preventive și pentru faza de judecată.

În scopul desfășurării cu celeritate a procesului penal, s-a prevăzut prezența obligatorie a inculpatului numai la soluționarea cererii de înlocuire a măsurii preventive cu o măsură preventivă mai severă, în celelalte cazuri, precum și în situația cererii de revocare a măsurii preventive și a căilor de atac declarate de inculpat împotriva încheierilor prin care s-a dispus asupra propunerii de arestare preventivă, a propunerii de prelungire a arestării preventive, asupra revocării arestării preventive sau a înlocuirii unei măsuri preventive cu o măsură preventivă mai ușoară, soluționarea se poate face, de principiu, în lipsa inculpatului.

În privința minorilor, s-a instituit regula privării preventive de libertate a acestora numai dacă efectele unei astfel de măsuri asupra personalității și dezvoltării lor nu ar fi disproporționate față de scopul legitim urmărit prin luarea măsurii.

Tot sub aspectul măsurilor preventive a fost remediată o deficiență existentă în Codul de procedură penală din 1968, aceea a inexistenței unei proceduri de dispunere asupra măsurilor preventive în perioada cuprinsă între pronunțarea hotărârii în primă instanță, cu consecința desesizării instanței și sesizarea instanței de control judiciar cu judecarea apelului, în sensul că, în acest caz, competența de luare, revocare sau înlocuire a măsurilor preventive, în condițiile legii, în acest interval de timp a fost atribuită instanței care a judecat cauza în fond.

Așadar, în noua reglementare a Codului de procedură penală, se pot lua împotriva suspectului sau inculpatului următoarele măsuri preventive: măsuri preventive restrictive de libertate (controlul judiciar și controlul judiciar pe cauțiune) și măsuri preventive privative de libertate (reținerea, arestul la domiciliu¹⁹ și arestarea preventivă).

În ceea ce privește persoana juridică, dispozițiile noului Cod de procedură penală prevăd în art. 493 alin. (1) măsurile preventive aplicabile acesteia, sfera măsurilor preventive aplicabile persoanei juridice a fost lărgită față de actuala reglementare, prin introducerea următoarelor instituții: *interdicția inițierii procedurii*

¹⁹ Arestul la domiciliu este o măsură preventivă privativă de libertate, care presupune o privare de libertate cu caracter special întrucât persoana ce face obiectul măsurii are libertatea afectată la un anumit spațiu, dar în interiorul acestui spațiu el se manifestă liber, fără restricții precum în penitenciar.

de dizolvare sau lichidare a persoanei juridice și interdicția inițierii fuziunii, a divizării sau a reducerii capitalului social al persoanei juridice.

În secțiunea a doua a celui de-al treilea capitol, am analizat actele procesuale și actele procedurale necesare funcționării sistemului măsurilor de prevenție.

Organele judiciare sunt abilitate de lege să efectueze o serie de acte procesuale, în evoluția procesuală a măsurilor preventive: luarea măsurii preventive, înlocuirea măsurii preventive, revocarea măsurii preventive și constatarea încetării de drept a măsurii preventive.

Legiuitorul a instituit garanții procesuale temeinice, care impun respectarea strictă a dispozițiilor legale ce permit luarea acestor măsuri procesuale, garanții prezente în reglementările privind condițiile în care pot fi dispuse măsurile preventive, organele competente să dispună luarea lor, durata și controlul legalității acestora.

Am arătat că pentru luarea oricăreia dintre măsurile preventive prevăzute de dispozițiile art. 136 alin. (1) Cod procedură penală, trebuie realizate cumulativ următoarele condiții generale:

a) să existe probe sau indicii temeinice că învinuitul sau inculpatul a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală

Termenul de ”*probă*” este definit de dispozițiile art. 63 din Codul de procedură penală, iar noțiunea de ”*indicii temeinice*”, de dispozițiile art.68¹ din Codul de procedură penală.

Măsurile preventive se pot lua numai după comiterea unei infracțiuni pentru care s-a început urmărirea penală, însă ”probele” sau ”indiciile temeinice” trebuie să existe înainte de dispunerea măsurii preventive, întrucât acestea nu sunt procedee probatorii de obținere a mijloacelor de probă sau de facilitare a obținerii acestor mijloace.

Am arătat că indiciile temeinice cerute de lege pentru luarea unei măsuri preventive nu pot fi confundate cu datele sau informațiile necesare pentru începerea urmăririi penale.

Trebuie subliniat că dispozițiile legale nu reglementează administrarea mijloacelor de probă din care rezultă ”probele” sau ”indiciile temeinice” menite a determina convingerea judecătorului că se impune a fi luată o măsură preventivă față de învinuit sau inculpat, ceea ce a generat o practică neunitară la nivelul instanțelor judecătorești.

Mijloacele de probă pot include acele probe sau indicii temeinice la care fac referire dispozițiile art. 143 Cod procedură penală, dar pot avea o sferă mai largă, incluzând și elemente de fapt din care să rezulte pericolozitatea sporită a învinuitului sau inculpatului și care ar justifica arestarea sa preventivă, dar sub condiția respectării prezumției de nevinovăție (aplicarea unor sancțiuni administrative sau contravenționale anterior)

În ceea ce privește măsura în care probele sau indiciile temeinice fac dovada existenței unei *suspiciuni rezonabile* (potrivit art. 68¹ din Codul de procedură penală) că învinuitul sau inculpatul a comis o faptă prevăzută de legea penală, am redat exemple din jurisprudența instanței europene.

Potrivit art. 5 alin. (1) lit. c) din Convenție, luarea măsurilor preventive privative de libertate poate avea loc și dacă există „*motive verosimile*” de a bănui că persoana a săvârșit o infracțiune; în jurisprudența C.E.D.O prin motive verosimile se înțeleg „*motive plauzibile*”, acestea bazându-se pe fapte care trebuie să fie nu doar autentice, ci, așa cum am precizat mai sus despre indiciile temeinice, trebuie să poată convinge un observator independent că persoana față de care s-a luat măsura preventivă este posibil să fi comis respectiva infracțiune²⁰. Totodată, motivele verosimile nu trebuie să aibă forța unor probe care ar justifica punerea în mișcare a acțiunii penale, trimiterea în judecată sau condamnarea²¹.

b) pentru infracțiunea săvârșită, legea să prevadă pedeapsa detențiunii pe viață sau a închisorii (art. 136 alin. (1) Cod procedură penală).

În ceea ce privește această a doua condiție, legea internă este diferită de dispozițiile Convenției, care nu condiționează dispunerea măsurilor preventive de gravitatea pedepsei prevăzute de lege pentru fapta săvârșită.

Potrivit dispozițiilor art.136 alin.(6) din Codul de procedură penală, măsura arestării preventive nu poate fi dispusă în cazul infracțiunilor pentru care legea prevede alternativ pedeapsa amenzii.

c) să existe vreunul din cazurile prevăzute în art. 148 lit. a)- f) Cod procedură penală.

Examinarea în concret a fiecărui caz în parte, dispozițiile Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, practica judiciară internă și cea Curții Europene a Drepturilor Omului, am realizat-o în capitolul dedicat măsurilor de prevenție privative de libertate.

d) ascultarea învinuitului sau inculpatului, anterior luării măsurii preventive, numai în prezența apărătorului ales sau din oficiu.

La alegerea măsurii de prevenție ce urmează a fi luată, trebuie să se țină seama de unele criterii complementare²² sau criterii de individualizare²³ prevăzute în art. 136 alin. final din Codul de procedură penală, diferențiate în două categorii: criterii

²⁰ C. E. D. O., cauza Fox, Campbell și Hartley c. Regatului Unit, hotărârea din 20 august 1990, www.echr.coe.int.

²¹ J. de Meyer – Article 5 paragf.1, în L.-E. Pettiti, E. Decaux, P.-H. Imbert, *La Convention Europeenne des Droites de l Homme*, Ed. Economica, Paris, 1995, p. 194.

²² I. Neagu, *Tratat de procedură penală, Partea generală*, 2013, *op. cit.*, p. 546.

²³ Gr. Theodoru, *Tratat de drept procesual penal*, 2007, *op. cit.*, p. 361-364.

obiective și criterii subiective, după cum aprecierea conținutului se raportează la nivelul circumstanțelor faptei sau la învinuit ori inculpat.

În ceea ce privește persoana juridică, condițiile prevăzute de lege pentru luarea acestor măsuri de prevenție sunt legate de existența motivelor temeinice care justifică presupunerea rezonabilă că persoana juridică a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală, precum și de asigurarea bunei desfășurări a procesului penal.

În cadrul procedurii de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante, singura măsură de prevenție ce trebuie luată în mod obligatoriu este reținerea pentru cel mult 24 de ore.

În cazul în care, pe parcursul desfășurării procesului penal, intervin schimbări privind împrejurările concrete legate de faptă sau de persoana infractorului, organele judiciare trebuie să înlocuiască măsurile de prevenție luate inițial cu o altă măsură de prevenție.

Organul judiciar este cel care trebuie să constate și să aprecieze în mod particular, dacă se impune înlocuirea măsurii sau nu.

Având în vedere că instanța de judecată nu se poate autosesiza pentru a dispune înlocuirea unei măsuri de prevenție, ea trebuie să fie în mod legal investită în acest sens.

În această secțiune am prezentat și analizat soluții din practica judiciară națională.

Potrivit dispozițiilor art. 139 alin. (2) Cod procedură penală, atunci când măsura preventivă a fost luată cu încălcarea prevederilor legale sau nu mai există vreun temei care să justifice menținerea măsurii preventive, aceasta trebuie revocată din oficiu sau la cerere, dispunându-se, în cazul reținerii și arestării preventive, punerea în libertate a învinuitului sau inculpatului, dacă acesta nu este arestat în altă cauză.

Revocarea măsurilor preventive intervine în urma cererii făcute de persoana interesată sau procuror, precum și din oficiu, chiar și de către instanța de judecată; astfel, potrivit dispozițiilor art. 300¹ și art. 300² din Codul de procedură penală, instanța de judecată este obligată să verifice, din oficiu, atât la primirea dosarului, cât și la prima înfățișare și în tot cursul judecății, regularitatea luării sau, după caz, a menținerii măsurii preventive

Încetarea de drept a măsurilor preventive este un remediu legal incident atunci când apare un obstacol legal în menținerea măsurii preventive dispuse, caz în care organul judiciar este obligat să dispună încetarea acesteia; în art. 140 și art. 350 Cod procedură penală sunt prevăzute situațiile în care măsurile preventive încetează prin voința legii, fără să fie nevoie de îndeplinirea altei condiții.

În acord cu dispozițiile constituționale și ale Codului de procedură penală, măsurile de prevenție, în faza de urmărire penală, pot fi luate de organul de cercetare, procuror și judecător, iar, în faza de judecată, acestea pot fi luate numai de către instanța de judecată.

Legea procesual penală stabilește, în materia măsurilor de prevenție, actele de procedură ce trebuie efectuate pentru luarea măsurilor de prevenție, cine le dispune, precum și forma și conținutul acestor acte.

În cuprinsul acestei secțiuni am enumerat și analizat actele procesuale prin care se dispune luarea măsurilor de prevenție în cursul urmăririi penale și în cursul judecării, precum și actele procedurale prin care sunt puse în executare măsurile dispuse, conținutul pe care trebuie să-l aibă actele procesuale și actele procedurale în acest caz.

Totodată am enumerat și analizat actele prin care se înlocuiește măsura de prevenție luată inițial cu o altă măsură de prevenție, actele prin care se revocă măsurile de prevenție, precum și actele prin care se constată încetarea de drept a acestor măsuri.

Am arătat că în contextul actual, orice ingerință în exercițiul firesc al libertății individuale trebuie riguros argumentată, motivarea judecătorului și a celorlalte organe judiciare în dispunerea măsurilor preventive trebuind a fie una cu caracter pozitiv concentrată pe explicarea și justificarea oportunității măsurii preventive, iar nu a libertății individuale.

În secțiunea a treia a celui de-al treilea capitol am analizat organele competente să dispună luarea, înlocuirea, revocarea și încetarea de drept a măsurilor de prevenție atât în actuala reglementare a Codului de procedură penală, cât și în reglementarea din noul Cod de procedură penală.

În vederea garantării libertății persoanei, legislația noastră prevede că măsurile de prevenție se iau, de regulă, de către judecător sau de instanța de judecată (în funcție de faza în care se află procesul penal) și de procuror, singura măsură pe care o pot lua organele de cercetare penală fiind reținerea pe cel mult 24 de ore.

Am arătat că modificările legislative stipulate au avut la bază soluții ale Curții Europene a Drepturilor Omului în material măsurilor preventive, prin care statul român a fost condamnat pentru încălcarea dispoziției art. 5 alin. (3) din Convenție.

În sistemul Convenției, termenul de ”magistrat” are un sens autonom, distinct de cel din dreptul intern, sens care se apropie de noțiunea de ”instanță independentă și imparțială”, însă, deși magistratul nu se confundă cu judecătorul, el trebuie să se bucure de independență față de puterea executivă și față de părți, să existe obligația ascultării personale a arestatului, să examineze circumstanțele care pledează pentru sau împotriva măsurii privării de libertate și să se pronunțe pe baza unor criterii juridice stabilite, asupra existenței unor motive care să justifice măsura, iar în lipsa acestora, să ordone eliberarea persoanei.

În acest sens în prezenta lucrare am redat soluții din practica instanței europene : cauza Huber c. Elveției, cauza Assenov și alții c. Bulgariei, cauza Hood c. Regatului Unit, cauza Pantea c. României, cauza Vasilescu c. României, precum și decizia Înaltei

Curți de Casație și Justiție, în soluționarea unui recurs în interesul legii²⁴ prin care s-a stabilit că ” potrivit principiului separării funcțiilor de urmărire de cele de judecată, prezent în toate codurile de procedură penală din statele Uniunii Europene, în procesul penal se exercită 4 funcții judiciare.

Obligația aducerii la cunoștință persoanei reținute sau arestate, a motivelor luării măsurii privative de libertate, instituită în dispozițiile art. 137¹ alin. (1) Cod procedură penală se circumscrie de asemenea, reglementărilor cuprinse în art. 5 alin. (2) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale.

Totodată, am arătat că potrivit art. 137¹alin. (2) Cod procedură penală, în cazul măsurii arestării preventive, încunoștințarea despre luarea măsurii făcută de judecător în 24 de ore unui membru al familiei ori unei alte persoane desemnate de acesta, are natura unei obligații legale, judecătorul nefiind exonerat de această obligația nici dacă persoana arestată refuză expres acest lucru sau nu indică vreun destinatar al acestei comunicări, iar, în cazul în care privarea de libertate a intervenit ca urmare a măsurii reținerii, potrivit dispozițiilor art. 137¹ alin. (3) Cod procedură penală, încunoștințarea unui membru al familiei sau unei alte persoane nu mai are caracterul unei obligații legale, nu intervine din oficiu, ci este facultativă.

Am arătat care sunt organele competente să dispună înlocuirea, revocarea măsurilor preventive sau să constate încetarea de drept a măsurilor preventive în cursul urmăririi penale și în cursul judecății.

În ceea ce privește persoana juridică, măsurile de prevenție se dispun, în cursul urmăririi penale de judecător, la propunerea procurorului, iar în faza de judecată, măsurile se iau de instanța investită cu soluționarea cauzei.

În cadrul organelor competente să dispună asupra măsurilor de prevenție în noul Cod de procedură penală, cu element de absolută noutate au fost aduse modificări substanțiale față de actuala reglementare.

Astfel, în cadrul organelor judiciare, alături de instanțele judecătorești și de organele de urmărire penală, au fost cuprinși: judecătorul de drepturi și libertăți și judecătorul de cameră preliminară, care vor avea atribuții specifice în materia drepturilor și libertăților suspectului sau inculpatului, respectiv în verificarea legalității administrării probelor în faza de urmărire penală și a legalității sesizării instanței de judecată de către procuror.

Am arătat care sunt organele comtenete să dispună luarea, înlocuirea, revocarea măsurilor preventive sau să constate încetarea de drept a acestora atât în cursul urmăririi penale, cât și în cursul judecății.

Dispozițiile legale nu precizează care sunt organele competente să soluționeze revocarea sau înlocuirea măsurii preventive luate în procedura de cameră preliminară

²⁴ Î. C. C. J. Secțiunile Unite, decizia nr. 22 din 12 mai 2008, publicată în M. Of. al României, Partea I, nr. 311 din 12 mai 2009.

sau în faza de judecată, însă din interpretarea dispozițiilor art.242 alin.(5) din noul Cod de procedură penală, potrivit căruia cererea de revocare sau înlocuire a măsurii preventive formulată de inculpat se adresează, în scris, judecătorului de drepturi și libertăți, judecătorului de cameră preliminară sau instanței de judecată, după caz, organele competente sunt: judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, după caz.

Pentru persoana juridică, organul competent să dispună luarea măsurilor preventive, este, potrivit dispozițiilor art. 493 alin. (1) din noul Cod de procedură penală, judecătorul de drepturi și libertăți în cursul urmăririi penale, la propunerea procurorului sau, după caz, judecătorul de cameră preliminară ori instanța de judecată.

Totodată, potrivit dispozițiilor art. 493 alin. (8) Cod procedură penală, măsurile preventive se revocă de către judecătorul de drepturi și libertăți la cererea procurorului sau a persoanei juridice, iar de către judecătorul de cameră preliminară și de către instanța de judecată și din oficiu.

Capitolul IV intitulat **"Probațiunea în cazul măsurilor de prevenție neprivative de libertate"** este structurat în 3 secțiuni și analizează probele și mijloacele de probă care pot fi administrate și considerate concludente în cazul obligării de a nu părăsi localitatea sau țara.

În secțiunea întâi a acestui capitol am făcut o serie de considerații preliminare privind dreptul la liberă circulație, prevăzut în Protocolul nr. 4, art. II, paragrafele 1 și 2 ale Convenției Europene a Drepturilor Omului, dar și în dispozițiile art. 25 din Constituția României, condițiile în care poate fi dispusă restrângerea acestui drept precum și o succintă privire asupra măsurilor preventive neprivative de de liberatate.

Totodată am arătat că stabilirea condițiilor exercitării acestui drept, a situațiilor în care se poate restrânge libertatea de mișcare și a garanțiilor necesare respectării legalității au revenit altor dispoziții legale, aflate în Codul penal, în Codul de procedură penală și în legislația privind regimul pașapoartelor.

Astfel, în scopul bunei desfășurări a procesului penal, potrivit art. 136 alin. (1) din Codul de procedură penală, legiuitorul a prevăzut ca mijloace de constrângere, între altele, măsuri neprivative de libertate (obligarea de a nu părăsi localitatea și obligarea de a nu părăsi țara), reglementate, în principal, în art. 145, respectiv art. 145¹ din Codul de procedură penală, însă acestora le sunt incidente și dispozițiile normative cu caracter general din materia măsurilor preventive prevăzute de art. 136, art. 139, art. 140, art. 140² și art. 140³ din Codul de procedură penală.

În secțiunea a doua a celui de-al patrulea capitol am analizat probele și mijloacele de probă care pot fi administrate și considerate concludente în cazul obligării de a nu părăsi localitatea.

Am arătat că măsura preventivă a obligării de a nu părăsi localitatea este prevăzută în art. 136 alin. (1) lit. b) din Codul de procedură penală și constă, potrivit dispozițiilor art. 145 alin. (1) din același cod, în îndatorirea impusă învinutului sau

inculpatului de a nu părăsi localitatea în care locuiește fără încuviințarea organului care a dispus-o, corelativ cu respectarea unor obligații impuse de lege sau de organul judiciar. Luarea acestei măsuri poate fi justificată de necesitatea prevenirii unei eventuale sustrageri a învinuitului sau inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată, mai ales atunci când starea sănătății, vârsta înaintată a acestuia sau alte asemenea împrejurări nu permit luarea măsurii arestării preventive.

Am analizat înțelesul termenilor de ”părăsire”, ”fără încuviințarea”, am precizat că această măsură nu trebuie confundată cu măsura procesuală reglementată de art. 160² din Codul de procedură penală referitor la obligarea de a nu depăși limitele teritoriale fixate de organul judiciar în cadrul liberării provizorii sub control judiciar,

Am arătat care sunt condițiile ce trebuie îndeplinite pentru a se putea dispune luarea măsurii preventive a obligării de a nu părăsi localitatea, organele competente să o dispună în cursul urmăririi penale, dar și în cursul judecătăii, precum și actele procesuale și procedurale prevăzute de dispozițiile legale.

Am precizat că măsura obligării de a nu părăsi localitatea poate interveni în succesiunea activităților judiciare de natură penală în două modalități: poate fi dispusă în mod principal, în funcție de datele concrete ale cauzei și în urma aplicării criteriilor impuse de art. 136 alin. (8) Cod procedură penală, fără a mai fi precedată de luarea altei măsuri de prevenție sau într-un mod subsecvent, atunci când față de învinuit sau inculpat s-a dispus anterior o altă măsură de prevenție (de regulă mai aspră, privativă de libertate) și ulterior aceasta este înlocuită cu obligarea de a nu părăsi țara.

De asemenea, în mod excepțional, ca o încălcare a limitelor investiției și a principiului ce interzice în materia activității jurisdicționale, autosesizarea, art. 146 alin. (11¹) din Codul de procedură penală, prevede posibilitatea ca, în caz de respingere a propunerii de arestare preventivă, dacă sunt întrunite condițiile prevăzute de lege, judecătorul să poate dispune măsura obligării de a nu părăsi localitatea sau aceea de a nu părăsi țara, posibilitate criticată de literatura de specialitate²⁵.

Astfel, am prezentat hotărâri pronunțate de instanțele judecătorești, unele dintre ele conținând chiar opinii în sens contrar, soluții pe care le-am analizat, dar și criticat deopotrivă, atunci când am apreciat că erau fie nelegale, fie netemeinice.

Totodată, am arătat că pe durata pentru care a fost dispusă măsura, în sarcina învinuitului sau inculpatului sunt instituite două categorii de obligații: o categorie ce se dispune automat, odată cu luarea măsurii (art. 145 alin. (1¹) din Codul de procedură penală) și o categorie de obligații ce se dispun doar dacă organul judiciar apreciază că se impune acest lucru (art. 145 alin. (1²) Cod procedură penală), dar am precizat că modificarea regimului aplicabil învinuitului sau inculpatului poate interveni și după

²⁵ A. Crișu, *Drept procesual penal, Partea generală*, ed. 2, Ed. C. H. Beck, București, 2007, p. 304; A. Zarafiu, *op. cit.*, p. 171.

luarea măsurii, fie prin impunerea unei noi obligații, fie prin înlocuirea sau încetarea celor deja existente.

Am făcut referiri despre intervalul de timp pe care poate fi dispusă măsura, despre prelungirea acesteia în cursul urmăririi penale, despre procedura aplicabilă în cazul luării unei astfel de măsuri.

În secțiunea a treia a celui de-al patrulea capitol am supus analizei temeiurile fundamentate prin probe și mijloace de probă în cazul obligării de a nu părăsi țara.

Măsura obligării de a nu părăsi țara este tot o măsură restrictivă de libertate care constă în îndatorirea impusă învinutului sau inculpatului, de către procuror sau judecător, în cursul urmăririi penale sau de instanța de judecată în timpul judecării, de a nu părăsi țara fără încuviințarea organului care a dispus această măsură.

Conform dispozițiilor art. 145¹ alin. (2) din Codul de procedură penală, condițiile, precum și procedura de luare și de prelungire sunt aceleași ca și în cazul obligării de a nu părăsi localitatea, legiuitorul trimitând expres la dispozițiile art. 145 din același cod, care reglementează această din urmă măsură. În cazul obligării de a nu părăsi localitatea sau țara, actul prin care se ia această măsură trebuie să indice temeiurile concrete care au determinat luarea măsurii.

Am precizat că în literatura de specialitate²⁶ s-a arătat că interdicția de a părăsi teritoriul național pe care o presupune măsura preventivă a obligării de a nu părăsi țara nu trebuie confundată cu nepermiterea ieșirii din țară cuprinsă în măsura dării în consemn și nici cu ordinul de interdicție a părăsirii țării ce se emite odată cu întocmirea mandatului de executare a pedepsei închisorii sau detențiunii pe viață în situația în care cel condamnat se află în stare de libertate diferențele fiind de natură juridică .

Am analizat unele aspecte care ridică anumite probleme, întâlnite în practica judiciară, vizând luarea (cu referire la temeiurile concrete ce determină luarea măsurii), prelungirea, înlocuirea, revocarea și încetarea măsurii preventive a obligării de a nu părăsi țara.

Unele dintre soluțiile prezentate nu reflectă practica judiciară majoritară, însă redarea acestora prezintă utilitate tocmai pentru a ilustra diversitatea de opinii exprimate în practica judiciară în materia măsurilor preventive.

Capitolul V intitulat **"Probațiunea în cazul măsurilor de prevenție privative de libertate"** este structurat în patru secțiuni și analizează probele și mijloacele de probă necesare pentru a se putea dispune măsura preventivă a reținerii, arestării învinutului sau a inculpatului.

În secțiunea întâi a prezentului capitol sunt efectuate o serie de considerații preliminare privind măsurile preventive privative de libertate : reținerea și arestarea preventivă.

²⁶ A. Zarafiu, *op. cit.*, p. 180 – 182.

Potrivit art. 23 din Constituția României, semnificația termenului "arestare" este cea a unei măsuri preventive, diferită de arestarea în vederea punerii în executare a unei hotărâri definitive de condamnare la o pedeapsă privativă de libertate și aceasta întrucât numai arestării preventive îi pot fi aplicate, de exemplu, cerințele duratei maxime de 30 de zile sau aducerii la cunoștință a învinuirii.

Totodată am remarcat că dispozițiile art. 23 din Constituția României nu delimitează domeniul de aplicare al celor două măsuri preventive privative de libertate. Fiind măsuri de prevenție, iar nu sancțiuni, aceste măsuri nu pot fi dispuse decât dacă sancțiunea aplicată persoanei ar putea avea, ea însăși, un caracter privativ de libertate.

Convenția europeană a drepturilor omului consacră și garantează, prin art. 5, dreptul la libertate și la siguranță, paragraful 1 al acestui articol enumerând cazurile în care, potrivit căilor legale, o persoană poate fi privată de libertatea sa, între ele regăsindu-se, la litera c), ipoteza în care această persoană a fost arestată și deținută pentru a fi condusă în fața autorității judiciare competente, dacă există rațiuni plauzibile de a o suspecta că a comis o infracțiune sau dacă există motive rezonabile a se considera necesar a o împiedica să comită o infracțiune ori să fugă după săvârșirea acesteia.

Potrivit actualelor dispoziții ale Codului de procedură penală, restrângerea libertății persoanei se poate dispune numai în cazurile, condițiile și de către organele judiciare expres prevăzute de lege.

În următoarele secțiuni am analizat separat fiecare dintre măsurile preventive privative de libertate, reliefând aspectele speciale pe care fiecare dintre ele le implică, raportându-ne totodată la obiectul lucrării de față.

Astfel, *în secțiunea a doua al celui de-al cincilea capitol*, am arătat că între măsurile preventive privative de libertate, reținerea se înscrie ca cea mai ușoară, aceasta putând fi dispusă de către organul de cercetare penală sau de către procuror pe o durată de cel mult 24 de ore, fiind una dintre cele mai scurte durate ale reținerii prevăzute de legislațiile europene.

Am precizat că, în mod cu totul excepțional, minorul între 14 și 16 ani care răspunde penal poate fi reținut pentru o durată ce nu poate depăși 10 ore, dacă există date certe că minorul a comis o infracțiune pedepsită de lege cu detențiunea pe viață sau închisoarea de 10 ani ori mai mare. Totodată, măsura reținerii nu este susceptibilă de prelungire decât în cazul minorilor între 14 și 16 ani prin ordonanță motivată, de procuror, pentru o durată de cel mult 10 ore.

De asemenea, am precizat că în literatura de specialitate²⁷ se apreciază că reținerea se deosebește de trei noțiuni similare și anume: prinderea sau capturarea

²⁷ I. Neagu, *Tratat de procedură penală, Partea generală, 2013, op. cit.*, p. 570; A. Zarafiu, *op. cit.*, p. 163; N. Conea, *Considerații în legătură cu deosebirea dintre reținere și unele măsuri polițienești*, în *Revista Dreptul* nr. 4/1995.

infractorilor, în sensul art. 465 alin. (3) și art. 215 alin. (3) Cod procedură penală; reținerea persoanei de către poliție fie pentru verificarea identității, fie pentru executarea unui mandat de aducere în sensul art. 184 din Codul de procedură penală; interdicția de a se îndepărta din sala de judecată până la terminarea cercetării judecătorești (art. 328 din Codul de procedură penală).

Am arătat care sunt condițiile ce trebuie îndeplinite cumulativ pentru luarea măsurii preventive a reținerii, potrivit dispozițiilor art. 143 alin. (1) și (2) din Codul de procedură.

În literatura de specialitate²⁸ s-a susținut că, dacă arestarea preventivă trebuie să se sprijine pe probe, luarea măsurii preventive a reținerii, care este de natură urgentă și durează numai 24 de ore, se poate întemeia și pe simple presupuneri ori bănuieli că învinuitul a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală. Astfel de indicii temeinice se pot ivi atât într-o cauză în care urmărirea penală a fost începută în prealabil, cât și în cazul în care organul de urmărire penală surprinde o persoană în condiții suspecte de loc ori de timp, care îl determină să se sesizeze din oficiu și să înceapă urmărirea penală.

Am prezentat soluții din jurisprudența națională, dar și a instanței europene în materia reținerii.

Totodată, am mai precizat că infracțiunilor flagrante li se aplică un regim special derogatoriu de la dreptul comun, inclusiv în ceea ce privește măsura preventivă a reținerii; aspectul derogatoriu privește numai obligativitatea luării acestei măsuri, potrivit art. 468 din Codul de procedură penală, dispozițiile privind verificarea existenței cazurilor prevăzute de art. 148 alin. (1) din același cod menținându-se în totalitate.

Am arătat care sunt actele procesule și organele competente să dispună măsura reținerii, cuprinsul pe care trebuie să îl aibă ordonanța prin care s-a dispus măsura.

O altă derogare de la regulile generale de luare a măsurii reținerii apare atunci când legea condiționează reținerea de existența unor acte administrative speciale de tipul: încuviințarea, aprobarea, aviz, în cazul unor persoane care ocupă anumite funcții publice și care, potrivit unor dispoziții legale speciale și derogatorii cuprinse în alte legi decât cea de procedură penală, pot fi reținuți doar în condiții speciale atunci când au calitatea de senatori, deputați, judecători, procurori și magistrați asistenți.

Referitor la înlocuirea sau revocarea măsurii preventive a reținerii, am precizat că în această materie nu există dispoziții derogatorii de regulile generale, însă am apreciat că, din punct de vedere practic, durata scurtă a reținerii pune în imposibilitate funcțională înlocuirea sau revocarea măsurii.

²⁸ Gr. Theodoru, *Drept procesual penal, Partea generală, 1996, op. cit.*, p.362 apud Gh. Radu, *op. cit.*, p. 70.

Încetarea de drept a măsurii reținerii are loc în condițiile art. 140 Cod procedură penală, la împlinirea termenului de reținere de 24 de ore sau dacă organul judiciar a stabilit un termen mai scurt, la împlinirea acestuia, dacă se dispune scoaterea de sub urmărire penală sau încetarea urmăririi penale.

Secțiunea a treia a celui de-al cincilea capitol analizează fundamentarea prin probe a luării măsurii arestării învinuitului.

Păstrând natura juridică a instituției cu caracter de gen proxim, respectiv măsurile preventive, arestarea învinuitului se circumscrie condițiilor generale stabilite de art. 136 – art. 140 din Codul de procedură penală.

În cadrul acestei secțiuni am prezentat hotărâri pronunțate de instanțele judecătorești, soluții pe care le-am analizat, dar și criticat în situația în care am apreciat că acestea au fost nelegale sau netemeinice.

Ca și în cazul reținerii, am arătat că în situația în care învinuitul are calitatea de senator, deputat, judecător, procuror sau magistrat asistent, pentru a se putea dispune măsura arestării preventive, legea condiționează arestarea de existența unor acte administrative speciale.

În secțiunea a patra a celui de-al cincilea capitol am analizat probele și mijloacele de probă necesare, potrivit legii, în cazul arestării inculpatului, arătând că reglementarea acestei măsuri procesuale este cuprinsă în art. 148 – art. 160 din Codul de procedură penală, dispoziții legale din care rezultă că arestarea inculpatului are un caracter de excepție și se bucură de un regim procesual superior celui existent până la modificarea Codului de procedură penală prin Legea nr. 32/ 1990 și prin actuala Constituție.

Pentru a se dispune această măsură preventivă se cer a fi îndeplinite condițiile arătate la arestarea învinuitului, la care se adaugă și o condiție specifică ce derivă din calitatea sa procesuală, cerința ca în cauza respectivă să se fi pus în mișcare acțiunea penală.

În literatura de specialitate²⁹, în materia traficului și consumului de droguri, s-a arătat că pentru obținerea unor indicii temeinice, polițiștii din cadrul formațiunilor specializate trebuie să cunoască și să exercite supravegherea informativă permanentă a obiectivelor, locurilor și mediilor favorabile și pretabile la traficul și consumul ilicit de droguri.

Tot în literatura de specialitate³⁰ s-a mai arătat că sunt indicii temeinice elementele de fapt care provin din alte izvoare decât din mijloacele legale de probă, cum ar fi o plângere, un denunț, un raport informativ, surprinderea în apropierea locului faptei, noua formulare a noțiunii punând accentul pe o presupunere

²⁹ L. C. Kovesi, *Investigatorul acoperit – o nouă instituție introdusă prin Legea nr. 143/2000 privind combaterea traficului și consumului ilicit de droguri*, în *Revista Dreptul* nr. 9/2002, p. 109.

³⁰ Gr. Theodoru, *Tratat de drept procesual penal, 2007, op. cit.*, p. 132.

”rezonabilă” că inculpatul a săvârșit fapta, ceea ce implică o atenție sporită în analiza datelor existente în cauză, în ceea ce privește sursa lor și încrederea ce li se poate acorda.

Am precizat că legea prevede, în mod expres, în dispozițiile art. 136 alin. (6) din Codul de procedură penală că arestarea preventivă nu poate fi dispusă în cazul infracțiunilor pentru care legea prevede alternativ pedeapsa amenzii, că legea impune și o limită de pedeapsă, de 4 ani, sub care măsura arestării preventive nu poate fi dispusă și că potrivit dispozițiilor speciale aplicabile infractorilor minori, pentru a se putea dispune măsura arestării preventive a inculpatului minor cu o vârstă cuprinsă între 14 și 16 ani este nevoie ca pedeapsa prevăzută de lege pentru fapta pentru care este învinuit să fie detențiunea pe viață sau închisoarea de 10 ani ori mai mare.

În cele ce urmează am analizat condiția care se referă la constatarea existenței unuia dintre cazurile prevăzute la art. 148 alin. (1) lit. a)- f) din Codul de procedură penală:

1. Inculpatul a fugit ori s-a ascuns, în scopul de a se sustrage de la urmărire penală sau de la judecată, ori există date că va încerca să fugă sau să se sustragă în orice mod de la urmărirea penală, de la judecată ori de la executarea pedepsei.

Am arătat că acest caz vizează mai multe ipoteze alternative, am explicat înțelesul termenilor de ”fugă”, ”ascundere”, am precizat că atât fuga, cât și ascunderea trebuie să urmărească sustragerea inculpatului de la desfășurarea procesului penal, fiind necesar ca anterior fugii sau ascunderii, inculpatul să cunoască faptul că împotriva sa există în curs un proces penal (dovada citării efectuate în mod legal) și să fi fost avertizat, potrivit art. 237 alin. (3) din Codul de procedură penală, că este obligat să se prezinte la toate chemările ce i se vor face în cursul procesului penal și că are îndatorirea să comunice orice schimbare de adresă; totodată sustragerea de la urmărire penală sau judecată trebuie dovedite și motivate de judecător în actul de dispunere a măsurii arestării preventive, aceasta neputând fi presupusă, trebuie să existe la dosarul cauzei dovada faptului că inculpatul a efectuat acte concrete de sustragere.

În cel de al doilea caz, în ipoteza pentru care măsura arestării preventive se ia pentru a preîntâmpina fuga sau sustragerea de la urmărire penală, de la judecată ori de la executarea pedepsei, legea condiționează luarea măsurii de existența datelor privind pregătirea fugii sau a sustragerii în orice mod, fiind necesară existența unor date și fapte concrete că aceste situații sunt iminente și nu doar simple bănuieli, informații putând privi demersurile făcute de inculpat de a i se elibera de urgență pașaportul, vinderea apartamentului și a bunurilor mobile imediat după începerea urmăririi penale, procurarea unui bilet de avion cu destinația în străinătate, pregătirea unei ascunzătorii, efectuarea unei operații estetice de schimbare a fizionomiei.

Am prezentat, analizat și criticat soluții din practica judiciară în care s-a apreciat că sunt îndeplinite condițiile reținerii temeiului prevăzut de art. 148 alin. (1) lit. a) din Codul de procedură penală.

În jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului³¹ s-a statuat că pericolul de fugă nu trebuie prezumat, ci trebuie să existe motive plauzibile, înțelese ca fapte sincere și autentice, de natură a convinge un observator independent de posibilitatea ca făptuitorul să fugă, că riscul sustragerii de la procedurile penale nu poate fi măsurat numai prin raportare la severitatea pedepsei pe care o riscă inculpatul în caz de condamnare, ci trebuie analizat din perspectiva unui număr de alți factori relevanți care vor confirma existența riscului de sustragere, fie vor releva că acest risc este minor, astfel încât nu se justifică arestarea³².

2. Inculpatul a încălcat, cu rea-credință, măsura obligării de a nu părăsi localitatea sau țara ori obligațiile care îi revin pe durata acestor măsuri.

Am arătat că acest caz reprezintă o situație particulară, de înlocuire a măsurii restrictive de libertate, ca alternative mai puțin aspre ale măsurii privative de libertate, cu arestarea preventivă, atunci când măsurile restrictive nu sunt respectate cu rea-credință de către inculpat.

Cazul are un caracter sancționator, subsidiar și poate fi invocat numai dacă anterior s-a luat față de inculpat măsura obligării de a nu părăsi localitatea sau țara, justificarea acestui caz fiind evidențiată de reaua-credință a inculpatului, care sfidează legea și nu respectă obligațiile impuse de lege sau instanță.

Deși în acest caz nu se mai prevede ca și condiție existența datelor din care să rezulte încălcarea măsurii restrictive de libertate ori a obligațiilor ce îi revin pe durata acestei măsuri, facem precizarea că această încălcare nu trebuie prezumată, ci ea trebuie dovedită, fiind necesară administrarea probelor din care să rezulte reaua-credință a inculpatului.

Cu toate acestea dreptul de apreciere a bunei sau relei-credințe aparține judecătorului, care va aprecia incidența acestor dispoziții, de la caz la caz și numai în concret, prin mijloacele de probă administrate în cauză.

În acest sens, am prezentat, analizat și criticat soluții din practica judiciară în care s-a apreciat că sunt îndeplinite condițiile reținerii temeiului prevăzut de art. 148 alin. (1) lit. a¹) din Codul de procedură penală.

3. Există date că inculpatul încearcă să zădărnicească în mod direct sau indirect aflarea adevărului prin influențarea unei părți, a unui martor sau expert ori prin distrugerea, alterarea sau sustragerea mijloacelor materiale de probă.

Am precizat că pentru evitarea arbitrariului, dispozițiile legale prevăd în mod expres ce acțiuni ale inculpatului sunt de natură și împiedice sau să amâne realizarea

³¹ C. E. D. O., cauza Yagci și Sargin c. Turciei, hotărârea din 8 iunie 1995 apud Gh. Radu, *op.cit.*, p.22

³² C. E. D. O., cauza Neumeister c. Austriei, hotărârea din 27 iunie 1968, www.echr.coe.int.

scopului procesului penal, am analizat înțelesul termenilor ”încercarea zădărnirii adevărului” și ”influențarea unei părți, a unuia dintre martori sau experți”, ”distrugerea mijloacelor materiale de probă” , ”alterarea mijloacelor de probă”, sustragerea mijloacelor de probă”, am arătat că acțiunea de influențarea poate fi exercitată în mod deliberat, cu scopul precis de a nu se afla adevărul, precum și involuntar, prin autoritatea de care se bucură inculpatul, putând fi făcută direct, nemijlocit sau indirect, prin intermediul altor persoane.

Pentru constatarea influențării, instanța trebuie să aibă în vedere, pe de o parte, relațiile de amiciție, relațiile afective ori de afaceri, dependența financiară față de inculpat, apartenența inculpatului la un grup infracțional organizat, notorietatea infracțională a acestuia, iar pe de altă parte, acțiunile și modalitățile folosite de inculpat, stabilindu-se existența unui raport de cauzalitate între acțiune și influențare, subordonat zădărnirii aflării adevărului.

În acest sens, am prezentat, analizat și criticat soluții din practica judiciară în care s-a apreciat că sunt îndeplinite condițiile reținerii temeiului prevăzut de art. 148 alin. (1) lit. b) din Codul de procedură penală.

4. Există date că inculpatul pregătește săvârșirea unei noi infracțiuni.

Acest caz are în vedere situația în care, din datele existente în cauză, rezultă necesitatea împiedicării inculpatului de a săvârși o nouă infracțiune, date trebuind să privească iminența săvârșirii altei infracțiuni, referirea la o activitate anume și univocă a inculpatului, ce determină obiectiv luarea măsurii, ca singură modalitate de împiedicare de a săvârși alte infracțiuni cu intenție (numai săvârșirea infracțiunii intenționate putând fi pregătită).

În literatura de specialitate³³ s-a arătat că pregătirea săvârșirii unei noi infracțiuni presupune inițierea de către inculpat a unor acte preparatorii, precum și constatarea iminenței săvârșirii unei noi infracțiuni, existența datelor trebuind să rezulte din fapte și nu din simple bănuieli.

Datele pot exista fie din momentul începerii procesului penal, în ipoteza în care inculpatul a săvârșit mai multe infracțiuni de aceeași natură care denotă o specializare și o perseverență infracțională, fie pot să apară ulterior, în cursul procesului penal.

Toate aceste date și informații trebuie să conducă la concluzia că săvârșirea unei alte infracțiuni este iminentă și că numai luarea unei măsuri preventive este de natură a o împiedica, însă analiza actelor săvârșite de inculpat trebuie făcută într-o manieră rezonabilă, numai acțiunile și faptele evidente, de un anumit pericol și gravitate justificând arestarea.

În acest sens, am prezentat, analizat și criticat soluții din practica judiciară în care s-a apreciat că sunt îndeplinite condițiile reținerii temeiului prevăzut de art. 148 alin. (1) lit. c) din Codul de procedură penală.

³³ L. Coraș, *op. cit.*, p. 93.

În practica instanței europene³⁴, în ceea ce privește teama că reclamantul ar fi putut comite noi infracțiuni, Curtea a observat că autoritățile competente au considerat un pericol real ca reclamantul să se poată folosi de rețeaua sa de contacte pe care a construit-o de-a lungul carierei de polițist (șeful de cabinet al Înalțului Comisar Antimafia), pentru a continua să furnizeze un sprijin prețios liderilor Mafiei.

5. Inculpatul a săvârșit cu intenție o nouă infracțiune.

Prin reglementarea acestui caz se are în vedere situația în care, după începerea procesului penal pentru o infracțiune, inculpatul săvârșește una sau mai multe infracțiuni cu intenție.

Un aspect care nu este clarificat este cel dacă pentru noua infracțiune inculpatul trebuie să fie urmărit sau judecat, având în vedere lipsa unei prevederi exprese în acest sens. Apreciem că noua infracțiune trebuie să facă obiectul unui proces penal, ceea ce exclude situația faptelor pentru care se efectuează acte premergătoare, pentru care s-a dispus neînceperea urmăririi penale, lipsește plângerea prealabilă a persoanei vătămate ori o altă condiție prevăzută de lege pentru punerea în mișcare a acțiunii penale.

În acest sens, am prezentat, analizat și criticat soluții din practica judiciară în care s-a apreciat că sunt sau nu îndeplinite condițiile reținerii temeiului prevăzut de art. 148 alin. (1) lit. d) din Codul de procedură penală.

Am precizat că a interpreta dispozițiile art. 148 alin. (1) lit. d) Cod de procedură penală în sensul că se referă la săvârșirea faptei pentru care se cere arestarea în condiții de recidivă sau altă antecedentă penală, ar însemna să se înfrângă și cele reținute în practica Curții Europene³⁵ în legătură cu neconformitatea luării măsurii arestării preventive doar pe temeiul existenței stării de recidivă.

6. Există date că inculpatul exercită presiuni asupra persoanei vătămate sau că încearcă o înțelegere frauduloasă cu aceasta.

Am arătat că din analiza textului legal rezultă că acesta presupune două situații alternative, care pot exista independent una de cealaltă, în ambele cazuri organul judiciar trebuind să aibă suficiente informații din care să rezulte faptul că inculpatul poate influența poziția procesuală a persoanei vătămate prin constrângerea ori înșelarea acesteia, că instanța trebuie să constate existența unei constrângeri de natură a schimba comportamentul părții vătămate în vederea atenuării sau înlăturării răspundrii penale a inculpatului, constrângeri care trebuie să fie în derulare, întrucât simpla temere că se vor exercita presiuni nu este suficientă pentru incidența acestui caz de arestare preventivă, am explicat înțelesul expresiilor ”exercitarea de presiuni” și ”înțelegere frauduloasă”.

Totodată am arătat că pentru existența cazului prevăzut de art. 148 alin. (1) lit. e) din Codul de procedură penală, situațiile avute în vedere de acest caz trebuie să fie

³⁴ C. E. D. O., cauza Contrada c. Italiei, hotărârea din 24 august 1998, www.echr.coe.int.

³⁵ C. E. D. O., cauza Scundeanu c. României, hotărârea din 2 februarie 2010, www.juridice.ro

dovedite, iar nu prezumate, judecătorul trebuind să aibă convingerea că măsura preventivă reprezintă singura modalitate de a-l împiedica pe inculpat să exercite presiuni asupra persoanei vătămate sau să încerce o înțelegere frauduloasă cu aceasta.

În acest sens, am prezentat, analizat și criticat soluții din practica judiciară în care s-a apreciat că sunt sau nu îndeplinite condițiile reținerii temeiului prevăzut de art. 148 alin. (1) lit. e) din Codul de procedură penală.

7. Inculpatul a săvârșit o infracțiune pentru care legea prevede pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 4 ani și există probe că lăsarea sa în libertate prezintă un pericol concret pentru ordinea publică.

Pentru existența acestui caz, dispozițiile legale impun îndeplinirea cumulativă a două condiții: prima privește gravitatea infracțiunii săvârșite, reflectată prin pedeapsa prevăzută de lege, care trebuie să fie detențiunea pe viață sau închisoarea mai mare de 4 ani, iar cea de a doua condiție are în vedere pericolul concret ce-l reprezintă pentru ordinea publică lăsarea în libertate a inculpatului.

În contextul actualului conținut al art. 148 alin. (1) lit. f) din Codul de procedură penală, în care se prevede în mod expres cerința existenței probelor care să ateste că *”lăsarea în libertate prezintă un pericol concret pentru ordinea publică”*, îndeplinirea condițiilor legale care să permită luarea măsurii în temeiul acestui caz implică identificarea unor probe administrate prin mijloacele legale reglementate exhaustiv de art. 64 din Codul de procedură penală

Probele care atestă existența pericolului concret pentru ordinea publică trebuie identificate de judecătorul care soluționează propunerea de arestare preventivă, în materialul probator strâns până în acel moment de organul de urmărire penală, întrucât această procedură nu permite administrarea probelor în fața judecătorului care soluționează propunerea. Ele trebuie să ateste existența nu a unui pericol virtual, ipotetic pentru ordinea publică, ci a unui pericol concret, materializat deja în elemente identificabile sau care urmează să se materializeze.

Prin operațiunea logică a interpretării, temeiurile prevăzute de art. 148 alin. (1) lit. f) Cod de procedură penală trebuie examinate prin raportare la probele administrate prin intermediul mijloacelor de probă, acestea fiind cele care conferă elemente în susținerea pericolului concret pentru ordinea publică, *pericol care trebuie să fie real și actual*

Pericolul social concret pentru ordinea publică rezultă și din modalitatea în care se presupune că a fost concepută săvârșirea infracțiunii, precum și din rezonanță socială pe care a produs-o în comunitate și nu numai, iar în cadrul criteriilor complementare, putând fi privit și prin prisma unor circumstanțe concrete ale cauzei, cum ar fi: de frecvența infracțiunilor de același gen săvârșite și de necesitatea unei prevenții generale.

Potrivit jurisprudenței C.E.D.O. privind interpretarea articolului 5 paragraful 1 lit. c) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale,

pentru justificarea arestării sau deținerii preventive nu se poate pretinde să fie deja stabilite realitatea și natura infracțiunii de care cel interesat este bănuit că a săvârșit-o, pentru că acestea reprezintă scopul fazei de instrucție, adică de urmărire penală, iar detenția permite desfășurarea ei normală³⁶, iar faptele ce au dat naștere la bănuielile concrete, care au justificat arestarea unei persoane nu trebuie să fie de același nivel cu acelea necesare pentru justificarea unei condamnări.

Potrivit art.5 paragraful 1 lit. c) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, pentru ca o persoană să fie reținută sau arestată în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, este suficient să existe motive verosimile de a bănui că a săvârșit o infracțiune.

Pe cale de consecință, se constată că legea europeană este mai puțin restrictivă privitor la luarea măsurilor preventive privative de libertate, în comparație cu legea procesual penală română, care pretinde să existe probe sau indicii temeinice că s-a comis o faptă prevăzută de legea penală.

Am prezentat hotărâri pronunțate de instanțele naționale în care s-a apreciat că sunt sau nu îndeplinite condițiile reținerii temeiului prevăzut de art. 148 alin. (1) lit. f) din Codul de procedură penală, unele dintre acestea conținând chiar opinii în sens contrar, am analizat și criticat unele dintre aceste soluții, în condițiile în care am apreciat că sunt nelegale sau netemeinice.

Capitolul VI intitulat ***”Aspecte speciale privind probațiunea necesară în cazul arestării care poate fi dispusă în cadrul cooperării judiciare internaționale în materie penală”*** este structurat în trei secțiuni și analizează arestarea provizorie în vederea extradării dispusă în procedura reglementată de Legea nr. 302/2004 și arestarea în vederea executării mandatului european de arestare.

În prima secțiune a celui de-al șaselea capitol am făcut unele considerații preliminare asupra cooperării judiciare internaționale în materie penală, cadrul normativ aplicabil în această materie și am enumerat formele acestei cooperări, arătând, totodată, că în vederea asigurării unei bune desfășurări a procedurii extradării și a predării în baza unui mandat european de arestare, Legea nr. 302/2004 republicată a instituit posibilitatea luării de către organele judiciare ale statului solicitat³⁷ a unor măsuri preventive, în acest sens fiind reglementate prin norme speciale regimul juridic al arestării provizorii în vederea extradării, dar și arestarea în vederea executării mandatului european de arestare.

În secțiunea a doua al celui de-al șaselea capitol am analizat arestarea provizorie în procedura extradării; în acest sens am arătat cadrul normativ aplicabil în

³⁶ C. E. D. O., cauza Ciraklar c. Turciei, hotărârea din 19 ianuarie 1995, cauza Contrado c. Italiei, hotărârea din 14 ianuarie 1997, www.echr.coe.int.

³⁷ Potrivit dispozițiilor art. 2 lit. b) din Legea nr. 302/2004, statul solicitat este statul căruia îi este adresată o cerere în domeniile reglementate de prezenta lege.

această materie, persoanele care pot fi extrădate, competența de soluționare a cererii de extrădare, procedura soluționării acestei cereri, faptul că această procedură implică o etapă administrativă și una judiciară.

Am arătat că în etapa judiciară, până la finalizarea procedurii de extrădare din România, este posibilă luarea arestării provizorii a persoanei ce face obiectul acestei proceduri și că, deși în art. 43 din Legea nr. 302/2004 nu se prevede procedura de urmat în cazul luării măsurii arestării provizorii, din prevederile art. 42 alin. (4) rezultă că normele de procedură penală privind urmărirea, judecata și punerea în executare sunt aplicabile și în procedura de extrădare, în măsura în care prin prezenta lege nu se dispune altfel. Aceste prevederi au făcut obiectul unor excepții de neconstituționalitate, în motivare acestora susținându-se că textul de lege criticat consacră arestarea provizorie în vederea extrădării ca instituție juridică distinctă, atât ca denumire marginală, cât și ca regim juridic, față de arestarea preventivă, reglementată de Codul de procedură penală. Curtea Constituțională a constatat³⁸ că excepția este neîntemeiată întrucât măsura arestării provizorii în vederea extrădării constituie o măsură privativă de libertate temporară reglementată de legiuitor în concordanță cu dispozițiile Convenției europene de extrădare și ale protocoalelor sale adiționale.

În caz de urgență, autoritățile competente ale statului solicitant pot cere arestarea provizorie a persoanei urmărite, chiar înainte de formularea și transmiterea cererii formale de extrădare.

Arestarea provizorie în vederea extrădării are ca finalitate împiedicarea persoanei extrădabile de a se sustrage de la această procedură și asigurarea unei predări efective, putând privi chiar o persoană implicată în calitate de învinuit într-o activitate judiciară distinctă în România

În concluzie, arestarea provizorie în vederea extrădării nu implică, ca în cazul arestării preventive obișnuite, o apreciere suverană din partea instanței cu privire la necesitatea și oportunitatea privării de libertate, ci este consecința juridică produsă în România, a unui mandat de arestare preventivă sau a unui mandat de executare a unei pedepse aplicate printr-o hotărâre judecătorească definitivă, emis de alte autorități față de persoana aflată pe teritoriul țării noastre.

În cadrul acestei secțiuni am prezentat și analizat soluții din jurisprudența națională și cea a instanței europene.

În cea de a treia secțiune a celui de-al șaselea capitol am analizat arestarea în vederea executării mandatului european de arestare. Astfel am arătat că mandatul european de arestare reprezintă o hotărâre judecătorească, emisă de un stat membru, în scopul arestării și predării unei persoane de către un alt stat membru în scopul efectuării urmăririi penale, judecării sau executării unei pedepse ori a unei măsuri de

³⁸ Curtea Constituțională, decizia nr. 444/2007, publicată în M. Of. al României, Partea I, nr. 318 din 11 mai 2007.

siguranță privative de libertate, că acesta se emite numai atunci când un mandat de arestare preventivă sau de executare a pedepsei nu poate fi adus la îndeplinire în țară întrucât persoana în cauză se sustrage de la executare.

Scopul emiterii mandatului european de arestare îl reprezintă crearea de pârghii juridice inerente efectuării urmăririi penale, judecării sau executării pedepsei, a unei măsuri de siguranță sau privative de libertate, prin prisma cooperării judiciare în materie penală, acesta executându-se pe baza principiului recunoașterii și încrederii reciproce.

Mandatul european de arestare are o dublă funcționalitate: de act procesual (dispoziția de arestare și predare a persoanei solicitate) și de act procedural, prin care se aduce la îndeplinire dispoziția cuprinsă în actul procesual al hotărârii – de a solicita arestarea și predarea persoanei solicitate.

Totodată, în această secțiune am precizat care sunt organele competente să emită mandatul european de arestare, organele competente să primească acest mandat, care sunt forma și conținutul mandatului european de arestare, condițiile care trebuie îndeplinite pentru emiterea mandatului, procedura de emitere a mandatului, infracțiunile vor duce la predarea persoanei, conform mandatului de arestare, fără verificarea dublei incriminări a faptei, procedura de executare a mandatului european de arestare, durata inițială a arestării și durata totală, până la predarea efectivă către statul membru emitent, motivele obligatorii și facultative de refuz a executării mandatului european de arestare.

Am mai arătat că în cadrul procedurii de executare a mandatului european de arestare, instanța de judecată nu are competența să se pronunțe cu privire la oportunitatea arestării persoanei solicitate. Judecătorul hotărăște asupra arestării și predării după ce în prealabil a verificat condițiile referitoare la emiterea mandatului, la identificarea persoanei solicitate, la dubla incriminare a faptelor ce se impută sau dacă există situații ce se constituie în motive de refuz.

A proceda altfel ar însemna să se încalce principiul recunoașterii și încrederii reciproce, ce stă la baza executării mandatului european de arestare emis de o autoritate judiciară competentă.

În cadrul acestei secțiuni am prezentat și analizat soluții din jurisprudența națională, a Curții Europene a Drepturilor Omului, precum și a Curții de Justiție a Uniunii Europene.

CONCLUZII

Aplicarea normelor dreptului internațional, care stabilesc drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei implicate în sfera raporturilor juridice procesual penale se confruntă, în activitatea practică cu anumite dificultăți. Astfel, nu întotdeauna în mod corect, organele de urmărire penală și instanțele de judecată aplică normele cu privire

la drepturile omului introduse în sfera procesului penal prevăzute de documentele juridice internaționale, în special în materia măsurilor de prevenție.

În teza de față am urmărit tratarea cât mai detaliată a problematicii probațiunii în cadrul activităților de luare, înlocuire, revocare și încetare de drept a măsurilor preventive procesual penale, sens în care am apreciat asupra necesității unor modificări legislative sau explicitarea celor existente pentru realizarea scopului legitim urmărit privind măsurile preventive procesual penale.

Astfel, am analizat modul în care România își îndeplinește sau nu obligațiile ce îi derivă din calitatea de parte semnatară a Convenției Europene, am evidențiat insuficiența unor reglementări legislative sau chiar lacunele legislative existente în această materie.

Având drept punct de plecare definirea libertății individuale și a siguranței persoanei ca valori complexe ale ființei umane, am analizat scopul și domeniul aplicabil al art. 5 din Convenția europeană a drepturilor omului și libertăților fundamentale și am procedat la analiza noțiunii de „*privare de libertate*”, așa cum este ea percepută în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, context în care am reliefat problemele controversate atât în literatura de specialitate, cât și în practica instanțelor judecătorești cu privire la măsurile de prevenție, dar și necesitatea completării sau modificării acestora .

Având în vedere faptul că luarea unei măsuri preventive reprezintă un subiect de controversă atât în doctrină cât și în literatura de specialitate, pornind de la contestarea totală a legitimității posibilităților procesuale restrictive de libertate până la acceptarea lor sub rezerva dispunerii doar în condiții stricte și restrictive, în lucrarea de față, am analizat pe larg jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, cu privire specială asupra noțiunilor juridice impuse de C.E.D.O. statelor naționale.

Astfel, am analizat detaliat condițiile care justifică luarea măsurii privative de libertate în raport cu exigențele C.E.D.O., cu limitările legale și expres prevăzute de dispozițiile legale.

Referitor la acest aspect, am arătat că dispozițiile Convenției impun două condiții care trebuie îndeplinite cumulativ pentru privarea de libertate a unei persoane ca să fie considerată licită, și anume, conformitatea măsurii cu dreptul intern și obligativitatea ca măsura internă să se înscrie într-unul dintre cazurile prevăzute în Convenția europeană.

Am avut în vedere faptul că interesul pentru respectarea prezumției de nevinovăție, cea mai veche și cea mai larg discutată și disputată dintre garanțiile procedurale în materie penală, își găsește exprimare atât în jurisprudența C.E.D.O., dar și în jurisprudența națională a statelor europene, având în vedere că această prezumție se aplică tuturor acuzațiilor în materie penală, indiferent de calificarea internă a faptei, atât celor care se află în faza de urmărire penală cât și celor care se află în faza de judecată.

Totodată, am arătat că, în practica judiciară românească această prezumție nu este întotdeauna respectată, motiv pentru care România a și fost condamnată de către C.E.D.O. pentru încălcarea acesteia, indicând în prezenta lucrare hotărâri ale instanței europene în acest sens.

Am indicat în cuprinsul lucrării exemple de situații de nelegalitate, dar și de netemeinicie a măsurilor preventive, prin raportare la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții Justiție a Uniunii Europene, dar și prin raportare la practica judiciară internă.

Totodată am reliefat discrepanțele existente între dispozițiile interne și exigențele impuse de Convenție, sens în care ne-am exprimat propunerile de *lege ferenda* pe care le-am considerat necesare, urmărind, în același timp, a surprinde cât mai exact impactul asupra ordinii publice pe care o măsură preventivă o produce în rândul societății, părții vătămate, inculpatului, tuturor participanților la proces.

Cu ocazia formulării propunerilor de *lege ferenda*, am ținut cont de importanța materiei măsurilor preventive, având în vedere numărul mare de încălcări constatate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în hotărârile pronunțate de instanțele naționale, sens în care am apreciat nu doar oportună ci și necesară o schimbare a poziției instanțelor noastre în acord cu exigențele Curții europene, în scopul preîntâmpinării unor alte condamnări pe viitor.

Astfel, am avut în vedere exemplificarea, în concret, prin hotărâri C.E.D.O. pronunțate în materia măsurilor preventive, hotărâri în care România a fost condamnată pentru încălcarea dispozițiilor Convenției europene a drepturilor omului și libertăților fundamentale.

Am arătat că, deși la nivel principial, atât art. 5 paragraful 5 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, cât și art. 5 alin. (4) din Codul de procedură penală, proclamă dreptul la reparații în cazul oricăror forme de privare sau restrângere de libertate, în aplicarea acestui principiu, legiuitorul român restricționează, în mod nejustificat, existența lui, limitând-o doar la formele principale de privare sau restrângere a libertății (măsurile preventive), excluzându-le pe cele care, deși speciale, provoacă o afectarea libertății, astfel încât, în acord cu opiniile din literatura de specialitate am apreciat ca întemeiate propunerile *de lege ferenda* care pledează pentru eliminarea restricțiilor nejustificate instituite în acest sens.

Totodată, având în vedere că dispozițiile art. 504 alin. (4) din Codul de procedură penală fac vorbire expres de ”privarea de libertate”, am apreciat că se impune, *de lege ferenda* modificarea legii în sensul ca aceste dispoziții să fie aplicabile și persoanei față de care s-a luat o măsură restrictivă de libertate, dacă aceasta a fost luată sau menținută după intervenirea amnistiei, prescripției sau dezincriminării faptei.

În acord cu opiniile exprimate în literatura de specialitate am susținut, *de lege ferenda*, în ceea ce privește reparația pagubei morale produse prin privarea ilicită de

libertate, că se impune ca reparația bănească să fie dublată de publicarea, pe cheltuiala statului, a hotărârii definitive de achitare (în urma rejudecării) sau a hotărârii definitive prin care se revocă măsura privativă sau restrictivă de libertate și am arătat că, în legislația procesual penală, publicarea unei hotărâri o regăsim și la revizuirea în cazul hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului (art. 408¹ Cod procedură penală).

În cadrul procedurii speciale de reparare a pagubei materiale sau morale în cazul privării sau restrângerii de libertate de nedrept, am susținut propunerile *de lege ferenda* exprimate în literatura de specialitate, pentru desemnarea momentului de la care ordonanțele procurorului de scoatere de sub urmărire penală sau încetare a urmăririi penale produc efecte definitive, în sensul înlocuirii, din conținutul art. 506 Cod procedură penală, a termenului ”definitiv” (aplicabil exclusiv hotărârilor judecătorești) cu cel de ”confirmat” printr-o hotărâre judecătorească definitivă.

În cadrul lucrării am prezentat probele și mijloacele de probă, rolul acestora în rezolvarea fondului cauzei penale, precum și în soluționarea unor aspecte care nu vizează fondul cauzei, cu referire specială la acestea ca elementele determinante în situația luării, înlocuirii, revocării și încetării de drept a măsurilor de prevenție.

Am arătat că dispozițiile Codului de procedură penală instituie trei derogări de la regula că orice persoană poate fi martor, stabilind categorii de persoane afectate de incapacitatea de a fi ascultate ca martori și o categorie de persoane scutite, degrevate de obligația de a depune ca martori, în art. 79, 81 și 82. Cu referire la aceste situații, am apreciat că se impune, *de lege ferenda*, ca art. 82 din Codul de procedură penală să fie reformulat în sensul ca partea vătămată să poată fi ascultată ca martor dacă renunță la orice fel de despăgubiri civile și pe orice cale sau să nu participe la proces ca parte vătămată.

Tot cu referire la persoanele care nu pot să depună ca martor, am apreciat că, de asemenea, se impune, *de lege ferenda*, reglementarea, prin includerea în cadrul acestor categorii de persoane și a persoanelor care anterior au fost condamnate pentru săvârșirea infracțiunii de mărturie mincinoasă, precum și a celor condamnată la pedeapsa complementară a interzicerii unor drepturi.

De asemenea, am arătat că, *de lege ferenda*, se impune modificarea art. 100 alin. (2) Cod procedură penală, din care rezultă că percheziția judiciară este de două feluri: corporală și domiciliară, prin includerea și a percheziția asupra vehiculelor în cadrul acestui tip de percheziție.

În cadrul lucrării am prezentat, în mod individual, măsurile de prevenție, urmând ordinea reglementării indicată de Codul de procedură penală, apoi cea din literatura de specialitate, precum și aspectele privind probațiunea în cazul luării, înlocuirii, revocării și încetării de drept a acestor măsuri.

Am prezentat, analizat și criticat nelegalitatea sau netemeinicia hotărârilor pronunțate de instanțele naționale, atât a celor publicate, dar, în mare parte a celor nepublicate, am făcut cunoscut conținutul unor soluții contrare pronunțate în materia

măsurilor preventive și nu în ultimul rând ne-am exprimat opinia personală asupra aspectelor susceptibile de controversă.

În materia măsurilor preventive am apreciat că, *de lege ferenda*, se impune reglementarea concretă și explicită a principiului proporționalității măsurii preventive raportat la gravitatea acuzației aduse învinuitului sau inculpatului, precum și a principiului necesității unei astfel de măsuri doar pentru realizarea scopului legitim urmărit prin dispunerea sa.

În conținutul lucrării am arătat că din analiza dispozițiilor art. 136 alin. (1) Cod procedură penală, rezultă că măsurile preventive sunt destinate a sprijini derularea procesului penal și prin împiedicarea sustragerii învinuitului sau inculpatului de la executarea pedepsei; în această situație, organele judiciare s-ar găsi în postura de a abdica de la obligația generală constând în orientarea activității lor spre realizarea scopului procesului penal și de la respectarea prezumției de nevinovăție, prin anticiparea chiar din faza de urmărire penală a pedepsei pe care ar trebui să o execute învinuitul, chiar înainte de a se constata că se impune trimiterea sa în judecată iar în faza de judecată, anticipând pedeapsa înainte de a se pronunța o soluție de condamnare, fie și nedefinitivă.

În aceste condiții, am apreciat că, *de lege ferenda*, s-ar impune modificarea dispozițiilor art. 136 alin. (1) Cod procedură penală, în sensul redefinirii scopului măsurilor preventive .

Am criticat reglementarea legiuitorului, în sensul că în cazul măsurii preventive a reținerii, deși aceasta are efect similar cu măsura arestării preventive și anume privarea de libertate a învinuitului sau inculpatului, nu s-a mai impus ca cerință obligativitatea pedepsei închisorii pentru infracțiunea presupus a fi fost comisă, astfel încât, *de lege ferenda*, am apreciat că se impunea reglementarea similară, pentru identitate de rațiune.

Am arătat că suntem de acord cu propunerile *de lege ferenda*, exprimate în literatura de specialitate în sensul că legiuitorul ar trebui să fixeze și o anumită ierarhie a măsurilor preventive, care să dea în mod expres întâietate dreptului la libertate, urmat de măsurile restrictive de drepturi, iar măsurile privative de drepturi să apară ca *ultima ratio*; astfel, se impune reglementarea caracterului excepțional și totodată a caracterului subsidiar al măsurii arestării preventive în raport cu celelalte măsuri preventive neprivative de libertate, în sensul dispunerii acesteia numai dacă luarea altei măsuri nu este suficientă pentru realizarea scopului legitim urmărit.

Deși măsura arestării preventive nu poate fi luată în cazul infracțiunilor pentru care legea prevede alternativ pedeapsa amenzii (potrivit art. 136 alin. (6) Cod procedură penală), iar măsura arestării preventive încetează de drept atunci când instanța aplică pedeapsa amenzii (potrivit art. 350 alin. (3) lit. c) Cod procedură penală), în acord cu opinia exprimată în literatura de specialitate, *de lege ferenda*, am arătat că trebuie înlăturată această necorelare a dispozițiilor generale cu cele speciale.

În ceea ce privește durata măsurii obligării de a nu părăsi țara, am precizat că deși, din interpretarea *per a contrario* a dispozițiilor art. 145 alin. (2) Cod procedură penală rezultă că, în cursul judecății, măsura poate fi luată până la soluționarea cauzei, fiind deci nelimitată în timp, am apreciat că, *de lege ferenda*, se impune reglementarea obligației instanței de judecată de a verifica legalitatea și temeinicia măsurii preventive restrictive de libertate, la intervale regulate de timp, similar obligației existentă în materia arestării preventive și prevăzută de dispozițiile art. 160^b din Codul de procedură penală.

În materia luării măsurii arestării preventive, am arătat că suntem întrutotul de acord cu opiniile exprimate în literatura de specialitate, în sensul că, *de lege ferenda*, ar fi oportună o propunere referitoare la reglementarea unor situații în care luarea măsurii arestării preventive ar fi interzisă prin lege, chiar și în ipoteza îndeplinirii condițiilor substanțiale și fundamentale cerute de legiuitor, ca o formă de limitare a puterii suverane a judecătorului în materia dispunerii acestei măsuri

Astfel, din rațiuni de ordin umanitar, arestarea preventivă nu ar trebui dispusă față de femeia însărcinată sau care are un copil mai mic de 1 an, persoanele care au împlinit vârsta de 70 de ani, persoanele care suferă de sindromul imuno-deficitar, de o altă deficiență imunitară gravă sau de o altă maladie gravă, constatată prin expertiză medico-legală, ce ar face ca regimul de detenție să îi pună viața în pericol.

În susținerea acestei modificări am arătat că dispoziții similare sunt prevăzute și în Codul de procedură penală al Italiei.

În cadrul lucrării am analizat pe larg cazurile în care se poate dispune măsura arestării preventive prevăzute de dispozițiile art. 148 din Codul de procedură penală, cu referiri exprese asupra probelor și mijloacelor de probă necesare, potrivit legii, în cazul luării acestei măsuri.

În acest context, am observăm că formularea dispozițiilor art. 148 alin. (1) lit. b) din Codul de procedură penală folosește, în mod nefericit, în opinia noastră, termenul de ”date”, însă din punct de vedere practic, acest caz se dovedește prin probe, astfel încât, *de lege ferenda*, se impune înlocuirea termenului ”date” cu cel de ”probe”, în baza cărora se poate justifica luarea unei măsuri preventive privative de libertate, noțiune care totodată este și consacrată din punct de vedere legislativ.

Totodată, având în vedere că o altă condiție prevăzută în art. 148 alin. (2) din Codul de procedură penală pentru luarea măsurii arestării preventive în cazurile prevăzute în alin. (1) lit. a) – e), este ca pedeapsa prevăzută de lege să fie detențiunea pe viață sau închisoarea mai mare de 4 ani, am apreciat ca inutilă condiția prevăzută la art. 148 alin. (1) lit. f) din același cod, referitoare la pedeapsa prevăzută de lege, atâta vreme cât nu mai există deosebiri între cazurile prevăzute de art. 148 alin. (1) cu privire la gravitatea infracțiunii, reflectată prin pedeapsa prevăzută de lege, astfel încât, *de lege ferenda*, se impune reformularea acestor dispoziții.

În cadrul lucrării am făcut referiri și asupra reglementărilor privind măsurile de prevenție cuprinse în noul Cod de procedură penală.

În acest context am apreciat că se impune informarea scrisă a persoanei supuse oricărei măsuri preventive asupra tuturor drepturilor pe care legea i le recunoaște. Astfel, de *lege ferenda*, am apreciat că trebuie reglementată obligația de informare, prevăzută de art. 9 alin. (3) și art. 209 alin.(2) din noul Cod de procedură penală, a persoanei private de libertate, în scris, într-un termen scurt, cu privire la motivele privării de libertate, pentru ca aceasta să cunoască acuzațiile formulate împotriva sa, astfel încât, împreună cu apărătorul, să aibă posibilitatea de a decide în privința căilor legale ce pot fi exercitate în această materie.

Am reiterat propunerea *de lege ferenda* făcută pentru actualul Cod de procedură penală, în sensul că și în noul Cod de procedură penală s-ar impune modificarea dispozițiilor art. 202 alin. (1) Cod procedură penală, în sensul redefinirii scopului măsurilor preventive.

În cadrul succintei analize a măsurilor preventive reglementate în noul Cod de procedură penală am apreciat, în privința instituțiilor judecătorești de drepturi și libertăți și a judecătorești de cameră preliminară, că introducerea de organisme noi care să controleze, să verifice pe cele existente nu corespunde cerințelor de simplificare a regulilor procesuale.

Astfel, referitor la introducerea instituției camerei preliminare, concepută ca un sistem ierarhic de organe care verifică legalitatea actelor de trimitere în judecată și a probelor pe care se bazează acestea, am arătat orice verificare de către alte organe a dosarului nu ar putea fi decât o activitate suplimentară lipsită de finalitate și de natură să servească mai mult unor exigențe abstracte, teoretice, decât cerințelor concrete ale represiunii penale, în condițiile în care, în fața instanței de judecată, verificarea probatoriilor se efectuează în condiții de oralitate, nemijlocire, publicitate, și, în anumite cazuri, se poate descoperi insuficiența probelor sau abuzurile efectuate în administrarea acestora.

În consecință, *de lege ferenda*, am apreciat că se impune înlăturarea acestei instituții.

În concluzie, necesitatea imperioasă a materializării unui studiu științific asupra problematicii măsurilor preventive este dictată de procesul reformelor juridice, inclusiv în sfera dreptului procesual penal, dispozițiile legii procesual penale reprezentând un mijloc de luptă împotriva criminalității, dar și de protejare a drepturilor și libertăților cetățenilor.

Într-o societate democratică, modernă și civilizată, măsurile de constrângere procesual penală, inclusiv măsurile preventive, trebuie luate doar în cazurile de necesitate evidentă, în condițiile și în cazurile prevăzute de lege.

Din perspectiva celor expuse până acum, actualitatea temei nu poate fi pusă la îndoială, astfel încât, analiza probațiunii în cazul luării, înlocuirii, revocării și încetării

de drept a măsurilor preventive sub forma unei teze de doctorat este oportună, necesară și binevenită, sens în care apreciem că am reușit să demonstrăm și necesitatea completării, și perfecționării legislației procesual penale în această materie.

Totodată, apreciem că a fost atins scopul principal al lucrării constând în efectuarea unei cercetări științifice cu imanente implicații în legislația procesual penală, a doctrinei procesual penale și practicii judiciare, elucidându-se totalitatea problemelor teoretice și practice și, ca rezultat, oferindu-se soluții concludente fiecărui caz, inclusiv și cu caracter de *lege ferenda*.

Bibliografie

1. **Antoniou G., Bulai C.** - *Dicționar de drept penal și procedură penală*, Editura Hamangiu, București, 2011
2. **Antoniou G.** - *Observații la Proiectul noului Cod de procedură penală*, R.D.P. nr. 4/2008
3. **Angyal Pal** - *A magyar buntet eljarasjog tankonyve, Vol. III*, Ed. Athenaeum, Budapest, 1915/1917
4. **Askenazi-Gerson J.** - *Droit et Justice. Du talion a la reparation, Analyses et reflections sur le droit*, Ed. Marketing, Paris
5. **Basarab M.** - *Drept procesual penal*, Cluj, 1971
6. **Beccaria C.** - *Despre infracțiuni și pedepse*, Ed. Humanitas, București, 2007
7. **Beleiu Gh.** - *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, Casa de editură și presă Șansa SRL, București, 1995
8. **Bentham J.** - *Traité des preuves judiciaires*, Ed. Bossangefrères, Paris, 1823
9. **Bentham J.** - *Traité des Preuves Judiciaires, Oevres de F. Bentham, L. Haumman et Comp., Bruxelles*, 1829
10. **Bîrsan C.** - *Convenția europeană a drepturilor omului, Comentariu pe articole, Vol. I, Drepturi și libertăți*, Ed. All Beck, București, 2005
11. **Boar M.** - *Metode și criterii de evaluare a despăgubirilor bănești pentru daune morale*, Revista Dreptul nr. 10/1996
12. **Boila L. R.** - *Răspunderea civilă delictuală obiectivă*, Ed. C. H. Beck, București, 2009
13. **Bogdan D.** - *Arestarea preventivă și detenția în jurisprudența CEDO, ed. a 2-a*, București, 2011
14. **Bogdan D., Secelean M.** - *Jurisprudență C.E.D.O.*, Institutul Național al Magistraturii, București, 2005

15. **Botaș R., Ștețcu P. ș.a.** - *Mijloacele de probă în procedura penală*, Ed. Concordia, Arad, 2005
16. **Bouzat P., Pinatel J.** - *Traité de droit pénal et de criminologie*, Dalloz, Paris, 1963
17. **Bulai C.** - *Drept penal român, Partea Generală, Vol. I*, Casa de Editură și Presă, Șansa SRL, București, 1992
18. **Bulai C., Bulai B. N.** - *Manual de drept penal, Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2007
19. **Carnelutti F.** - *Sistema del diritto processuale civile, Vol.13*, Padova, Cedam, 1936
20. **Constantinescu M., Iorgovan A. ș.a.** - *Constituția României revizuită. Comentarii și explicații*, Ed. All Beck, București, 2004
21. **Coraș L.** - *Arestarea preventivă*, Ed. C. H .Beck, București, 2006
22. **Ciobanu V. M.** - *Tratat teoretic și practic de procedură civilă, Vol. II*, Ed. Național, București, 1997
23. **Ciuncan D.** - *Răspunderea penală a parlamentarilor și a membrilor Guvernului*, în Revista Dreptul nr.1/1995
24. **Chiriță R.** - *Convenția europeană a drepturilor omului, Comentarii și explicații, Vol. I*, Ed. C. H. Beck, București, 2007
25. **Ciopraga A.** - *Criminalistica, Tactica*, Univ."Al. I. Cuza", Iași, 1986
26. **Conea N.** - *Considerații în legătură cu deosebirea dintre reținere și unele măsuri polițienești*, în Revista Dreptul nr. 4/1995
27. **Crișu A.** - *Drept procesual penal. Parte Generală, Ed. 2*, Editura All Beck, București, 2007
28. **A. Crișu** - *Drept procesual penal, Partea specială*, Ed. All Beck, București, 2005
29. **Damaschin M.** - *Drept procesual penal, Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2013
30. **Dărăngă Gh.** - *Măsurile preventive în noul Cod de procedură penală*, în R.R D. nr. 4/1969

31. **Deleanu I., Deleanu S.** - *Mică enciclopedie a dreptului. Adagii și locuțiuni latine în dreptul românesc*, Ed. Dacia, Cluj Napoca, 2000
32. **P. van Dijk, G. J. H. van Hoof, A. van Rijn, L. Zwaak** - *Theory and Practice of the European Convention of Human Rights, Fourth Edition*, Intersentia, Antwerpen Oxford, 2006
33. **Dobrinioiu V., Conea N.** - *Drept penal, Partea specială, Vol. II*, Ed. Lumina Lex, București, 2002
34. **Dobrinioiu V., Pascu I., Hotca A. ș.a.** - *Noul Cod penal comentat, Vol. II, Partea specială*, Ed. Universul Juridic, București, 2012
35. **Doltu I.** - *Natura și regimul juridic al măsurii preventive constând în obligarea învinuitului sau inculpatului de a nu părăsi localitatea*, în Revista Dreptul nr. 2/2004
36. **Dongoroz V. Kahane S., Oancea I., ș.a.** - *Explicații teoretice ale Codului penal român*, Editura Academiei, București, 1969
37. **Dongoroz V. Kahane S., Oancea I., ș.a.** - *Explicații teoretice ale Codului penal român, Vol. III, Partea Specială*, Editura Academiei, București, 1971
38. **Dongoroz V. Kahane S., Antoniu, G., ș.a.** - *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală*, Editura Academiei, București, 1975
39. **Dongoroz V.** - *Curs de procedură penală*, Editura cursurilor litografiate, București, 1943
40. **Drugan P.** - *Aspecte privind respectarea principiului prezumției de nevinovăție în cauzele în care urmărirea penală se efectuează obligatoriu de către procuror*, în Buletin Informativ al Procuraturii, nr. 10/1979.
41. **Dumont J.** - *Controle judiciaire et detention provisoire, Juris Classeur Procedure penale*, Ed. du JurisClasseur, Paris, 2001
42. **Fenech M.** - *El proceso penal, a 4-a ed.*, Agesa, Madrid, 1982
43. **Florian E.** - *Diritto procesuale penale, ed. a 3-a*, Unione, Ed. Torinese, Torino, 1939
44. **Garraud R.** - *Traité théorique et pratique d'instruction criminelle et de procédure pénale, Vol. I*, Recueil Sirey, Paris, 1907
45. **Gaude Ph.** - *La detention preventive aux Pays Bas, în Detention preventive*, Ed. du Jeune Barreau de Liege, 1995
46. **Grofu N.** - *Unele considerații privind măsura reținerii. Repere europene*, în R.D.P. nr. 2/ 2011

47. **Guiu K. M.** - *Asupra probațiunii penale*, în R. D. P. nr. 4/1995
48. **Harris D.J., O'Boyle M., Warbrick C.** - *Law of the European Convention on Human Rights, second edition*, Butterworths, Oxford, 2009, p. 189
49. **Hărăstășanu A.** - *Considerații privind instituția strămutării*, în R. D. P nr. 1/2006
50. **Ionescu-Dolj I.** - *Curs de procedură penală română*, Ed. Socec, București, 1937
51. **Ionășeanu E. V.** - *Procedura începerii urmăririi penale*, Ed. Militară, București, 1979
52. **Iliescu N.** - *Libertatea persoanei în lumina dispozițiilor din noul cod de procedură penală*, Studii și cercetări juridice nr. 3/1971
53. **Istrate I.** - *Libertatea persoanei și garanțiile ei procesual penale*, Ed. Scrisul românesc, Craiova, 1984
54. **Kahane S.** - *Drept procesual penal*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1963
55. **Kirkpatrick R. E.** - *Initiation au droit anglais*, Bruxelles, Maison Fredinand Larcier, 1964
56. **Kovesi L. C., Lazăr A.** - *Accesul și supravegherea sistemelor telecomunicații sau informații. Mijloace de probă*, în Revista Dreptul nr. 7/2003
57. **Kovesi L. C.** - *Investigatorul acoperit o nouă instituție introdusă prin Legea nr. 143/2000 privind combaterea traficului și consumului ilicit de droguri*, în Revista Dreptul nr. 9/2002
58. **Levasseur G., Stefani G., Bouloc B.** - *Procedure penale*, Dalloz, Paris
59. **Levasseur G., Chavanne A.** - *Droit pénal et procédure pénale*, Sirey, Paris, 1972
60. **Levasseur G., Stefani G.** - *Procedure penale, vol.2*, Dalloz, Paris, 1964
61. **Loghin O.** - *Drept penal român, Partea specială, Vol. I*, Casa de editură și presă Șansa SRL, București, 1994
62. **Loghin O., Toader T.** - *Drept penal român, Partea specială, ed. a III-a*, Casa de editură și presă Șansa SRL, București, 1998

63. **Loghin O., Filipaş A.** - *Drept penal român. Partea specială, Ed. revizuită*, Casa de editură și presă Șansa SRL, București, 1992
64. **Lupașcu D.** - *Notă la decizia penală nr. 2525 din 17 iunie 1999 a Curții Supreme de Justiție*, în *Revista Dreptul* nr. 10/2000
65. **Manzini V.** - *Trattato di diritto processuale penale italiano, Vol. III*, Unione Tipografico Editrice Torinese, Torino, 1931/1932
66. **Mateuț Gh.** - *Procedură penală, Vol. I*, Ed. Fundației Chemarea, Iași, 1993
67. **Mateuț Gh.** - *Procedură penală, Partea generală, Vol. II*, Ed. Chemarea, Iași, 1994
68. **Mateuț Gh.** - *Procedura penală, Partea generală, Vol. II*, Ed. Fundației Chemarea, Iași, 1997
69. **Mateuț Gh.** - *Tratat de procedură penală, Partea generală, Vol. I*, Ed. C. H. Beck, București, 2007
70. **Margoczy L .** - *Regimul juridic al internării medicale*, în *Revista Dreptul* nr. 912/1990
71. **Mercone M.** - *Diritto Procesuale Penale, VI Edizione*, Gruppo Editoriale Esselibri Simone, 2003
72. **J. de Meyer** - *Article 5 paragf.1, în L.E. Pettiti, E. Decaux, P.H. Imbert, La Convention Europeenne des Droites de l Homme*, Ed. Economica, Paris, 1995
73. **Mihai Ghe.** - *Teoria dreptului*, Ed. All Beck, București, 2004
74. **Mitrache C-tin., Mitrache C.** - *Drept penal român. Partea generala*, Universul Juridic, București, 2003
75. **Moiescu S.** - *Notă*, în *R. R. D.* nr. 2/1973
76. **Mrejeru T., Mrejeru B.** - *Probele în procesul penal*, Ed. Universul Juridic, București, 2006
77. **Muraru I.** - *Drept constituțional și instituții politice*, Editura Naturismul, București, 1991
78. **Muraru I.** - *Drept constituțional și instituții politice*, Universitatea Ecologică București, Facultatea de Drept București, 1990

79. **Muraru I.** - *Actualitatea Declarației Drepturilor Omului pentru România*, Revista de Drepturile Omului nr. 4/1995
80. **Muraru I., Tănăsescu E.S.** - *Drept constituțional și instituții politice, ed. a 13-a, Vol. I*, Ed. C.H. Beck, București, 2008
81. **Neagu I.** - *Drept Procesual Penal. Tratat*, Editura Academiei Române, București, 1988
82. **Neagu I.** - *Drept procesual penal, Vol. I*, Editura Euro Trading, București, 1992
83. **Neagu I.** - *Drept procesual penal, Vol. II*, Editura Euro Trading, București, 1992
84. **Neagu I.** - *Drept procesual penal. Partea generală*, Editura Lumina Lex, București, 199
85. **Neagu I.** - *Drept procesual penal. Partea specială*, Editura Oscar Print, București, 1994
86. **Neagu I.** - *Tratat de procedură penală*, Editura Pro, București, 1997
87. **Neagu I.** - *Drept procesual penal. Tratat*, Editura Global Lex, București, 2002
88. **Neagu I.** - *Drept procesual penal. Partea generală. Tratat*, Editura Global Lex, București, 2004.
89. **Neagu I.** - *Drept procesual penal. Partea Generală. Tratat*, Editura Global Lex, București, 2006
90. **Neagu I.** - *Drept procesual penal. Partea Generală. Tratat, Ediția a IV-a*, Editura Global Lex, București, 200
91. **Neagu I.** - *Tratat de procedură penală. Partea specială, Ediția a II-a*, Editura Universul Juridic, București, 2010
92. **Neagu I.** - *Tratat de procedură penală. Partea generală, Ediția a III-a*, Editura Universul Juridic, București, 201
93. **Neagu I., Damaschin M.** - *Audio and video interceptions and recordings in criminal law in Romania*, Lex ET Scientia International Journal. Juridical Series, nr. XVI, Vol. I/2009
94. **Neagu N.** - *Cooperarea judiciară internațională în materie penală*, Ed. Universul Juridic, București, 2012

95. **Nicolcescu V.** - *Considerații referitoare la măsurile reținerii și arestării preventive*, în Revista Dreptul nr. 3/1999
96. **Nistoreanu Gh.,
Tulbure A.Șt., ș.a.** - *Manual de drept procesual penal*, Editura Europa Nova, București, 1999
97. **Paraschiv C. S.,
Damaschin M.** - *Dreptul învinutului de a nu se autoincrimina*, în Revista Dreptul nr. 2/2005
98. **Pavel D.** - *Comentariu în Codul penal comentat și adnotat. Partea specială, Vol. II.*, Ed. Științifică, București, 1977
99. **Pavel D.** - *Considerații asupra prezumției de nevinovăție*, în R.R.D.nr. 10/1978
100. **Pavel D.** - *Notă la T.J. Timiș, decizia penală nr. 657 din 1971*, în R.R.D. nr.1/1972
101. **Pavel N.** - *Drepturile omului într-o abordare diacronică, axiologic-epistemologică, sistemică și sincronică*, în Revista de studii de drept românesc, anul 19 (52), nr. 12, ianuarie decembrie 2009, Ed. Academiei Române, București, 2009
102. **Păvăleanu V.,
Păvăleanu L.** - *Reflecții asupra măsurilor procesuale*, în R.D.P. nr. 1/1997
103. **Petre A., Grigoraș C.** - *Înregistrările audio și audiovideo*, Ed. C. H. Beck, București, 2010
104. **Picone P.** - *Valori fundamentale della Comunità internazionale e Nazioni*, La Comunità internazional
105. **Pop T.** - *Drept procesual penal, Partea generală, Vol. III*, Tipografia Națională SA Cluj, Cluj, 1946
106. **Pop V.** - *Unele considerații asupra prezumției de nevinovăție*, în S. C. J.,nr. 1/1989
107. **Popescu C. L.** - *Conformitatea cu legea fundamentală și Convenția Europeană a Drepturilor Omului a competenței procurorului de a lua măsura arestării preventive*, în lumina jurisprudenței Curții Constituționale, Revista Dreptul nr. 6/1999, p. 6079
108. **Popescu C. L.** - *Cauza Alexandru Pantea contra României*, Juridica, anul II, nr. 5/2001
109. **Popescu D.** - *Definiția GPS*, Ed. Didactică, București, 2000

110. **Popescu V.** - *Considerații în legătură cu posibilitatea săvârșirii de măturie mincinoasă în timpul actelor premergătoare*, în R.D.P. nr. 2/1987
111. **Popescu-Neveleanu P.** - *Dicționar de psihologie*, Ed. Albatros, București, 1978
112. **Pradel J.** - *Droit penal compare*, Ed. Dalloz, Paris, 2008
113. **Pradel J., Corstens G.** - *Droit pénal européen, 2 éd.*, Dalloz, Paris, 2002
114. **F. R. Radu** - *Considerații generale privind cooperarea internațională în materie penală, în Cooperarea judiciară internațională în materie penală, Aspecte teoretice și practice*, Ed. Universității București, 2011
115. **F. R. Radu** - *Cooperarea judiciară internațională și europeană în materie penală*, Ed. C. H. Beck. București, 2008
116. **Radu G.** - *Măsurile preventive în procesul penal*, Ed. Hamangiu, București, 2007
117. **Stancu E.** - *Tratat de Criminalistică*, Ed. Universul Juridic, București, 2004
118. **Stătescu C., Bîrsan C.** - *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. All, București, 1992
119. **Stătescu C., Bîrsan C.** - *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, ed. a VIII-a*, Ed. All Beck, București, 2002
120. **Stoenescu I., Zilberstein** - *Drept procesual civil. Teoria generală*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1977
121. **Suciu C.** - *Criminalistică*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1972
122. **Tanoviceanu I.** - *Tratat de drept și procedură penală, vol. IV*, Editura Curierul judiciar, București, 1913
123. **Tăbârcă M.** - *Drept procesual civil, Vol. I*, Ed. Global Lex, București, 2004
124. **Theodoru Gr.** - *Tratat de Drept procesual penal*, Ed. Hamangiu, București, 2007
125. **Theodoru Gr.** - *Drept procesual penal, Partea generală*, Ed. Cugetarea, Iași, 1996

126. **Theodoru Gr., Moldovan L.** - *Drept procesual penal*, Editura Didactică și pedagogică, București, 1979
127. **Theodoru Gr.** - *Drept procesual penal român. Partea specială, Vol. II*, Universitatea "Al. I. Cuza", Facultatea de Drept, Iași, 1974
128. **Theodoru Gr.** - *Rolul activ al organelor judiciare și sarcina probațiunii în procesul penal*, în R.R.D. nr. 4/1968
129. **Tinant J.** - *La loi du 20 juillet 1990 au regard de l art.5 de la Convention europeenne des droites de l homme*, în *Detention preventive*, Ed. du JeuneBarreau de Liege, 1995
130. **Trechsel S.** - *Human Rights in Criminal Proceedings*, Oxford University Press, 2005
131. **Trousse P. E.** - *La preuve des infractions*, în *Revue de Droit penal et de Criminologie* nr. 8/1959
132. **Tulbure Ș. A.** - *Procedură penală română. Partea Generală, vol. I*, Editura Omnia UNI S.A.S.T., Brașov, 1998
133. **Tulkens Fr.** - *La procedure penale: grandes lignes de comparaison entre systemes nationaux*, în *culegerea Proces penal et droit de l'homme vers une conscience eurpeene, sub conducerea lui M.DelmasMarty*, PressesUniversitaires du France, Paris, 1992
134. **Turianu C.** - *Răspunderea civilă pentru daune morale*, *Revista Dreptul*, 1993
135. **Țuculeanu Al.** - *Reținerea, arestarea preventivă, obligarea de a nu părăsi localitatea, realități și perspective*, Ed. Lumina Lex, București, 2003
136. **Țuculeanu Al.** - *Instituții de drept procesual penal*, Ed. Universității "Titu Maiorescu", București, 2003, p. 21.
137. **Țuculeanu Al.** - *Noi reglementări privind ocrotirea libertății persoanei*, Ed. Regia autonomă "Monitorul Oficial", București, 2004
138. **Țuculeanu Al.** - *Noua reglementare a reținerii*, în *Revista Dreptul* nr. 12/2003
139. **Valiente M.** - *Per la reforma del Codice di procedura penale*, *Revista penale* nr. 8/1967
140. **Volonciu N.** - *Drept procesual penal*, Ed. Didactică și pedagogică, București, 1972

141. **Volonciu N.** - *Tratat de procedură penală. Partea generală, Vol. I*, Editura Paideia, București, 1998
142. **Volonciu N.** - *Tratat de procedură penală. Partea specială, Vol. II*, Editura Paideia, București, 1999
143. **Volonciu N.** - *Conotații din perspectiva europeană la ultimele modificări ale Codului de procedură penală, în R.D. P. nr. 1/2004*
144. **Vizireanu P.** - *Garanții procesuale instituite prin Legea nr.32/1990, Revista Pro Lege nr. 1/1991*
145. **Zarafiu A.** - *Arestarea preventivă*, Ed. C. H. Beck, București, 2010

Legislație națională și internațională

1. *Codul penal și Codul de procedură penală ale R.S.R.*, Tipografia Ploiești, 1983.
2. *Codul penal și Codul de procedură penală*, Ed. C. H. Beck, București, 2006.
3. *Expunerea de motive a noului Cod de procedură penală.*
4. *Expunerea de motive privind Legea nr. 286/2009.*
5. *Expunerea de motive*, Decretul nr. 212 din 31 octombrie 1974.
6. *Code de procédure pénale.*
7. *Codul de procedură penală italian.*
8. *Codul de procedură penală al Bulgariei.*
9. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova.*
10. *Bertelsmann Discovery Lexikon.*
11. *Handwörterbuch Internationale Politik*, Wichard Woyke (ed.). Bonn 1994.
10. *Decizia-cadru nr. 2002/584/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre.*
11. *Convenția europeană de extrădare încheiată la Paris la 13 decembrie 1957 și protocoalele sale adiționale, încheiate la Strasbourg la 15 octombrie 1975 și la 17 martie 1978, ratificată de România prin Legea nr. 80/1997.*
12. *Tratatul de extrădare dintre România și Statele Unite ale Americii din 10 septembrie 2007.*

13. *Consiliul Europei, Recomandarea nr. R (80) 11 a Comitetului de Miniștri către statele membre privind detenția provizorie, Adoptată de Comitetul de Miniștri la 27 iunie 1980 la cea de-a 321-a întrunire a Adjuncților Miniștrilor.*

Recursuri în interesul legii

- Î. C. C. J., Secțiunile Unite, decizia nr. 1/2006.
- Î. C. C. J., Secțiunile Unite, decizia nr. 7/2006.
- Î. C. C. J., Secțiunile Unite, decizia nr. 15/2006.
- Î. C. C. J., Secțiunile Unite, decizia nr. 76/2007.
- Î. C. C. J. Secțiunile Unite, decizia nr. 22/2008.
- Î. C. C. J., Secțiunile Unite, decizia nr. 37/2008.

Decizii ale Curții Constituționale

- C.C. decizia nr. 79/1997.
- C.C. decizia nr. 2/1998.
- C.C., decizia nr. 106/1998.
- C.C., decizia nr. 168/2002.
- C.C., decizia nr. 344/2002.
- C.C., decizia nr. 21/2005.
- C.C., decizia nr. 311/2005.
- C.C., decizia nr. 442/ 2006.
- C.C., decizia nr. 444/2007.

Repertorii și culegeri de practică judiciară

- **V. Papadopol, M. Popovici**, *Repertoriu de practică judiciară în materie penală pe anii 1969-1975*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1977.
- **V. Papadopol**, *Culegere de practică judiciară penală a Curții de Apel București pe anul 1998*, Ed. All Beck, București, 1999.

- **Tribunalul Municipiului București**, *Culegere de practică judiciară penală pe anul 1990*, Casa de Editură și Presă „Șansa”, București, 1992.
- **Curtea de Apel București**, *Culegere de practică judiciară penală pe anul 1997*, Ed. Holding Reporter, București, 1998.
- **Curtea de Apel București**, *Culegere de practică judiciară penală pe anul 1998*, Ed. All Beck, București, 1999.
- **Curtea de Apel București**, *Culegere de practică judiciară în materie penală pe anul 2000*, Ed. Rosetti, București, 2002.
- **Curtea de Apel Bacău**, *Jurisprudența penală pe anul 1997*, Ed. Lumina Lex, București, 1998.
- **Curtea de Apel Brașov**, *Culegere de practică judiciară în materie penală pe anul 2003-2004*, Ed. All Beck, București, 2005.
- **Curtea de Apel Ploiești**, *Buletinul jurisprudenței. Culegere de practică judiciară pe anul 2000*, Ed. Lumina Lex, București, 2002.
- **Curtea de Apel Pitești**, *Buletinul jurisprudenței 2002-2003*, Ed. All Beck, București, 2004.
- *Probleme de drept din deciziile Curții Supreme de Justiție (1990-1992)*, Ed. Orizonturi, 1993.
- **Curtea Supremă de Justiție**, *Buletinul jurisprudenței. Culegere de decizii pe anul 2000*, Ed. JurisArgessis, Curtea de Argeș, 2002.
- **Curtea Supremă de Justiție**, *Buletinul jurisprudenței. Culegere de decizii pe anul 2001*, Ed. All Beck, București, 2003.
- **Curtea Supremă de Justiție**, *Buletinul Jurisprudenței, Culegere de decizii pe anul 2002*, Ed. All Beck, București, 2004.
- **Înalta Curte de Casație și Justiție**, *Buletinul Jurisprudenței, Culegere de decizii pe anul 2003*, Ed. All Beck, București, 2005.
- **Înalta Curte de Casație și Justiție**, *Buletinul Jurisprudenței, Culegere de decizii pe anul 2004*, Ed. All Beck, București, 2005.
- **Înalta Curte de Casație și Justiție**, *Jurisprudența Secției penale pe anul 2005*, Ed. Hamangiu, București, 2006.
- **Înalta Curte de Casație și Justiție**, *Jurisprudența Secției penale pe anul 2006*, Ed. Hamangiu, București, 2007.

- **Înalta Curte de Casație și Justiție**, *Buletinul jurisprudenței, Culegere de decizii pe anul 2006*, Ed. C. H. Beck, București, 2007.
- **Înalta Curte de Casație și Justiție**, *Buletinul Jurisprudenței. Culegere de decizii pe anul 2007*, Ed. C. H. Beck, București, 2008.

Link-uri

- www.cdep.ro
- www.legifrance.gouv.fr
- www.provincia.milano.it
- www.seepag.info
- www.scj.ro
- www.portal.just.ro
- www.spețe.info
- www.inm.ro
- www.wcd.coe.int
- www.dadalos.org
- www.juridice.ro
- www.victorc.org

Jurisprudență națională

- J. Pucioasa, Încheierea din 13 iulie 2010.
- Tb. București, Secția a II- a penală, decizia penală nr. 393/1990.
- Tb. București, Secția I-a penală, sentința penală nr. 712 din 30 iulie 2003.
- Tb. București, Secția I penală, Încheierea din 16 ianuarie 2009.
- Tb. București, Secția I penală, sentința nr. 908/F din 16 octombrie 2009.
- Tb. București, Secția I penală, Încheierea din 27 octombrie 2009.
- Tb. București, Secția I penală, Încheierea din 21 aprilie 2010.
- Tb. București, Secția I penală, Încheierea penală nr. 293/R din 25 iunie 2010.
- Tb. București, Secția I penală, Încheierea din 25 octombrie 2010.
- Tb. București, Secția penală, Încheierea din 4 iunie 2011.

- Tb. București, Secția I penală, Încheierea din 27 iulie 2011.
- Tb. București, Secția I penală, Încheierea din 14 octombrie 2011.
- Tb. București, Secția I penală, Încheierea nr. 441/R din 11 noiembrie 2011.
- Tb. Bacău, decizia penală nr. 216/2002.
- Tb. Bacău, Secția penală, Încheierea nr. 83/Îc din 14 iulie 2012.
- Tb. Constanța, Secția penală, decizia penală nr. 126 din 2 octombrie 2008.
- Tb. Constanța, Secția penală, Încheierea din 13 martie 2012.
- Tb. Cluj, Secția penală, Încheierea nr. 70/C din 1 iunie 2012.
- Tb. Hunedoara, Secția penală, Încheierea penală nr. 7 din 26 ianuarie 2013.
- Tb. Olt, Secția penală, decizia penală nr. 123 din 18 martie.
- T. J. Timiș, decizia penală nr.657/1971.
- C. A. Alba Iulia, Secția penală, Încheierea penală nr. 61/2005
- C. A. București, decizia penală nr. 6/ 1998.
- C. A. București, Secția a II-a penală, decizia nr. 822/1997.
- C. A. București, decizia penală nr. 52/1998.
- C. A. București, decizia penală nr. 713/1998.
- C. A. București, Secția I-a penală, decizia penală nr. 1061/1998.
- C. A. București, Secția a II-a penală, decizia nr. 180/2000.
- C. A. București, Secția I-a penală, decizia nr. 1678/2005.
- C. A. București, Secția I penală, decizia nr. 1003 din 24 iunie 2010.
- C. A. Bacău, decizia penală nr. 372/1997.
- C. A. Bacău, Secția penală, cauze minore și familie, Încheierea nr. 12 din 8 martie 2013.
- C. A. Bacău, Secția penală, Încheierea din 25 iunie 2013.
- C. A. Brașov, decizia penală nr. 275/R din 10 mai 2000.
- C. A. Brașov, decizia penală nr. 141/R din 26 februarie 2003.
- C. A. Brașov, decizia penală nr. 15/R din 9 ianuarie 2004.
- C. A. Brașov, decizia penală nr. 973 din 1 noiembrie 2004
- C. A. Brașov, decizia penală nr. 209/R din 1 aprilie 2005 .
- C. A. Brașov, Secția penală, Încheierea penală nr. 6 din 16 iulie 2003.
- C. A. Cluj, Secția penală și de minore, Încheierea nr. 59 din 28 aprilie 2010.
- C. A. Constanța, decizia penală nr. 33/1993.

- C. A. Constanța, Secția penală și pentru cauze penale cu minori și de familie, Încheierea nr. 112/P din 31 iulie 2012.
- C. A. Constanța, Secția penală și pentru cauze penale cu minori și de familie, Încheierea din 8 mai 2013.
- C. A. Craiova, decizia nr. 301/2007.
- C. A. Craiova, decizia nr. 147/2008.
- C. A. Craiova, Secția penală și pentru cauze cu minori, Încheierea din 18 octombrie 2013
- C. A. Cluj, Secția penală, decizia nr. 81/1997.
- C. A. Ploiești, decizia penală nr. 764-R din 23 iunie 2000.
- C. A. Pitești, Secția penală, decizia nr.251/R din 30 aprilie 2002.
- C. A. Pitești, decizia penală nr. 513/R din 26 octombrie 2006.
- C. A. Oradea, Secția penală și pentru cauze cu minori, Încheierea penală nr. 2/PI din 20 iulie 2012.
- C. A. Târgu Mureș, decizia nr. 673/R din 31 octombrie 2011.
- T. S., decizia nr. 1031/1957 .
- T. S., Secția penală, decizia nr. 398/1974.
- T. S., Secția penală, decizia nr. 2902/1974.
- C. S. J., Secția penală, decizia nr. 921/1990.
- C. S. J., Secția penală, decizia nr. 1053/1992.
- C. S. J., Secția civilă, decizia civilă nr. 2191 din 15 iunie 1993.
- C. S. J., Secția penală, decizia nr. 1634 din 28 aprilie 1999.
- C. S. J., Secția penală, decizia nr. 1806/2000.
- C. S. J., Secția penală, decizia nr. 1962/2000.
- C. S. J., Secția penală, decizia nr. 2028 din 10 mai 2000.
- C. S. J., Secția penală, decizia nr. 3159/2000.
- C. S. J., Secția civilă, decizia civilă nr. 5253 din 21 decembrie 2000.
- C. S. J., Secția penală, decizia nr. 5540/2001.
- C. S. J., Secția penală, decizia nr. 318 din 22 ianuarie 2002.
- C. S. J., Secția penală, decizia nr. 1220 din 11 martie 2003.
- C. S. J., Secția penală, decizia nr. 1048 din 28 februarie 2003.
- C. S. J., Secția penală, decizia nr. 1354 din 18 martie 2003.
- C. S. J., Secția penală, decizia nr. 4415 din 10 octombrie 2003.

- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 659 din 6 februarie 2002.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 5169 din 12 noiembrie 2003.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 1164/2004.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 1211 din 2 martie 2004.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 2177 din 22 aprilie 2004.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 3849/2004.
- Î. C. C. J., Secția civilă, decizia nr. 4286/2004.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 5404 din 21 octombrie 2004.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 5738 din 4 noiembrie 2004.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 5748 din 4 noiembrie 2004.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 6798 din 15 decembrie 2004.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 258 din 13 ianuarie 2005.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 320/2005.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 326 din 17 ianuarie 2005.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 1564/2005.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 1928 din 21 martie 2005.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 3155 din 19 mai 2005.
- Î. C. C. J., Secția civilă, decizia civilă nr. 3189/2005.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 4350 din 14 iulie 2005.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 5401 din 23 septembrie 2005.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 5735 din 11 octombrie 2005.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 234/2006.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 270, 17 ianuarie 2006.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 569 din 30 ianuarie 2006.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 826/2006.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 1175 din 22 februarie 2006.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 1246 din 27 februarie 2006.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 1391 din 3 martie 2006.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 1915/2006.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 3039 din 12 mai 2006.
- Î. C. C. J., Secția penală, Încheierea nr. 3592 din 5 iunie 2006.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 5723 din 4 octombrie 2006.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 5826 din 12 octombrie 2006.

- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 6398 din 2 noiembrie 2006.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 274 din 18 ianuarie 2007.
- Î. C. C. J., Secția penală, încheierea nr. 199 din 16 martie 2007.
- Î. C. C. J., Secția penală, Încheierea nr. 1696 din 27 martie 2007.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 2754 din 22 mai 2007.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 10 din 7 ianuarie 2008.
- Î. C. C. J., Secția civilă, decizia nr. 1481/2008.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 4214/2008.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 517 din 15 februarie 2009.
- Î. C. C. J., Secția penală decizia nr. 586 din 18 februarie 2009.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 2564 din 3 iulie 2009.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 948 din 12 martie 2010.
- Î. C. C. J., Secția penală, Încheierea din 25 mai 2010.
- Î. C. C. J., Secția penală, Încheierea nr. 759 din 24/25 mai 2011.
- Î. C. C. J., Secția penală, Încheierea nr. 446 din 22 martie 2012.
- Î. C. C. J. Secția penală, Încheierea din 7 iunie 2012.
- Î. C. C. J., Secția penală, Încheierea nr. 549 din 17 mai 2013.
- Î. C. C. J., Secția penală, decizia nr. 2342 din 5 iulie 2013.
- Î. C. C. J., Completul de 9 Judecători, Încheierea nr. 245 din 12 aprilie 2010.
- Î. C. C. J., Completul de 9 Judecători, Încheierea nr. 552 din 14 septembrie 2010.
- Î. C. C. J., Completul de 5 Judecători, Încheierea penală nr. 7 din 16 ianuarie 2011.
- Î. C. C. J., Completul de 5 Judecători, Încheierea penală nr. 154 din 21 iunie 2011.

Jurisprudența Curții Europene de Justiție

- C. J. U. E., cauza Leyman și Pustovarov, hotărârea din 1 decembrie 2008, www.curia.europa.eu.

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului

- C. E. D. O., Allan c. Regatului Unit, hotărârea din 5 noiembrie 2002.
- C. E. D. O., cauza Allenet de Ribemont c. Franței, hotărârea din 10 februarie 1995.
- C. E. D. O., cauza Al-Jedda c. Regatului Unit, hotărârea din 7 iulie 2011.
- C. E. D. O., cauza Amman c. Elveției, hotărârea din 16 februarie 2000.
- C. E. D. O., cauza Askoy c. Turciei, hotărârea din 11 martie 2008.
- C. E. D. O., cauza Assenov ș.a. c. Bulgariei, hotărârea din 28 octombrie 1998.
- C. E. D. O., cauza Barbera, Messegue și Jabardo c. Spaniei, hotărârea din 6 decembrie 1988.
- C. E. D. O., cauza Barfuss c. Cehiei, hotărârea din 31 iulie 2000.
- C. E. D. O., cauza Belov c. Rusiei, hotărârea din 3 iulie 2008.
- C. E. D. O., cauza Bonev c. Bulgariei, hotărârea din 8 iunie 2006.
- C. E. D. O., cauza Bozano c. Franței, hotărârea din 18 decembrie 1986.
- C. E. D. O., cauza Brandstetter c. Austriei, hotărârea din 28 august 1991.
- C. E. D. O., cauza Brogan ș.a. c. Regatului Unit, hotărârea din 29 noiembrie 1989.
- C. E. D. O., cauza Bujac c. României, hotărârea din 2 noiembrie 2010.
- C. E. D. O., cauza Chahal c. Regatului Unit, hotărârea din 15 noiembrie 1996.
- C. E. D. O., cauza Ciraklar c. Turciei, hotărârea din 19 ianuarie 1995.
- C. E. D. O., cauza Contrado c. Italiei, hotărârea din 14 ianuarie 1997.
- C. E. D. O., cauza Contrada c. Italiei, hotărârea din 24 august 1998.
- C. E. D. O., cauza Ciulla c. Italiei, hotărârea din 22 februarie 1989.
- C. E. D. O., cauza Craxi c. Italiei, 17 iulie 2003.
- C. E. D. O., cauza Creangă c. României, hotărârea din 15 iunie 2010.
- C. E. D. O., cauza Degeratu c. României, hotărârea din 6 iulie 2010.
- C. E. D. O., cauza Dougoz c. Greciei, hotărârea din 6 martie 2001.
- C. E. D. O., cauza Dumont – Maliverg c. Franței, hotărârea din 31 mai 2005.
- C. E. D. O., cauza Dudek c. Poloniei, hotărârea din 4 mai 2006.
- C. E. D. O., cauza Duinhof și Duijf c. Olandei, hotărârea din 22 mai 1984.
- C. E. D. O., cauza Erdagoz c. Turciei, hotărârea din 21 octombrie 2008.
- C. E. D. O., cauza Estrikh c. Letoniei, hotărârea din 18 ianuarie 2007.

- C. E. D. O., cauza F. și M. c. Finlandei, hotărârea din 17 iulie 2007.
- C. E. D. O., cauza Foka c. Turciei, hotărârea din 24 iunie 2008.
- C. E. D. O., cauza Fox, Campbell și Hartley c. Regatului Unit, hotărârea din 30 august 1990.
- C. E. D. O., cauza Goc c. Turciei, hotărârea din 11 iulie 2002.
- C. E. D. O., cauza Gorski c. Poloniei, hotărârea din 4 octombrie 2005.
- C. E. D. O., cauza Guzzardi c. Italia, hotărârea din 6 noiembrie 1980.
- C. E. D. O., cauza Hood c. Regatului Unit, hotărârea din 18 februarie 1999.
- C. E. D. O., cauza Huber c. Elveției, hotărârea din 23 octombrie 1990.
- C. E. D. O., cauza I.H. și alții c. Austriei, hotărârea din 20 aprilie 2006.
- C. E. D. O., cauza Ilașcu și alții c. Moldovei și Rusiei, hotărârea din 8 iulie 2004.
- C. E. D. O., cauza IliyaStefanov c. Bulgariei, hotărârea din 22 mai 2008.
- C. E. D. O., cauza Jalloh c. Germaniei, hotărârea din 11 iulie 2006.
- C. E. D. O., cauza Jiga c. României, hotărârea din 16 martie 2010.
- C. E. D. O., cauza De Jong, Baljet și Van den Brink c. Olandei, hotărârea din 22 mai 1984.
- C. E. D. O., cauza Joseph Attard c. Maltei, hotărârea din 28 septembrie 2000.
- C. E. D. O., cauza Katar și alții c. Turciei, hotărârea din 18 aprilie 2006.
- C. E. D. O., cauza Kaiser c. Elveției, hotărârea din 15 martie 2007.
- C. E. D. O., cauza Kamasinski c. Austriei, hotărârea din 19 decembrie 1989.
- C. E. D. O., cauza Keus c. Olandei, hotărârea din 25 octombrie 1990.
- C. E. D. O., cauza Konolos c. României, hotărârea din 27 februarie 2008.
- C. E. D. O., cauza Kotovski c. Olandei, hotărârea din 20 noiembrie 1989.
- C. E. D. O., cauza Letellier c. Franței, hotărârea din 26 iunie 1991.
- C. E. D. O., cauza Labita c. Italiei, hotărârea din 6 aprilie 2000.
- C. E. D. O., cauza Lelievre c. Belgiei, hotărârea din 8 noiembrie 2007.
- C. E. D. O., cauza M/K. c. Austriei, hotărârea din 2 iulie 1997.
- C. E. D. O., cauza Marturana c. Italiei, hotărârea din 4 martie 2008.
- C. E. D. O., cauza McKay c. Regatului Unit, hotărârea din 3 octombrie 2006.
- C. E. D. O., cauza Mircea c. României, hotărârea din 29 martie 2007.
- C. E. D. O., cauza Murray c. Regatului Unit, hotărârea din 28 octombrie 1994.
- C. E. D. O., cauza Neumeister c. Austriei, hotărârea din 27 iunie 1968.

- C. E. D. O., cauza Nielsen c. Danemarcei, hotărârea din 28 noiembrie 1999.
- C. E. D. O., cauza Pantea c. României, hotărârea din 3 iunie 2003.
- C. E. D. O., cauza Paradis c. Germaniei, hotărârea din 4 septembrie 2007.
- C. E. D. O., cauza Pulatli c. Turciei, hotărârea din 26 aprilie 2011.
- C. E. D. O., cauza Rakevich c. Rusiei, hotărârea din 28 octombrie 2003 .
- C. E. D. O., cauza Reiner și alții c. României, hotărârea din 27 septembrie 2007.
- C. E. D. O., cauza Richet c. Franței, hotărârea din 13 februarie 2001.
- C. E. D. O., cauza Rotaru c. României, hotărârea din 4 mai 2000.
- C. E. D. O., cauza Rupa c. României, hotărârea din 16 decembrie 2008.
- C. E. D. O., cauza Saadi c. Regatului Unit, hotărârea din 29 ianuarie 2008.
- C. E. D. O., cauza Sawoniuk c. Regatului Unit, hotărârea din 29 mai 2001.
- C. E. D. O., cauza Scundeanu c. României, hotărârea din 2 februarie 2010.
- C. E. D. O., cauza Sissanis c. României, hotărârea din 25 ianuarie 2007.
- C. E. D. O., cauza Shimovolos c. Rusiei, hotărârea din 21 iunie 2011.
- C. E. D. O., cauza Steel și alții c. Regatului Unit, hotărârea din 23 septembrie 1998.
- C. E. D. O., cauza Stoichkov c. Bulgariei, hotărârea din 24 martie 2005.
- C. E. D. O., cauza Taal c. Estoniei, hotărârea din 22 noiembrie 2005.
- C. E. D. O., cauza Tariq c. Republicii Cehe, hotărârea din 18 aprilie 2006.
- C. E. D. O., cauza Tam c. Slovaciei, hotărârea din 22 iunie 2004.
- C. E. D. O., cauza Tase c. României, hotărârea din 10 iunie 2008.
- C. E. D. O., cauza Unterpertinger c. Austriei, hotărârea din 24 noiembrie 1986.
- C. E. D. O., cauza Van derLeer c. Olandei, hotărârea din 22 ianuarie 1990.
- C. E. D. O., cauza Varga c. României, 11 martie 2008.
- C. E. D. O., cauza Vasileva c. Danemarcei, hotărârea din 25 septembrie 2003.
- C. E. D. O., cauza Volkert Van Der Graaf c. Olandei, hotărârea din 1 iunie 2004.
- C. E. D. O., cauza Vrancev c. Serbiei, hotărârea din 23 septembrie 2008.
- C. E. D. O., cauza X c. Belgiei, hotărârea din 30 mai 1974.
- C. E. D. O., cauza Yagci și Sargin c. Turciei, hotărârea din 8 iunie 1995
- C. E. D. O., cauza Wassiuk c. Olandei, hotărârea din 27 septembrie 1990.
- C. E. D. O., cauza Weeks c. Regatului Unit, hotărârea din 2 martie 1987.

- C. E. D. O., cauza Wemhhof c. R. F. G., hotărârea din 27 iunie 1968.
- C. E. D. O., cauza De Wilde, Ooms și Versyp c. Belgiei, hotărârea din 18 iunie 1971.
- C. E. D. O., cauza Worwa c. Poloniei, hotărârea din 27 noiembrie 2003.